

GUBÁNYI KÁROLY

Ausztrália

LAMPEL R. Kk. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkiadóvállalata.

LIBRARY OF THE
AMERICAN MUSEUM OF NATURAL HISTORY

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

A MAGYAR
FÖLDRAJZI TÁRSASÁG
KÖNYVTÁRA

SZERKESZTI

CHOLNOKY JENŐ dr.

AUSZTRÁLIA

IRTA

GUBÁNYI KÁROLY

FRANKLIN-T

A táj, ahol Cook kapitány először lépett Ausztrália földjére.

Ausztrália.

AUSZTRÁLIA

IRTA

GUBÁNYI KÁROLY

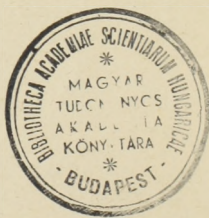
16 MŰMELLÉKLETTEL, 12 TÉRKÉPPEL ÉS 100 ÁBRÁVAL A SZÖVEG KÖZT

1915
BUDAPEST

LAMPEL R. Kk. (WODIANER F. ÉS FIAI) R. T.
KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

108593

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

A SZERZŐ ELŐSZAVA.

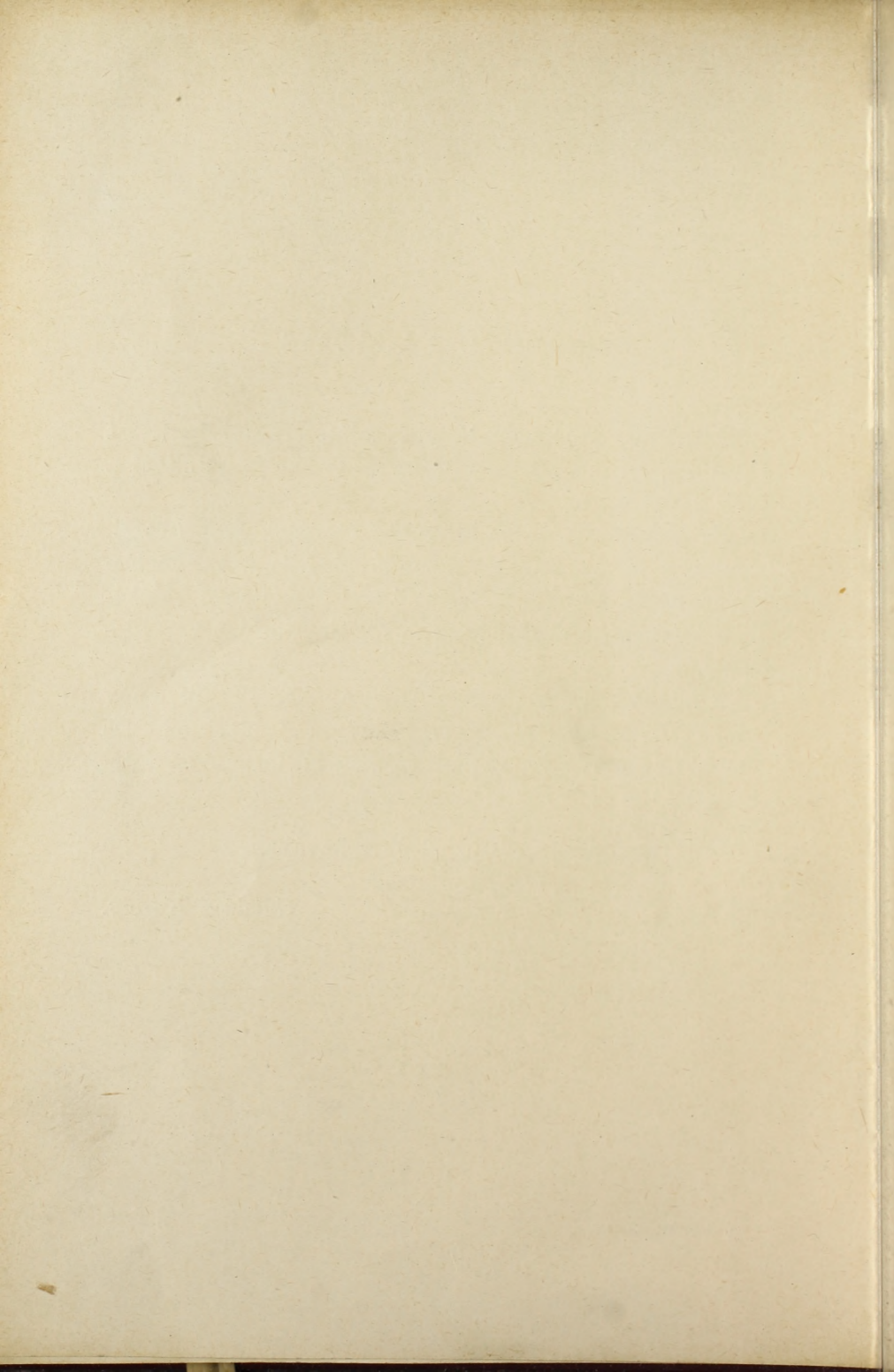
Ausztrália érdekesebb tájait és sajátyszerű életviszonyait tárgyaló jelen munka szerzője összesen hét évet töltött a távoli világrészben.

Ez időnek egy része folytonos utazások közt telt el, több mint öt év azonban állandó aktív munka közben röppent tova, New-South-Wales állam egy virágzó vidékének a modern gazdasági kultúra céljaira történt berendezésénél.

A könyv minden részlete Ausztráliában készült, nagy része a Riverinán, egy magyar farmon íródott az esős időszak nyugalmasabb napjai és hosszú magányos estői folyamán.

Kelt Budapesten, 1913 október havában.

Gubányi Károly.

ELSŐ FEJEZET.

Történelmi idők.

Ausztrália históriája, egész a jelen század kezdetéig, az angol impérium hat egymástól független gyarmatának fejlődéstörténetét foglalja magában.

A település kezdetétől fogva, jóformán teljesen egy eredetű, egy nyelvet beszélő, életmódban, szokásokban és életfelfogásban is teljesen azonos nép foglalta el a földrészt termékeny partvidéki területeit. A föld, az éghajlat és a speciális új életviszonyok azonban, a nehézkes, komoly északi eredetű angol-szász fajt jelentékenyen befolyásolták és abból, mindössze néhány generációt felölelő idők folyamán, a jóval sötétebb bőrű, élénkebb vérmérsékletű és minden ízében eredeti irányban fejlődő, ausztráliai népet hozták létre.

Amint a jelen század első évében az államok föderációja létrejött, a Commonwealth of Australia az anyaországtól való politikai és gazdasági különválását is igen jelentékenyen kidomborította és egyuttal a világ népeinek nagy családjában, mint az egységes, új, ausztráliai nemzet követelt magának helyet, új fejezetet nyitva meg a világtörténelem lapjain.

Ausztrália történelmének régibb fejezetei, főleg a földrész felfedezésével, belsejének felderítésével, a település és a társadalmi fejlődés mozzanataival foglalkoznak

és összefüggően, mindössze csak másfél évszázad eseményeit foglalják magukban. Így aztán Ausztrália történelme valóban igen különös rövid kis könyv és amit tartalmaz, a történelmi tények is egész sajátműek, amik szinte nehezen illeszkednek bele a nagy világhistóriai események megszokott keretébe.

A világ más tájain, a honalapító hősök fegyverrel, vérrel szerezték meg a földet, amelyen megtelepedtek; a nemzetek jogait karddal őrizték és folytonos harcok között küzdötték ki függetlenségüket, szabadságukat, vagy polgárháborúval vívták ki az egyenlőséget. Itt néhány bátor hajós, egy-két fáradhatatlan kutató és lelkes tudós, meg egy csapat független lelkű, kemény izmú, élelmes ember alapítja meg a ma közel öt millió lelket számláló nép új hazáját és ez önbizalommal teljes, szabad nemzet történelmének lapjain nincsenek vérfoltok. A nemzeti hősök pantéonjában a sisakos, vértes vitézek alakjai helyett a béke és a munka lovagjainak alakjai állnak, akiknek életéhez nem fűződnek költőket megihlető regék, vagy misztikus legendák, csupán egyszerű köznapi tények, tettek.

Cook kapitány.

Ausztráliának Cook kapitány az első nemzeti hőse. A bátor lelkű hajós, akit nemes szíve, acél akaratereje és az a képessége tett naggyá, hogy a világot átölelő végtelen óceánok bármely pontjára vetődve, mindig pontosan meg tudta állapítani, hogy hol volt. Aztán ahol megfordult, azt a helyet a világ térképére pontosan fel tudta jegyezni és amit ő odajegyzett, azt mindenki feltétlenül el is hihette.

New-South-Wales állam fővárosában, Sydney-ben a tengeröblöt szegélyező gyönyörű parkok egyikében áll

Cook kapitány ércszobra. A park közelében lévő muzeumban pedig érdekes gyűjtemény van összeállítva az emlékekből, amelyek a bátor hajós életéhez és utazásaihoz fűződnek. Az emlékek között, feltétlenül legértékesebb az a vaskos kötetű hajós-napló, amelyet Cook kapitány rendszeren vezetett és amelyben utazásának részletei vannak feljegyezve. — A muzeum üvegszekrényében őrzött naplókötet azon a lapon van feltűnve, amelyen a Sydney közelében levő partok felfedezését írja le a kapitány. A halványuló, de szép, szabályos betűkkel írott sorokból megtudjuk, hogy az Endeavour hajó 1770. év április 28.-án kötött ki Ujhollandiának ezen a pontján és ott a dús növényzettel borított tengerpart ormára Cook kapitány kitűztette az angol zászlót.

Cook kapitány szobra Sydneyben.

Nemzeti ünnepként ülik meg most ezt a napot Ausztráliában, mint a honfoglalásnak és honalapításnak első napját.

Ausztrália partjait minden valószínűség szerint portugálus hajósok érintették legelőször, de a földrész első birtokosai a hollandusok voltak. Ez a vállalkozó szellemű kereskedő nép a 17. század elején ura volt a világkereskedelemnek és hajói bejárták az ismeretlen földrész északi és nyugoti partvonalait. Bár a vidéket kietlennek és lakatlannak találták, érdeklődésük a «nagy déli kontinens» iránt soha sem szünetelt.

A hollandusoknak az időben, a Szunda szigeteken, virágzó gyarmataik voltak, ahol tengeri kereskedelmüknek Batávia volt a legfontosabb bázis pontja. 1642-ben Jáva-szigetnek akkori kormányzója, VAN-DIEMEN, TASMAN ALBERT nevű kiváló hajósát azzal a megbízással küldte ki, hogy részletesen vizsgálja meg Ujhollandia déli partvonalait. TASMAN az Indiai óceánon előbb lehajózott jelentékenyen délre, hogy a negyvenedik szélességi fok alatt kedvező nyugati szelek áramlatába kerüljön. Így aztán Ausztrália déli partjaiból nem sokat látott, de a róla elnevezett szigetet és Uj-Zealandot érintve, megállapította, hogy a nagy déli kontinens a 45. szélességi foktól délre már nem terjed.

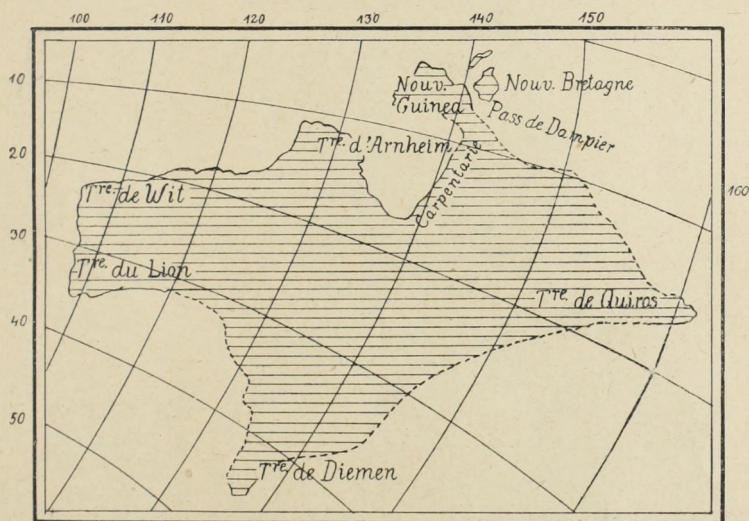
TASMAN Uj-Guinea megkerülésével jutott vissza Jávába, anélkül, hogy Ausztrália keleti partjait érintette volna, ami az egész földrésznek legkiesebb és legtermékenyebb darabja. A hollandusok tehát déli birtokaiknak csak legkopárabb és leghasznavehetetlenebb részét ismerték és tulajdonképpen maguk sem tudták, hogy mijök van Ujhollandiában.

Később, amidőn az európai Hollandia hatalmának fénye elhalványult, a távoli birtokok még inkább elvesztették jelentőségüket és lassanként még felfedezésüknek a híre is a feledés ködébe merült. Így aztán Cook kapitány idejében már szabadon loboghatott Ujhollandia partjain az angol zászló.

Angliában 1768-ban egy tudományos expedíció készült útra, hogy a Csendes-óceán valamelyik alkalmas szigetén a Vénusznak a Nap korongja előtt való átvonulását megfigyeljék. Az expedíció vezetésével az angol admirális Cook kapitányt bízta meg, aki akkor mint hadnagy már kitűnő hajós hírében állott. Ez időben az angol tengerészeti térképeken, a mai Tasmania és New-Zealand még

mint a nagy déli kontinens tartozékai voltak feltüntetve. Cook kapitányt tehát még azzal is megbízták, hogy igazítsa ki a világ ez alig ismert tájának térképeit.

A tudós társaság az «Endeavour» nevű hajón, Dél-amerika Horn-fokának megkerülésével jutott el a Csendes-óceánra és ott, Tahiti szigetén, a tervbe vett csillagászati megfigyeléseket zavartalanul el is végezte. Cook kapitány-

Ausztrália vázlatos térképe D'Anville után 1746-ból.

nak, a Vénusz átvonulását ábrázoló eredeti vázlatrajzai és időfeljegyzései a sydneyi múzeum gyűjteményében ma is láthatók.

E feladat megoldása után Cook kapitány körülhajózta New-Zealandot, felvette annak partvonalait és megállapította, hogy a két fősziget és a környező apróbb szigetcsoportok, jelentékeny távolságra vannak minden valódi, vagy képzelt déli kontinenstől. Innen a tudós társaság tovább indult nyugat felé, hogy Van-Diemen földjére

jusson, azonban Cook kapitány csodás akaraterejénél is nagyobb erő, egy orkánszerű déli széláramlat eltérítette az aránylag kis hajót a felvett iránytól és Ausztrália délkeleti partjai felé vetette. Ez ismeretlen új partok mentén észak felé hajózott az expedíció. Közben Cook annak alakzatáról részletes vázlatokat készített, amelyeken minden jelentősebb öblöt és hegyfokot pontosan feljegyzett és elnevezett.

A hely közelében, ahol ma Ausztrália gyöngye, a bájós Sydney áll, Cook kapitány egy egész hetet töltött. A környező vidéket termékenynek, klímáját kelleimesnek találta és ott egy virágzó új gyarmat létesítésének minden feltételét együtt látta. A partok mentén tovább haladva észak felé, belé került a nagy korallium-zátony birodalmába és csak sok nehézséggel és vesződséggel juthatott el a kontinens legészakibb pontjához. A Cap-York fokot megkerülve már az akkori térképeken is jól kijelölt úton jutott el Batáviába és onnan haza Angliába.

Amint Cook felfedező útjáról csodálatos kis hajóján hazaért, pontos leírásokkal és rajzokkal kísért jelentésében részletesen beszámolt az utazásáról és felfedezéseinek eredményéről. Ő volt az, aki az angol kormány figyelmét először hívta fel a földrész termékeny, keleti partvidékeire, amelyek szinte kinálkozni látszottak a gyarmatok létesítésére.

Nemsokára ezek után a felfedezések után történt az északamerikai angol kolóniáknak az anyaországtól való elszakadása. Az amerikai szabadságharc 1783-ban befejeztetett és a 13 szabad állam uniója megteremtette az észak-amerikai Egyesült-Államok republikáját. Ez új helyzet csak siettette Angliá akkori vezetőférfiainak elhatározását, hogy a déli félgömbnek ez alig ismert tájain új angol gyarmatokat létesítsenek.

Phillip.

1787-ben SIDNEY viscount, az akkori angol gyarmatügyi államtitkár, több jól felszerelt hajóból álló flottát állíttatott össze és azt PHILLIP A. tengerészkapitány vezetése alatt, 10 hajótiszttel, 200 matrózzal és 750 száműzöttel, útnak indította a déli újvilág felé. Ezek a honalapítók

Phillip szobra Sydneyben.

1788. év januárius havának közepén a Cook kapitány által részletesen leírt Botany-bayben kötöttek ki, ahonnan néhány héttel később végleg áttelepedtek a mai Sydney helyére, ahol a mélyvizű tengeröbölben vihartól védett, pompás kikötőt találtak.

Az új település szellemi irányítója és erkölcsi összetartó ereje PHILLIP volt, aki méltán megérdemli, hogy a neve Ausztrália honalapító hősei között szerepeljen. Bár rendkívül energikus és munkabíró szervező volt, a hon-

alapítás első éveiben sokszor csaknem legyőzhetlennek látszó nehézségekkel kellett megküzdenie.

Az új települők háromnegyed része száműzött volt, akiknek a legtöbbször a túlszigorú angol törvény holmi jelentéktelen csekély vétségért fosztott meg szabadságától. Több száműzöttről az idők folyamán világosan kitűnt, hogy teljesen ártatlanok voltak. Elképzelhető tehát, hogy ez a kedvetlen, reménytelen, sőt a legtöbb esetben elkeseredett népség csak immel-ámmal segédkezett abban a sokoldalú nehéz munkában, amivel a világ ez elhagyott tájainak első berendezése járt. PHILLIP tisztjei és segédei sem osztották mindenben vezérük nagy tehetségét és a lelkes köteleesség érzetét. Környezetének kicsinyes gondolkozásmódja és a végnélküli nehézségek sorozata azonban csak kitartóbbá tették őt munkájában és még inkább kifejtették nagy képességeit, amelyek őt méltán emelik Ausztrália nemzeti hősei közé.

Eltekintve az egyenetlenségektől, a veszekedések és betegségektől, amelyek az oly különféle elemekből összealkotott népség harmóniáját zavarták, az új kolóniának időnként valóságos éhínséggel kellett megküzdenie. A település elején csak lassan sikerült a földet annyira megművelni, hogy az a népet eltarthatta volna és időnként Délafrikából, majd Jávából kellett az élelmicikkeket beszerezniök. Egy alkalommal a Sirius nevű szállítóhajó a közelgő éhínség elején már megkapta a parancsot, hogy élelemért Batáviába induljon, de a Norfolk-szigetecsoport közelében hajótörést szenvedett és teljesen elpusztult. PHILLIPnek ekkor minden képességét latba kellett vetnie, hogy a nélkülözésekkel küzdő, elégedetlen népet békében tarthassa.

Úgy látszik, hogy az mindenütt és minden időben úgy volt, hogy a szerencsétlenség sohasem jár egyedül. Amikor

a kormányzó azt hitte, hogy a hajótöréssel feladatának legnehezebben megoldható kérdéséhez jutott, egyszerre, váratlanul új hajó vitorlázott be Sydney regényes öblébe, amelynek a fedélzetén kétszáz asszony érkezett Angliából. E hajóhoz kísérőül rendelt és élelmiszerekkel bőven megrakott vitorlás azonban útközben valahol a Jóreményfoka körül elsüllyedt és az összes élelmiszer odaveszett. A Sydney melletti új kolóniába, a kezdődő inség napjain így még kétszáz, éhes és zsémbes asszonyjövemény érkezett és hogy ezekkel mennyi baja volt az úgyszólván legnagyobb nehézségekkel küzdő PHILLIPnek, azt aztán könnyű elképzelni.

Bass és Flinders.

Ausztrália különböző partvidékeinek részletes kikutatása körül COOK kapitány után BASS GYÖRGY hajóorvos és FLINDERS MÁTYÁS tengerészhadnagy szereztek jelentékeny érdemeket és nevük Ausztrália történelmében és geográfiájában minden időre meg van örökítve.

BASS GYÖRGY 1797-ben a mai Victoria-állam délkeleti partvonalát hajózta be és megállapította, hogy Van-Diemen földje teljesen különálló sziget, amelyet a később róla elnevezett BASS-tengerszoros választ el a szárazföldtől. A következő évben FLINDERS társaságában teljesen körül is hajózta a szigetet, amikor is FLINDERS annak partalakzatáról részletes térképet készített.

FLINDERS térképező munkáit az angol admirális igen nagyra becsülte és 1801-ben külön hajót bocsájtott rendelkezésére, hogy Ausztráliának még akkor kevésbé ismert partvidékeit térképezze. FLINDERS Investigator nevű hajóján igen jelentékeny értékű, eredményes munkát végzett; adataival a régebbi eredetű felvételeket helyesbítve vagy kiegészítve, a nagy déli kontinens terjedelméről

alkotott kétes fogalmakat végleg eloszlatta. Ő volt tehát az a tengerész, aki Ausztrália és Tasmania partjainak összefüggő és a valóságnak megfelelő teljes vonalzatát a világ térképére végérvényesen belerajzolta.

Banks J.

Ausztrália történelme kegyelettel említ egy nevet, amelynek viselője, bár mindössze csak igen rövid időt töltött Ausztrália földjén, mégis annak sorsában és főleg az első település sikeres megindításában életbe vágó szerepet vállalt magára. Ez a kiváló ember BANKS J. vagy angolosan, Sir JOSEPH BANKS volt.

Független, gazdag, lelkes pártolója és művelője a tudományoknak, képzett botanikus és geográfus, elnöke volt a Royal Society-nek, amely angolhonnak ma is az első tudományos társasága.

A londoni British-múzeumban őriznek egy térképet, amely a tizenhatodik századbéli geográfiai ismereteknek érdekes foglalatja. Ez a híres Dauphin-mappa. A korábbi spanyol és portugálus adatok alapján 1850. körül a francia trónörökös számára készült ez a Mapped-monde. Mintegy nyolc láb hosszú és öt láb széles hártyalapon, művészi rajzokkal gazdagon díszítve látható az akkor ismert világtájak térképe. Az egyes földrészekén élő, jellemző állat- és növényfajok érdekes vázlatokban vannak a térkép megfelelő helyeire odavetve. Cook kapitány idejében ez az érdekes geográfiai okmány BANKS J. tulajdona volt, aki később azt az angol nemzeti múzeumnak ajándékozta.

Ezen a térképen és az akkori angol tengerészeti térképeken a déli kontinens bizonytalanul feltüntetett partvonalainak helyes felderítése, élénken foglalkoztatták BANKS és lelkes barátainak kutató szellemét. BANKS a saját költsé-

gén csatlakozott a Cook által vezetett csendesóceáni expedícióhoz, amelynek egész útja folyamán kiválóan hasznos, munkás tagja maradt és amint ez utazásából hazatért, adatait feldolgozta és nyilvánosságra hozta. Ezzel nagyban felkeltette honfitársainak érdeklődését az alig ismert új földrész iránt.

Anglia akkori vezetői, de főleg III. GYÖRGY király, akinek BANKS személyes barátja és tanácsadója volt, az ő biztatására fogadták el Cook kapitány gyarmatalapító tervét a távoli világrészben. Később, amint Sydney mellett az első kolónia tényleg megvalósult, BANKS folyton szerető és védelmező barátja maradt a fejlődő kis újvilágnak és a számtalan nehézséggel küzködő települők, a távoli protektornak gondos jóakarátát hosszú időn át állandóan érezték.

BANKS több vállalkozó szellemű embert biztatott fel az Ausztráliában való megtelepülésre, a kezdő földműveseknek pedig művelésre alkalmas növényeket, fákat, magvakat juttatott. III. György király híres merinói juhaiból ő küldte ki az első nyáját, amely a még máig is eredeti tisztaságában megőrzött ausztráliai merinó juh fajnak volt az alapja.

Ausztrália belső területeinek kihasználásában, benépesülésében és az egész földrész meglepő gazdasági fellendülésében a juhászatnak és a gyapjuprodukciónak kezdettől fogva elsőrangú jelentőség jutott. Ez újvilág csodálatos kis történelme kegyelettel jegyzi fel annak a vezérnek a nevét, aki népét a gazdasági diadalok útján először indította meg és érdemeit hálásan emlegeti.

Ausztrália neve.

A régibb geográfiai felfedezések folyamán, amint a nagy déli kontinens terjedelméről alkotott fogalmak lassankint kialakultak, neve is különféle változásokon ment át.

Az 1492-ből származó nürnbergi-globuson, a mai Ausztrália helyén a baktérítő jelentékeny terjedelmű szárazföldet szel át, amely Jáva-Major néven van jelezve.

Az 1542. évből származó spanyol és portugálus térképvázlatok a Molukkáktól délre eső terjedelmes szárazföldet szintén Jave la Grandenak nevezik. Ugyanezen a néven nevezi a világnak ezt a részét DESLIENS is, a Dieppeben 1556-ban készült térképén és ő ezt a földrészt portugálus birtoknak jelzi.

A későbbi Louvain-mappán, ami 1598-ból ered «New-Guinea közelében, de délre minden ismert földrésztől» egy határozatlan terjedelmű földdarab Terra-Australis elnevezést kapta.

FERNANDEZ de QUIROS portugálus hajós a spanyol király szolgálatában 1606-ban Peru partjairól nyugat felé hajózva eljutott a mai Új-Hebrida-szigetekig és az ott talált szárazföldet a «nagy déli kontinens» tartozékának véelve, azt az Austriai uralkodóház tiszteletére Austrialia del Espiritu-Santonak nevezte el.

Amint a hollandusok, a 17. század elején, a földrész északi és nyugati partvonalait átkutatták, azt Németalföld tulajdonának jelentették ki és térképeikre Nova-Hollandia nevet jegyezték. Az angol település kezdetéig az volt a földrésznek elfogadott és általánosan használt neve és egész 1810-ig az angolok is hivatalosan New-Holland néven nevezték Ausztráliát.

Amint FLINDERS befejezte a földrész ismeretlen partvonalainak a felvételét, utazásai közben gyűjtött tapasztalatait és élményeit napló alakjában közzétette. Ennek a naplónak az előszavában ő ajánlotta az angol közönségnek, hogy új birtokaikat a Terra-Austrális egyszerűsítéséből eredő Ausztrália néven nevezzék. Ezt az ajánlatot az angol kormány el is fogadta és azóta Ausztrália lett a kontinensnek az egész világon általánosan használt neve.

Részlet a Blue-Mountains hegyvidékéből.

Részlet a Blue-Mountains hegyvidékéből.

Ausztrália.

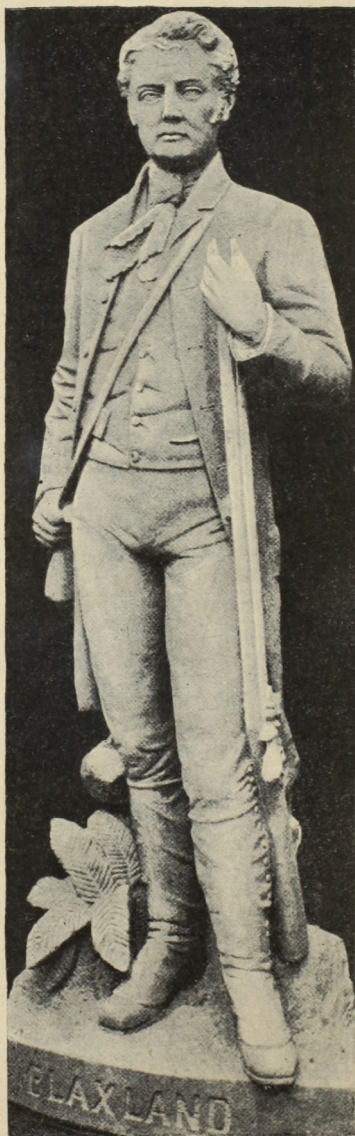
A kontinens belsejének felderítése.

A Sydney város körüli első kolónia megalapításától kezdve már 25 év mult el és addig ezen a tájon, negyven mértföldnél beljebb még senki sem hatolt be a földrész belseje felé. A keleti hegyláncolatot, amely itt a partokkal párhuzamosan halad, helyenkint több száz méter magas, meredek, szakadékos falak koronázzák. Ezeket a réteges homokkőből épült, természetes bástyafalakat sokáig hiába ostromolták az első kutatók és a «Kék-hegyeken» túl a világ tája egy negyed századig ismeretlen maradt az első települők előtt.

Ezek az elhagyott, néptelen tájakon, az élet sokféle nehézségeivel bátran küzködő települők között minden tekintetben kiváló nevet vívott ki magának BLAXLAND G., akinek 1813-ban sikerült áthatolni a meredekfalú hegyláncolat vízválasztóján, megnyitva az utat Ausztrália ismeretlen tájai felé. Az őt követő kutatók a Blue-Mountains bástyáiról gyönyörű fensíkra ereszkedtek le, amely a földrész belseje felé szelíden lejtve, jelentékeny számú vízeret vezetett a mélyebben fekvő középtájak felé.

A vidék alakulásai az első felfedezőkben azt a véleményt keltették fel, hogy a hegyi tájakról eredő folyók a kontinens belsejében okvetlen valami nagyterjedelmű beltengerben futnak össze. Feltevésüket megerősítette az a tény, hogy az Ausztrália partvidékéről addig felvett térképeken sem a nyugati, sem a déli partvonalon, nem volt valami jelentékeny nagyságú folyó jelezve. Bizonyosnak látszott tehát, hogy a hegyvidék nagy vízgyűjtő területéről, a víz a kontinens belsejében gyűlik össze.

Ennek a kérdésnek részletes felderítése volt a további kutatók főfeladata és törekvéseiknek a Murray-folyó és mellékvizei vidékének részletes megismerése lett az eredménye.

Blaxland, ki először hatolt át a Blue-Mountainson.

Az utazók közül, akik 1835-ig az ismeretlen területek felderítésével foglalkoztak, a legkiválóbbak OXLY, HUME, CUNNINGHAM, STURT és MITCHELL voltak.

Nevük örökre fel van jegyezve Ausztrália történelmében, küzdelmeik, viszontagságaik, balszerencséjük vagy sikereik sok érdekes epizóddal töltik ki a felfedezések történetének lapjait. Munkájuknak legfőbb eredménye a Murray folyó és mellékvizei vidékének teljes felderítése és Ausztrália ezen egyik legtermékenyebb területének megismerése volt.

Anélkül, hogy külön belemerülnénk ez utazások részleteibe, egy-két vázlatot idézek itt STURT kapitánynak abból az útjából, amely Ausztrália legnagyobb folyójának, a Murraynak a felderítésével járt és minden bizonnyal a legküzdelmesebb útnak volt egyike.

Ez a kiváló felfedező 1829. év végén indult el jól szervezett kis csapattal a nyugati tájakra, hogy a földrész

belseje felé vezető víziútak összefüggését és további alakulását felderítse.

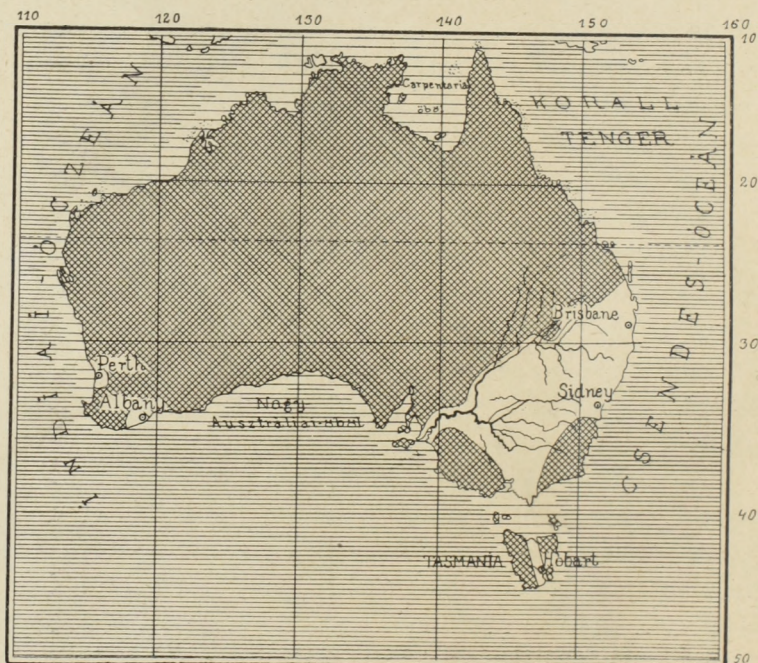
Ökröktől vont, kétkerekű jároműveken szállították a podgyászt, az élelmiszeréket, meg két erős csolnakot Sydneyből, a hegyvidéken át a belső fensíkra és onnan tovább a Murrumbidgee folyó mentén addig a pontig, ahol már a csolnakot akadály nélkül használhatták. Az útnak ez a része, mintegy 500 kilométernyi küzdelmes törtetést jelentett, úttalan sziklákon, erdőkön, sűrű cserjén, ingoványon keresztül, a bizonytalan indulatú bennszülöttek csapatai pedig folyton ott voltak a nyomukban.

A csolnakon való utazás eleinte valóságos megkönynyebbülésnek látszott, a vízállás is elég kedvező lévén, elég gyorsan haladtak a folyón lefelé. Mindamellett éjjel nem folytathatták útjukat, mert a folyóba bedőlt óriási eucaliptusok sok helyen az egész medret elzárták és ilyen akadályokon csak nagy óvatossággal tudtak keresztül jutni.

Kétheti hajózás után egyszerre a folyó sebesen rohanó szűkületéből a siető víz árja széles, impozáns, nyugodt, nagy folyó közepébe sodorta őket. STURT e folyó felső folyását már ismerte és így megállapította, hogy a bennszülöttek nyelvén Murrumbidgeenek nevezett víz, amelyen lejött, csak mellékvíze a Humenak, vagy mint ő nevezte a Murraynak. Egyszerre világosnak látszott, hogy ez a nagy folyó gyűjti magába a kontinens belseje felé tartó főbb vizeket. STURT tehát tovább indult a Murrayn lefelé, hogy megtalálja a torkolatát.

Ez az út ma a gőzhajók korszakában is hetekig tartó hajózást jelent a Murray folyón. A víz tulajdonképpen ma is őseredeti állapotában van meg, a szabályozásnak bizony még nyoma sincs rajta. Partjain ugyan már helyenként virágzó telepek, falvak, öntözőművek vannak,

itt-ott az erdők is jelentékenyen megritkultak, de maga a Murray ma is az a szeszélyesen kanyargó, ős, vad folyó, amilyen nyolcvan év előtt lehetett. A hajózásnak most is legnagyobb veszedelemi a vízbedőlt óriási fatörzsek, amelyekre léket kap, vagy megfeneklik a gőzös, de ezek a veszélyes

Ausztrália belsejének felderítése:
Az árnyalt területek 1835-ben még ismeretlenek voltak.

helyek már a térképeken pontosan meg vannak jelölve és a hajósok most kis víz idején megfúrják és felrobbantják az akadályokat.

Volt azonban STURT idejében még más veszedelem is, amellyről a mai rendezett viszonyok mellett már mitsem tud a hajós: a bennszülöttek.

Az időben épp a Murray völgye volt a feketebőrű, vad törzsek kedvelt tanyája, ahol az erdők, az árterek és a folyó vaddal, hallal bőven ellátták őket.

Kevéssel a Darling beömlése fölött, a mai Mildura öntöző kolónia közelében, egy folyószűkületnél, ahol a víz árja a meredek vörös agyagpartok mellé sodorta az utazókat, egyszerre nagy csapat ellenséges indulatú bennszülött tűnt fel és dárdáikat támadásra készen tartva, várták a csolnakok közeledtét.

Az ausztráliai bennszülött rendkívül ügyes dárdadobó, a futó emut, a kengurut vagy a víz alatt feltűnő halat könnyen és biztosan szegzi át dárdájával.

A találkozás pillanatában STURT és társai a legroszabbra voltak elkészülve, a parton összegyűlt izgatott, meztelen, fekete csapat magatartása semmiesetre sem volt barátságos.

Az időben az ausztráliai explorátorok általánosan elfogadták azt az elvet, hogy a bennszülöttet soha meg nem támadják és velük tisztán önvédelemből csak a legvégső esetben lépnek harcba. STURT kapitány ebben a pillanatban a legvégsőre volt elkészülve, mert ujját a lövésre emelt fegyvere ravaszán tartotta. Ekkor az ellenkező partról négy kiáltozó alak közeledett a víz felé, aztán hihetetlen gyorsasággal átúsztak harcra vágyó társaikhoz és azokat visszaterelték a magaslatról. Később kitűnt, hogy a négy bennszülött már jóval előbb találkozott STURT kapitánnyal, aki ajándékokkal jóindulatukat megnyerte, míg az ellenséges magatartású csapat azelőtt még sohasem látott csolnakot vagy fehér embert.

A Darling a Murray folyónak legnagyobb mellékveze. A hossza is, meg a vízgyűjtő területe is nagyobb, mint az összefolyás fölötti Murray-szakaszé és árvíz idejében több is a vize, mint a főfolyóé, de a nyári hónapokban időnkint

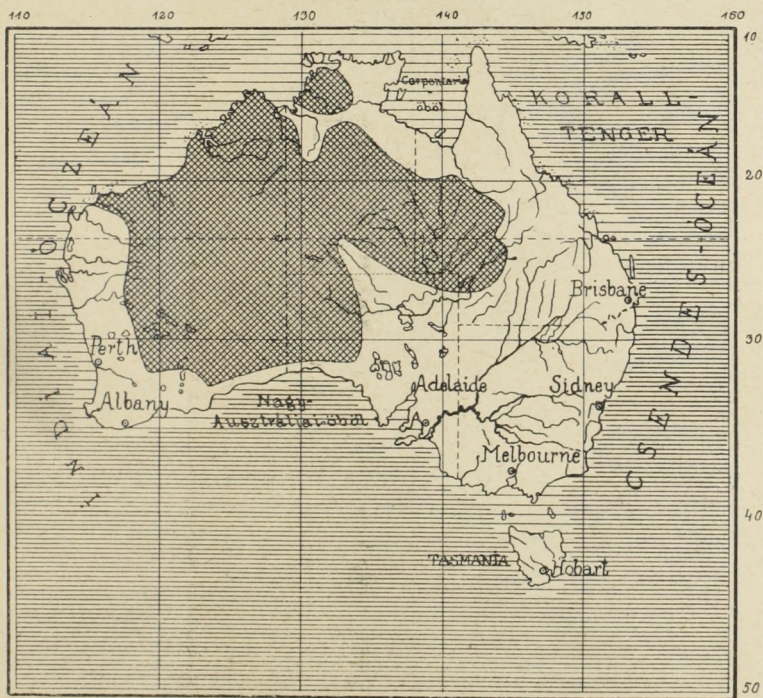
csaknem teljesen kiapad. Az útnak ezen a szakaszán még STURT kapitány folyton azt várhatta, hogy valahol a folyó egyszerre a belső területek felé fordul és belészakad a képzelt nagy beltengerbe. Néhány heti egyhangú és fáradságos út után azonban ez a kérdés véglegesen megoldódott azzal, hogy a folyó hirtelen egyenesen délnek kanyarodott és teljesen bizonyos lett, hogy a déli nagy óceán tájai felé siet.

A Murray, mielőtt elérné a tengert, sekélyvizű, hatalmas tóvá szélesedik ki. A tó és a tenger között pedig jelentékeny torokgát zárja el az utat. A torokgáton vihar alkalmáva átzudul a tengervíz és a tavat is sósvizűvé változtatja. A hajók azonban nem képesek a gáton áthatolni, így aztán a tenger felől szinte lehetetlen felismerni a folyó torkolatát. Ez volt hát az oka, hogy a partvidéket vizsgáló első kutatók ott folyó torkolatát sehol sem találták.

STURT és derék társai napokig járták a néptelen tengerpartot abban a reményben, hogy a keresésükre ideküldött hajót feltalálják és tengeri úton térjenek vissza Sydneybe. A találkozás helyét azonban az induláskor lehetetlen volt megállapítani és a két expedíció tényleg kikerülte egymást. Nem maradt más hátra, mint megtenni az utat a folyó mentén visszafelé, ami körülbelül 2000 kilométernyi távolságot és valóságos élet-halál küzdelmet jelentett a már akkor is félig kimerült csapat számára. Vízzel ellenében naponta 12 órát evezve, csak igen lassan tudtak haladni és emberei gyakran ájultan dőltek ki az evező mellől. A fizikai kimerülés legvégső fokán érkeztek vissza utjuk kiinduló pontjára, Sydneybe.

Az európai embert önkénytelenül is meglepi az a tény, hogy Ausztrália legmagasabb hegycsúcsa a lengyel szabadsághősnek, KOSCIUSKONAK a nevét viseli, bár egész bizonyos, hogy Ausztráliának semmi része sem volt a lengyel szabadságharcban.

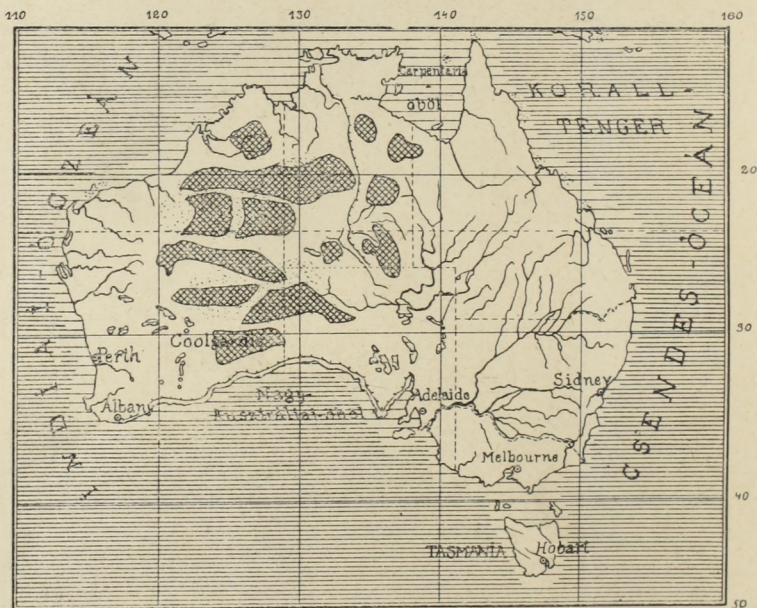
1840-ben egy lelkes lengyel természettudós, STRZELECKI gróf, a Murray folyó forrásvidékének felkutatásával foglalkozott és eközben megmászta az ausztráliai Alpok egyik legmagasabb csucsat, amit ő Kosciusko koporsójának nevezett el. A későbbi pontos hegymérések e hely közelé-

Ausztrália belsejének felderítése:
Az árnyalt területek 1860-ban még ismeretlenek voltak.

ben valamivel magasabb hegytetőt fedeztek fel, amely az egész kontinensnek is a legmagasabb pontja és ezt, STRZELECKI gróf emlékére *Mount Kosciusko*-nak kereszteltek el. STRZELECKI gróf kiváló botanikus volt és Ausztrália meg Taszmania flórájának rendszerbe foglalása és tanulmányozása körül szerzett magának maradandó érdemeket.

1840-ben még EYRE utazása keltett kiváló érdeklődést, aki Ausztrália belsejének és a délnyugati partvidéknek a felderítésével foglalkozott. Ő járta be először a lefolyás nélküli belső medence legmélyebb részét, a róla elnevezett Eyre-tó vidékét és megállapította, hogy a tó vízszíne jóval

Ausztrália belsejének felderítése :

Az árnyalt területek 1890-ben még ismeretlenek voltak.

alacsonyabb a közeli déli nagy óceán színénél. EYRE utazásának részletei a nélkülözéseknek és a fizikai szenvedéseknek egész sorozatát mutatják be, amely sors kivétel nélkül kijutott mindazoknak, akik az új földrész ismeretlen tájainak titkait kutatták. A viszontagságok és szenvedések mellett egyesek örökre ott is maradtak a lakatlan puszták sivatagjában, amelynek ismeretlensége oly ellenállhatatlan erővel vonzotta őket.

Leichhardt fája.

A földrész északi és északkeleti tájainak felderítésében éveken át két kiváló ember működött jelentékeny sikerrel és lelkesedéssel, mindkettő áldozatul esett a hiva-

tásának. Az egyik LEICHARDT LUDVIG volt, a tudós német doktor, akit kiváló explorator munkájáért az angol és francia földrajzi társaságok aranyéremmel tüntettek ki, az ausztráliai állattenyésztők, a squatterek pedig csengő arannyal jutalmazták. Az ausztráliai squatter, minden időben örököld mezőkről és buja fűről álmodozott, amelyen a juha meg a marhája az év minden szakában bő élelmet lelne. Austrália-Félix volt az a boldog ország, ahova a squatter a perzselő nyár folyamán kiaszott, kopár legelőterületekről folyton kíváncszott és az első utazók mindenfelé reménykedve keresték az ígértföldjét, ahol a bőség aranszarujából özönével hull a kifogyhatatlan áldás.

LEICHARDT 1848. év folyamán a mai Queensland állam belsejének kikutatása közben nyomtalanul eltűnt. A másik, a skót származású KENNEDY ugyanazon évben a Carpentaria-öböl partján működve, egy bennszülött dárdája alatt vérzett el.

KENNEDY tragédiájának részleteit a szolgája, aki szerencsésen megmenekült, tüzetesen elbeszélte, LEICHARDT sorsa azonban minden időre teljes rejtély maradt. A hollétét kutató expedíció Queensland belsejében, a Nogoia és a Comet folyócskák összefutásánál egy élőfa törzsébe vésve találta a doktor nevének kezdőbetűjét és e rövid angol szót: DIG=áss. A szó alatt még egy lefelé irányított nyíl volt vésve, de a fa tövében felturt gödörben, ami jel vagy híradás lehetett is, azt már többé nem tudták megtalálni. A vén kulibah fán a faragás ejtette sebet lassanként benőtte a ráforró kéreg és a mellékelt fényképen már csak elmosódott részletei látszanak az eltűnt tudós utolsó, néma üzenetének.

1857-ben egy melbourne-i tudományos társaság, a Royal Society, nagyszabású expedíciót indított útnak, hogy a kontinens ismeretlen tájait délről északfelé átszelve,

egész föl a Carpentária-öbölíig kikutassák. Ez expedíció útja az ausztráliai felfedezések történetének egyik legérdekesebb, de egyúttal a legtragikusabb epizódusa.

BURKE RÓBERT, a lovasrendőrség felügyelője és WILLS J. mérnök és csillagász vezették az expedíciót, amely nagyszerű felszereléssel Indiából hozatott tevéken indult el a nagy útra. Ez utazók, bár rendkívül sok nehézséggel küzdtek, amíg a belső vidékek lakatlan és járatlan pusztáin átvergődtek, de mégis szerencsésen eljutottak az északi területekre és a tenger partjára. Visszafelé való útjukban azonban, a kimerültség és élelemhiány következtében nyomorultul elpusztultak. A szerencsétlen utazóknak iratait és az átszelt vidék leírását azonban sikerült megmenteni; az út apróbb részleteit pedig az egyetlen életben maradt útitárs, KING mondta el, akit a mentőcsapat a halál karjaiból szabadított ki a Cooper Creek alsó folyása tájékán.

Az ausztráliai felfedezőknél kétségtelenül legérdekesebb alakja STUART MC DOUALL törhetlen energiájú utazó volt, aki hét év folyamán négyszer indult el Adelaideből, hogy a centrális területeken át elérje az Indiai-óceán partját. Bár középső Ausztrália topográfiájáról minden útja alkalmával becses adatokat hozott, végcélját, a tengert, csak ötödik útja alkalmával, 1862-ben sikerült elérnie.

STUART útvonala nyomán már tíz évvel később megépült a transzkontinentális táviró vonal, amely tengeralatti kábellel kapcsolatban, Ausztráliát közvetlen összeköttetésbe hozta Európával.

A település története.

A Sydney körüli angol gyarmat alapításának idejében és a kontinens déli és keleti partvidékének feltárása folya-

mán, több jeles francia hajós és kutató kereste fel a tájakat tudományos megfigyelések és térképfelvételek céljából. Az angolok érthető féltékenységgel nézték a műveleteket, mert igen valószínűnek látszott, hogy Franciaország a déltengerek tájain szintén néhány gyarmat létesítését tervezte. Ez az igen valószínű alapokon nyugvó feltevés az angolokat arra sarkalta, hogy a földrész legkülönbözőbb partvidékein megkezdjék a területek elfoglalását, benépesítését és művelését.

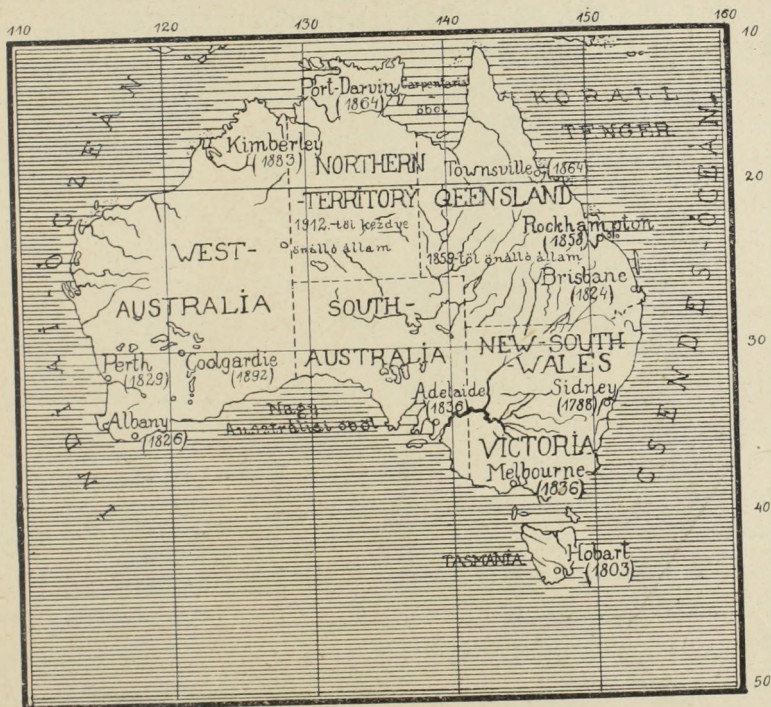
A mult század első három évtizedének folyamán hét, ma is legvirágzóbb városnak vetették meg az alapját, a földrész termékenyebb pontjain.

A régibb utazók, Ausztrália nyugati partvidékeit lakhatatlan homoksivatagnak irták le és a földrész új urait erről az oldalról tényleg nem is fenyegette veszély, hogy a franciák ott megtelepednek. A homoksivatag elnevezés valóban ma is ráillik nyugati Ausztrália legnagyobb részére, de a földrész délnyugati szögletén van egy kis bő esőktől öntözött, gyönyörű, erdős földdarab, amely a település céljaira szinte magától kínálkozott. Az angoloknak nem kerülte el a figyelmét ez a sokat ígérő terület és ott Albany és Perth városoknak vetették meg az alapját, amely két pont közötti termékeny földön hamarosan megindult az erdők kihasználása és a mezőgazdaság.

A déli partvonalon az úgynevezett nagy öblözet mentén sehol sem találtak alkalmas területet a megtelepülésre. A szakadékos meredek partalakzat és befelé a Nullarbor síkság vízszegény, sivár területei erről a tájról állandóan távol tartották a boldogulást kereső, új jövevényeket. Tovább azonban a Murray-folyó torkolata táján nagy kiterjedésű, művelésre alkalmas területeket fedeztek fel és a nagy folyó völgye mind több jövevényt vonzott ezekre a részekre. 1834 körül rendszeresen szervezett település indult

meg ezen a tájon, ami Dél-Ausztrália önálló gyarmatnak és Adelaide fővárosának megalapításával kezdődött.

Ez időtájt a New-South-Wales-nek nevezett első kolónia a földrésznek egész keleti harmadát foglalta el. Az óriási földdarabot Sydneyből igazgatták. Itt székelt az angol

Az államföderáció térképe.

A bejegyzett évszámok a település kezdetét jelentik.

király képviselője, a főkormányzó, ez volt a törvénykezés és a közigazgatás központja.

Az akkori teljesen kezdetleges közlekedési viszonyok mellett, a nagy terület igazgatása sok bajjal és nehézséggel járt, azonkívül a föld, az éghajlat, a termelés és az élet egyéb feltételei, nagy földterületeken annyira különbözők

voltak, hogy azoknak egyöntetű kezelése, amint azt az angol kormány egy ideig megkísérelte, teljesen lehetetlenné vált. A mérsékelt klímájú és már sűrűbben lakott déli részeken, a föld- és bérletárak, a birtok- és a bányajog kérdései, a művelés és kihasználás módjai és az élet általános feltételei, egész mások voltak, mint az északi tájak trópusi klímájú, néptelen területein. A gazdasági, jogi és rendészeti kérdések a már rendezettebb déli vidékeken egészen más elintézést kívántak, mint az északi tájak még alig ismert műveletlen területein. A különféle irányban fejlődő új életviszonyokkal, mindenütt új termelési források nyíltak meg és a települők a foglalkozások szerint csoportosulva, helyi érdekeik megvédésére speciális törvényeket és külön adminisztrálást kívántak.

1856-ban a délkeleti részek lakói elszakadtak az anyakolóniától és a Victoriának nevezett, új, önálló gyarmatot alapították. Néhány évvel később pedig a terjedelmes északkeleti területek Queensland néven nyertek saját önkormányzatot és Brisbane várost jelentették ki fővárosuknak.

Tasmania szigetet az angolok már 1803-ban birtokuknak yallották, bár jóideig csak száműzöttekkel népesítették be termékeny tájait. Kellemes, mérsékelt klímája, kies folyóvölgyei azonban lassanként jelentékeny számú szabad települőt is vonzottak a szigetre, ahol Hobart és Lounceston pompás kikötővárosok ma már egy évszázados multtal dicsekedhetnek.

A mult század második felében az Ausztrália óriási területén elosztott maroknyi nép, hat egymástól teljesen független kolóniában, bár az angol trón felsőbbbségét elismerve de saját törvényei szerint, az államélet minden ágában teljesen önállóan intézte a saját sorsát, meg fejlődő gazdasági és kereskedelmi ügyeit.

A gyarmatok gazdasági fejlődésének jelentős fellendítésében az arany, a kőszén és a gyapju játszott a főszerepet. Az ilyen alapon fejlődő életviszonyoknak azután a marhatenyésztés és a buzatermelés adták meg állandóságát és nemzetgazdasági súlyát. Mindezen nagyfontosságú, jelentős termelés fölött kezdettől fogva az angol világkereskedelem terjesztgette oltalmazó és védő szárnyait és ezzel erejében meg kiterjedésében folyton gyarapította.

A kőszén a keleti határ-hegyláncolat különböző vidékein mindenütt fellelhető, de a legjobb és leggazdagabb kőszéntelepek Sydney közelében vannak. Ausztrália ma évenként 3 millió angol font, azaz 72 millió korona értékű szenet produkál és N. S. W. állam kőszéngazdagságát a geologusok 115,300 millió tonnára becsülik.

Az aranynak a kontinens benépesítése körül igen fontos szerepe jutott. Az első alluviális aranytelepek gazdagságának híre a világ minden tájáról ezrével vonzotta az idegeneket Ausztráliába, úgy hogy amint 1851 táján Bendigo és Ballaarat mellett az első aranyásás megindult, két év alatt 160,000 új jövevény érkezett Melbournebe a Föld minden sarkából.

Később időközönként minden kolóniában fedeztek fel aranyat, ahova a kincskeresők csapatai állandóan áramlottak. Az aranyláz érdekes szimptomái legutóljára alig húsz év előtt Nyugat-Ausztráliában jelentkeztek, amikor a Kalgoorlie melletti alluviális telepekre tódultak az aranyásók és ennek folytán a kolónia lakossága rövidesen megkészsereződött.

A legutóbbi évek statisztikai adatai alapján Ausztrália évi aranytermelése 16 millió angol fontot, azaz 384 millió koronát tesz ki.

Ausztráliának ezüst, réz- és ónbányái is igen jelenté-

kenyek, vasérctelepeit pedig főleg a kőszénbányák közelsége teszi igen becsesekké.

A gazdasági termelésnek a marhatenyésztés és a juhászat volt kezdettől fogva a legjelentősebb ága és az aranygyapju szálai erősen belészövődnek a földrész fejlődésének történetébe. Újabban pedig az intenzívus mezőgazdaság, főleg a folyton angyobb arányokat öltő buzatermelés emelkedik Ausztrália nemzetgazdaságában fontos szerepre.

A földrész dús rónáin ma 80 millió birka legel és a gyapjutermelés évi értéke meghaladja a 20 millió fontot, azaz 480 millió koronát. Ausztráliának nincs is ma más terménye, amely jelentőségre nézve a gyapjút elérné.

Igen gyorsan növekedő és nagy jövőjű a buzatermelés, amely ma évi értékében együtt jár az aranyprodukcio értékével és idővel minden kétséget kizárólag el fogja érni a gyapju évi értékét.

A fő termelési ágakra vonatkozó ez a néhány adat világosan illusztrálja a földrész nagy gazdasági jelentőségét, annak jóformán még alig érintett gazdagságát és jövőjének fényes lehetőségeit.

Az államföderáció.

Az ausztráliai gyarmatok fejlődésének történetét tanulmányozó idegent csodálkozásba ejti az a körülmény, hogy ezek az egymás mellett növekedő új társadalmak kezdettől fogva nem az egyesülésre, hanem egész évszázadon át a legridegebb elkülönődésre törekedtek. Az egy nyelvet beszélő, egy fajhoz tartozó testvérnépet az élet materiális küzdelmei, a gazdasági és kereskedelmi érdekek különfélesége egész a nyílt ellenségeskedés határáig elválasztják egymástól. A szomszédok féltékenységgel és irigységgel nézik egymás sikereit és azokat, ha megakadályozni nem

tudják is, előmozdítani semmi körülmény között sem akarják.

Szinte hihetetlennek látszik, hogy a kolóniák határai-
kon vámsorompókat tartanak fenn és egymás terményeit
kölsönösen megvámolják. Vasutakat különféle nyom-
bősséggel építik és fővonalaikon átrakodó állomásokat
tartanak fenn, a mellékvonalakat pedig a határon egy-
szerűen lezárják és nem kapcsolják össze a szomszéd állam
hálózatával. Egész külön posta- és távírószolgálatot tarta-
nak fenn, külön bélyegeket nyomnak és külön postadíjat
szednek. Törvényük, igazságszolgáltatásuk, adminisztrá-
tívus intézkedéseik minden kolóniában teljesen önállóak
és lehetőleg a szomszédétól különbözők voltak.

Az európai ember előtt ezek a dolgok eleinte teljesen
érthetetleneknek látszanak. Általában mi igen hajlandók
vagyunk az európai népek között létező vagy lehető diffe-
renciák alapokaiul a nemzetiségi, nyelvi vagy faji külön-
bségeket elfogadni, pedig az ellentétek fő- és alapoka majd-
nem minden esetben tisztán gazdasági kérdés. Ez az, ami
a testvérnépet egymástól eltávolítja és esetleg a teljesen
idegent közös frigyre sarkalja. Az ausztráliai kolóniák
fejlődését kísérő érdekes jelenségek a szociológusnak min-
denesetre bő anyagot nyújthatnak a mélyebb vizsgáló-
dásra.

A tisztán nemzetgazdasági vonatkozású kérdések mellett
lassanként egyéb, újabb, az egész kontinens jólétét egy-
formán mélyen érintő ügyek kezdtek előtérbe lépni, amelyek
között az angol délafrikai háború folyamán, legjelentőseb-
ben a honvédelem kérdése jelentkezett. Egyszerre világos
lett, hogy az esetben, ha Anglia flottáját otthon valamely
váratlan nagy háború lekötne, Ausztrália védtelenül lenne
kiszolgáltatva bármely ellenséges támadásnak, japáni invá-
zióknak, német területfoglalásnak vagy az oly nagy erőlkö-

déssel és költséggel mesterségesen távoltartott, színesbőrű népek beözönlésének.

Ez aztán tényleg olyan fontos ügy volt, amely körül megszűnt minden vetélkedés, irigység és a materiális

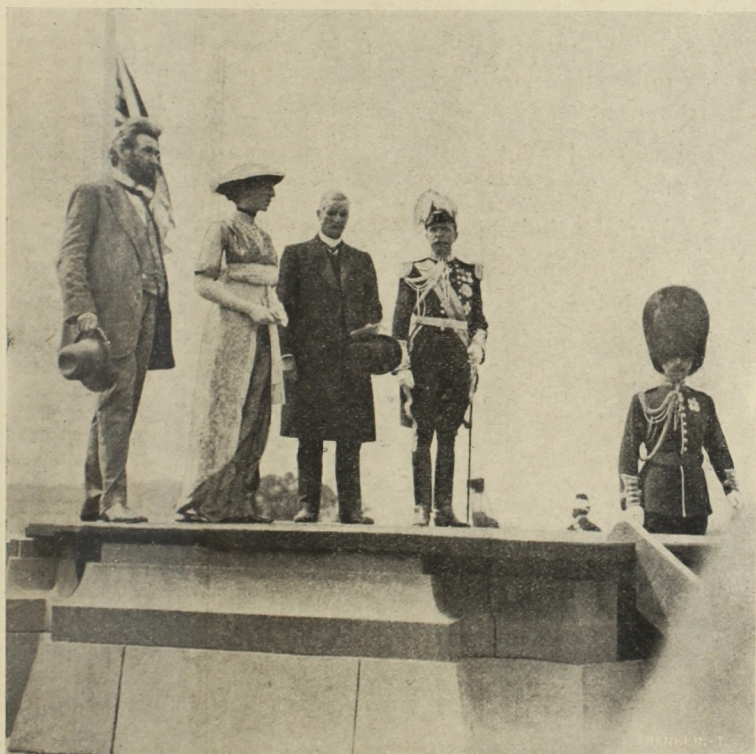

Ausztrália, Európa és Magyarország területaránya.

érdekek szülte ellentétek mind elsimultak. Az egyesülés eszméjének nagy jelentősége átment a köztudatba és a többség akarata létrehozta az ausztráliai független államok unióját.

A kontinens öt állama és Tasmania sziget, az 1901. év

januárius havának elsején szentesített alkotmányuk alapján, egy egységes államföderációba egyesültek és közös vonatkozású ügyeik intézésére egységes törvényhozó testületet létesítettek.

«Ez a hely mától fogva Camberra, Ausztrália fővárosa.»

Az államföderáció kormányát a főkormányzó, mint az angol korona képviselője a szenátus és a követek háza alkotják. Ennek a kormánynak hatáskörébe a honvédelem, a posta és táviróügyek, a sajtó és szabadalmi dolgok, a hajózás, halászat, vámok és a közös pénzügyek tartoznak, míg az egyes államok privát ügyeiket továbbra is, teljesen

függetlenül, saját törvényhozó testületeik és közigazgatásuk útján intézik.

Az alig öt milliónyi nép ügyeit ily módon állandóan tizennégy parlamentben intézik és az angol király a föderáció főkormányzóján kívül az unió mind a hat államában egy-egy külön államkormányzóval képviselteti magát.

A föderált államok kormánya ezideig Melbourneban székel, 1913. évben azonban új város építését kezdték meg New-South-Wales állam területén, amely az egész közös államgépezetnek leendő székvárosa.

Az új város első alapkövét a főkormányzó, DENMAN lord ez év március havának 12.-én tette le. Ugyanakkor az újszülöttnak keresztanya lady DENMAN, az emelkedő falak köveiről ígéző elfogultsággal hirdette világgá az addig alig ismert nevet: «Ez a hely mától fogva Camberra, Ausztrália fővárosa...»

Az új főváros a délkeleti partok táján az ausztráliai Alpok lábánál épül, mintegy százhusz kilométernyire a tengertől. Nagy nemzetközi pályázaton, a legjobbnak elismert tervek alapján, kezdték meg a város építését és a beavatottak azt tartják, hogy Camberra, a világ e legifjabb fővárosa, a város építészetének minden tekintetben valóságos mintája leendő.

Perth. Nyugat-Ausztrália fővárosa.

MÁSODIK FEJEZET.

Nyugat-Ausztrália.

A Londonból hetenként induló postahajók 12 ezer tengeri mértföldet futnak meg, amíg elérik Ausztrália keleti partjait. A nagy távolság ellenére a postaszolgálat oly mintaszerűen van berendezve, hogy csak a legnagyobb ritkaságok közé tartozik, ha a posta a végállomáson csak egy nappal is megkésik.

Ausztrália különböző pontjain az idegen, a hét egy bizonyos napján, mindig pontosan megkapja európai leveleit, amelyek teljes négy hétig utaztak a hajón rendeltetésük helye felé. A szolgálat mintaszerű voltát élénken igazolja az a tény, hogy a postahajók szigorúan megszabott menetrendjében, az elmúlt évtized folyamán, nem fordult elő semmi számbavehető zavar. Így aztán az utas, aki a nagy angol postahajón indul el a hosszú útra Ausztrália felé, bizvást félre tehet minden aggodalmat, mert ezen a jól kipróbált hajóúton alig fenyegeti annyi veszély, mintha például gyorsvonaton szelné át Amerika kontinensét.

Londonból és Ausztráliából hetenként egy időben indul el a postahajó és így azokkal együtt, amelyek már útban vannak, ezen a vonalon, állandóan legalább tíz angol postagőzös van folytonos szolgálatban.

Időmegtakarítás céljából a levél és a könnyű csomag-posta Londonból Európán át külön gyors-vonaton

robog le az olasz kikötőbe, Brindisi-be, ahova Európa egyéb tájairól is meggyűlik a tengeren túlra szánt posta. Innen hetenként egy-egy kisebb, de igen gyors járású gőzös fut a postával tovább Port-Said-ba, ahol utoléri a londoni nagy hajót és a Szuez-csatorna kapujában átadja neki a sok ezer számra menő postaszákokat.

Brindisiben a postaszákok, amelyek az ázsiai és ausztráliai leveleket tartalmazzák, gyakran megtöltenek nyolc vagy tíz vasúti kocsit. Az indiai posta Colombóban, Ceylon szigetén hagyja el a hajót, ugyanitt rakják át a Khina és Japánország felé irányított zsákokat is a megfelelő hajókra. Itt aztán az utasok is nagyon megoszlanak, mert a világhíró hajók nagy országútja Ceylonnál ágazik el délre meg keletre.

Az ausztráliai hajó Colombót elhagyva, az Indiai óceán szelid hullámain sugár egyenes irányban siklik le délkeletnek és teljes kilenc napi út áll előtte, amíg újra kikötőbe ér.

Ez az egész utazásnak az egyik legnyugalmasabb része. Egész hét folyamán nem akad más látnivaló, mint a végtelen, néma tenger, a kék égen vonuló fehér felhő foltok és a tropikus esték gyönyörű csillag-ragyogása.

Amint a hajó átszeli az egyenlítőt és a déli félgömbön lejjebb halad, lassanként a csillagos ég képe is megváltozik. Azok a jól ismert kedves csillagképek, amelyek a Föld északi tájain a vándort mindenütt oly híven kísérik, itt egyenkint elmaradnak. Az északi Sarkcsillag belé vész az óceán hullámaiba, a Göncöl és a Kassiopeia is lent járnak az ég szegélyén, a Kaszás, fejfelé fordulva fut be rövid kis ívet, míg a déli égen a szemünknek szokatlan új csillagképek kezdenek megjelenni. A déli tájak feltűnő szép csillagcsoportja, a Dél-keresztje lesz a legelső ismerősünk, amely a parányi kis déli sarkcsillag körül jártában

Nyugat-Ausztrália.

az év minden szakában, az éj minden órájában fenn ragyog a déli égbolton.

Ausztráliának az északnyugati partvonala, amelyhez a Ceylon felől jövő hajó közeledik, meglehetősen gyér

népességű és sok helyen teljesen puszta terület. A partokat az év egyes szakában igen heves ciklónok látogatják, amikor errefelé a hajózás rendkívül veszélyes és ilyenkor jóformán minden forgalom szünetel a part mentén; míg az év kedvezőbb hónapjaiban a gyöngyhalászat és a gyöngyházgyűjtés csalogat e tájra néhány ezer kalandos hajlamú embert.

Az északnyugati partok térképén egy szigetszoport «Dampier's Archipelago» néven van jelezve, míg tovább egy félszigetszerű tekintélyes földdarab a Dampier-Land nevet viseli, közelében pedig a Buccaneer-Archipelago apró szigetei sorakoznak.

Buccaneer, vagy magyarosan írva bökenir annyit jelent, mint tengeri rabló, de a kalóznak az elegánsabb fajtájából. Minden kétséget kizárólag ily előkelő kalóz volt DAMPIER WILLIAM kapitány, az első angol ember, aki valaha Ausztrália szárazföldjére lépett. Az angolok azonban nem nagyon büszkék DAMPIER honfitársukra, főleg sok gyanus viselt dolga miatt; útleírásainak, amiket e tájakról közölt, sem adtak sok hitelt; kortársai azokat a kapitány túl élénk képzelőtehetsége szülötteinek tekintették és nem hittek el mindent neki, amit könyveiben elmesélt. A nevét mégis minden időre megörökítették a tájon, ahol Ausztrália partjain először kikötött.

Az angol olvasó közönség az útleírásokban is inkább a rideg tényeket, a valóságnak cikornyátlan, száraz bemutatását szereti és nem igen lelkesedett DAMPIER élénk képzelőtehetségeért, de amit tőle közvetlenül el nem fogadott, azt szívesen látta másodkézből, amint DEFOE, az író vette a tollára. DAMPIER ugyanis a tengeren való kóborlásai folyamán, valahol a Juan-Fernandez-sziget táján, a hajójára vette egy régi matrózát, aki évekkel ezelőtt egy hajótörés alkalmával egyedül maradt a szigeten. Ennek a matróznak az élettörténete, DAMPIER élénk fantáziájá-

val kiszinezve, inspirálta kortársát, DEFOE DÁNIELT, hogy megírja gyermekkori olvasmányaink egyik legérdekesebb darabját, Robinson Crusoe-t. Alig van a világon olvasni szerető ember, akinek az elméjét egyszer meg ne érintette volna a kedves gyermekmese, amelynek közvetve mégis csak DAMPIER kapitány volt a szerzője, az élénk fantáziájú buccaneer, aki kétszáz évvel ezelőtt járt ezen a tájon.

Fremantle főutcája.

Amint az árbóckosárban figyelő matróz csengetyűje megszólal és szárazföldet jelez, a hajó utasai érdeklődve gyűlnek össze a födélzet szegélyén és érthető izgatottsággal várják az ismeretlen új földrész feltűnését. Előbb egy keskeny, zöld hullámvonal emelkedik fel a látóhatár szegélyén, aztán az ég kékje és a zöld vonal alá fényes ezüst csíkot rajzol be a parti zátonyok hófehér csillogása, majd a világító torony tűnik fel, árbócok, kémények válnak ki a színes háttérből és lassanként teljesen kibontakozik Fre-

mantle kikötőjének képe, ahova a hajó lassított menetben csendesen bevez. Aztán egy vaskos kis csavargózós, karvastagságú kötélén vonszolja odább a nagy hajót a rakodópart mellé a belső kikötőbe.

Az első benyomás, amit a világnak egész idegen pontjáról szerez az ember, mindig maradandó, de az első vélemény amit a helyről alkot, bár sok helyes ítéletet is tartalmaz, rendesen egyoldalú. Itt az első benyomás tagadhatatlanul lehangoló.

A mozgalmas európai és a festői tarka élettől pezsgő orientális kikötők után Fremantle bizony szomorúnak és elhagyatottnak látszik. A hajó érkezését a parton alig várja néhány ember, egy-két ingujjas, nyurga kikötő-munkás, egykedvűen pipázva, lomhán segédkezik a kötelek megerősítésében, aztán megjönnek a hatóság képviselői, a doktor, a rendőrtiszt, meg a vámhivatalnok. Mind komoly, kevésszavú, lassan mozgó, egyhangú gépember; a hivatalos funkció teljesítése közben ilyen mindenütt, minden angol. Az utas, aki eddig tízezer tengeri mértföldet megfutott, a hideg és közömbös fogadtatás után kissé csalódva érzi magát és önkénytelenül is eszébe jut a colombói kikötőnép vidám lármája, a vízben, a hajó körül uszkáló kis fekete ördögök ujjongása, a csolnakosok dala, hívó, ajánlgató, biztató kiáltása, a parton hömpölygő sötétbőrű tömeg izgatott kavarodása. Ott az ember látja, hallja, sőt élénken érzi, hogy várják és fogadják, bár teljesen tisztában van, hogy a szives fogadtatás nem annyira az utas személyét, mint inkább a zsebében csörgő, mindig kéznél lévő apró ezüstpénzt illeti, mégis jólesik látni az öröm kifejezését az idegen arcokon.

Az utasok között azonnal akad néhány ember, aki nyíltan ki is fejezi az első benyomás alapján alkotott véleményét és siet megjegyezni, hogy e helytől sokkal többet

várt, hogy az egész csak egy tizedrangú kikötőnek látszik és hogy itt az emberek valószínűleg nyugodalmas alvással töltik életük legszebb napjait.

A helyi viszonyokkal már ismerős vagy talán épp nyugatausztráliai utas azonban hamarosan védelmébe veszi a lekicsinylett kikötőt, elmondva, hogy itt még csak most indul a kereskedelmi fejlődés és a hely tényleg sokat ígérő, nagyjövőjű pont, amely a dús arany-

Perth látképe.

telepeknek és a rohamosan növekedő mezőgazdasági életnek a külső kapuja.

A kikötőből előbb egy keskenyvágányú vasút kényelmes, nyitott kocsijában fut meg az utas vagy tíz mérföldet, mígnem elérkezik a széles folyammeder sziklapartján épült, gyönyörű kis városba. Ez Perth, Nyugat-Ausztrália fővárosa.

A skót eredetű első települők a történelmi nevezetességű régi skót város után nevezték el ezt a helyet Perthnek, amelynek mindössze 32 éve, hogy város jellege van

és hogy polgármestert választ. Középületei, hoteljei műízléssel épültek, az öböl partján pedig a pompás kertekkel körülvett magánépületek sorai festői képet nyújtanak

A nyilvános parkokban a mesterséges virág-ágyak között a táj eredeti növényzete érdekes ellentét; lenn a folyó partján a vizinövényzel benőtt öblözetben pedig,

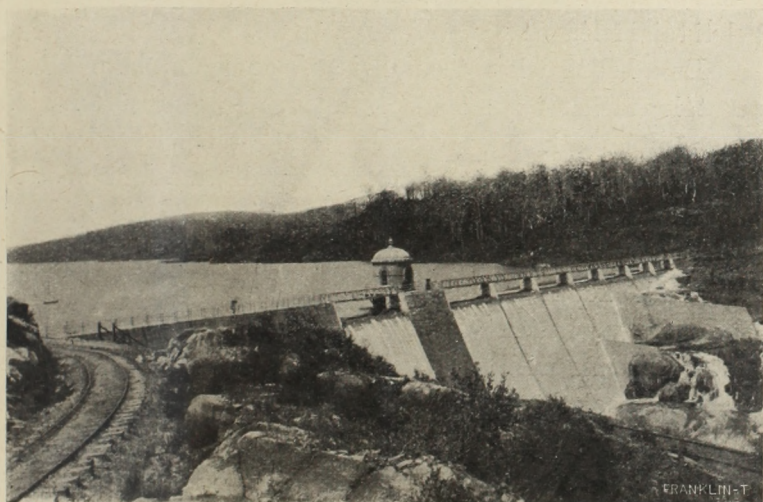

Lóversenynap Perth-ben.

csapatostól él a pompás, fekete hattyú, Ausztrália állatvilágának ez érdekes különlegessége. A karminvörös csőrű, acélkékben csillogó, feketetollú madárnak ez az igazi otthona és a Perth melletti folyót az első települők e graciózus madárról nevezték el Swan (= hattyú) folyónak.

A Swanriver egyik mellékágának, a Helénának völgyében épült a világhírű duzzasztó mű, ahonnan a sivatag belsejében lévő aranytelepekre szivattyúzzák a vizet. A Helena sziklapartjai között hatalmas kőgátat emeltek,

amely mintegy 30 méterre duzzasztja fel a folyó vizét. Innen egy sor víztartánynon és szivattyútelepen át, vascsövekben 550 kilométernyire szállítják a vizet Kalgoorlie-ba, ami körülbelül olyan dolog, mintha Budapest vízvezetékét Szolnokon, Nagyváradon és Kolozsváron át megnyújtának Erdély közepéig. A homokpuszták esőtlen, sivatag belsejében van a két gazdag aranybányatelep, Coolgardie és

A Helena gátja Mundarina mellett.

Kalgoorlie, ahol még tíz év előtt, nyári időben, egy liter, nem is kristálytisza ivóvíznek a mi értékünkben kifejezve, 60 fillér volt a rendes ára. Amint a hatalmas vízvezeték elkészült, hét napi folytonos szivattyúzásba került, amíg az első csepp víz a cső végére érkezett, de azóta jó vízzel állandóan el van látva a sivatag-vidék.

A vízmű építésének költsége közel három millió angol fontot tett ki, de mivel Nyugat-Ausztrália évi aranyprodukciója 8 millió fontot, azaz 192 millió koronát tesz

ki, bizonyos, hogy a drága vízművet, amely a bányászatot annyira megkönnyíti — nem hiába építették.

A Heléna gátja és a nagy csővonal kezdete mintegy 30 kilométernyire esik Perthtől. Az érdekes és változatos tájon át ide tett kirándulás valóban megérdemli a fáradságot. A vízvezetékekkel egy úton halad az aranybányákhoz vezető vasútvonal, Kalgoorlieig, amely vonal egyúttal első szakasza az épülő nagy transzkontinentális vasútnak Ausztrália keleti tájai felé.

Ez a két érdekes technikai mű az előbb lakhatatlan puszták vidékét teljesen átalakította, a jól öntözött kertek és gyümölcsösök üde oázisok, viruló telepek a homok-sivatagban, a gazdasági termények pedig a vasút mentén a bányavárosokban mindenkor kész piacra találnak.

Bár Nyugat-Ausztrália óriási területének legnagyobb része szürkölködik az esőkben, a kontinens délnyugati sarkában van egy jelentékeny terület, ahol az évi csapadék mennyisége kétezer milliméterre is felemelkedik. Az Albany és Perth városok közé foglalt területnek főleg a tengerparti része Nyugat-Ausztráliának a botanikus kertje. A partokat szegélyező hegyoldalakon nő a híres Karri fa (*Eucalyptus diversicolor*), amely gyakran a 80 méter magasságot is meghaladja és Ausztráliának a legértékesebb épületefája. Mint útburkoló kockát az egész világon használják.

A partoktól kissé beljebb, a hegyvidék lejtőin nő a másik híres erdei fa, a Jarrah, amely a létező legkeményebb fa és a legtartósabb épületanyagot szolgáltatja. Ez a két igen értékes faem ma még tíz millió angol holdnyi területet erdősít be.

Ezenkívül az eucalyptusok legkülönbébb fajtája teszi változatossá a partvidék erdőit, az év egyes szakában pedig a virágos növények bámulatos sokasága valósággal elvarázsolja az idegent. A tájon a virágok színben, formá-

Ausztráliai vadvirágok.

Ausztrália.

ban, illatban teljesen elütnek a mi megszokott európai virágainktól és főleg a színeiknek a rendes színskálában alig találunk nevet. A talajnak rendkívül dús vastartalma viszi be a virágokba a különös színárnyalatokat, amik a változatos és különös formákkal kombinálva Nyugat-Ausztrália flóráját oly speciálissá teszik. A vidék szárazabb, homokos talajú tájain rendkívül sok a szárítható, nem hervadó virág s a legváltozatosabb színpompájú, évekig eltartható, szárított csokrok e tájnak híres különlegességei.

Nyugat-Ausztrália virágos növényeit szakértő botanikusok már jórészt meghatározták és rendszerbe foglalva el is nevezték, de van Ausztráliának egy zseniális festőnője, aki élete feladatául azt tűzte ki, hogy hazája gyönyörű flóráját természetű képekben mutassa be a világnak.

Mrs. E. ROWAN ez a ma már világhírű művésznő, akinek tízezerre menő csodaszép akvarell képei, sohasem ismétlődő változatokban csodálatják meg a vidék különös növényvilágát; egyúttal gyönyörű bizonyosságai egy modern asszony tudásának, művészetének és mély honszeretetének.

Nyugat-Ausztrália ez áldott sarkában ma vasútak és jól épült műútak vonalai vezetnek az erdőgazdaságokhoz és a kitűnően művelt farmokhoz. Ez a táj egész Ausztráliának egyik legvirágzóbb darabja. A fővárost, Perthet, a déli kikötővel, Albanyval, összekötő vasútvonal állomásai közelében, viruló gyümölcsösök és szőlőtelepek között, mindenfelé kedves családi fészkek ezrei rejtőznek és bizonyos, hogy a lehető legegészségesebb környezetben, jólétben élő boldog emberek hazája ez a táj.

A virágos elejű, rózsalugasos házak udvarán vidám gyermeksereg játszik, a gyepen galambok sétálnak, a cica ott nyújtózik a muskátlis bokrok között s a ház nyitott

ablakán át a zongora hangja hallatszik ki és valami régi angol népdal mélabús akkordjai bilincselik le az idegen figyelmét. Az élet változatos útain nyugtalanul barangoló, fáradt vándort önkénytelenül is elfogja a gondolat, hogy — ime e boldog tájon talán már végleg meg is lehetne állapodni!

Ez a szép, rendezett, sikerdús világ azonban nem magától termett, sok bajjal, gonddal, keserűséggel küzdöttek az első települők, amíg boldogulni tudtak. Az erdőtől, a bozótól, a sivatagtól úgy kellett apránként elhódítani a földet, a vadállat, a vadember, a szokatlan időjárás, a rossz szomszéd, mind az új jövevény ellen dolgozott. Sok verejték és könny hullott, sok panasz és sóhaj szállt el ezen a tájon, amíg megépült a rózsalugasos, gyermekdaltól és zongoraszótól hangos, boldog otthon.

Nyugat-Ausztrália történetírója híven feljegyezte a küzdelmes idők érdekes epizódusait, amikből mutatónak ideidézek néhány kiragadott sort:

„Az 1830. körüli időkben az angol kormány élén egy csomó tudós filozófus állott, akik népboldogító elméleteket folytonosan a gyakorlati élet terén próbálgatták megvalósítani és az egész nemzeti lét alapos megreformálásán fáradoztak. A nemzetnek e jószándékú, tudós vezérei bár Anglián kívül, a világ folyásáról alig lehettek helyesen tájékozva, világboldogító terveiket a tengeren túlra is ki akarták terjeszteni.

Nyugat-Ausztráliában 1826-ban a King-George-öböl partján létesült Albany angol katonai gyarmatot főképpen csak abból a célból alapították, hogy a franciáknak esetleges térfoglalását ott megelőzzék. Amint később a vidéket jobban megismerték, a délnyugati partoknak ez a tája mindenütt igen alkalmasnak látszott a művelésre és megtelepülésre. Az angol kormány főleg PEEL RÓBERT ösztön-

zésére, nagy terveket dolgoztatott ki a vidék benépesítésére és a területek kihasználására. A gyapot, cukornád, dohány és lentermelés látszott igen sokat ígérőnek, azonkívül a ló- és marhatenyésztéshez fűztek nagy sikert jósoló terveket. Teljesen biztosnak vélték, hogy e nagyszerű vidékre csak elegendő embert kell küldeni és a teljes siker, meg a dús anyagi eredmény elmaradhatatlan leend.

Kalgoorlie az arany-lánya-város.

Hogy a települést minél jobban siettessék és előmozdítsák, a kormány igen csekélyre szabta meg a föld árát és azt sem kellett mindjárt készpénzben kifizetni, mert minden három angol fontnyi pénz- vagy ingóérték tulajdonosa 40 hold földet vehetett azonnal birtokba. A gazdagabbak hamar le is foglalták a partmenti legjobb földeket, a kevésbé tehetősek pedig beszorultak a belső területek felé, ami akkor még nem volt más, mint erdő, cserjés-bozót vagy homoksivatag.

A települők nagyrésze a városi emberek soraiból

került ki, akik mitsem értettek a földműveléshez és a magukkal hozott ingóság is jórészt olyan holmi volt, aminek ezen a tájon nem sok hasznát lehetett venni. Egy 70 guinea értékű, pompás zongora tulajdonosa hangszerére 980 angol holdnyi földet kapott, valahol messze bent a belső területeken, ahova a zongorát lehetetlen volt kiszállítani. A zongora ott pusztult el a kikötőpart homokjában, a tapasztalatlan kezdő kolonisták pedig földjeiken mentek tönkre.

Az erdők és sűrűségek kiirtása óriási munkába került és a munkáshiány következtében az új földesúrnak saját kezével kellett az irtást végezni. Az ismeretlen, mérges növények megtizedelték az állatállományt, ami pedig megmaradt, azt az ellenséges indulatú bennszülöttektől kellett folyton őrizni, akiknek a dárdája emberre, állatra egyformán halálhozó volt. Az egész nagyszabású mozgalomnak az lett a vége, hogy a tudományos alapon megindított település, annak első évtizedében, teljes sikertelenséggel és csupa keserű csalódással végződött.»

Nyugat-Ausztrália e vidékének mai állapota azonban gyönyörűen illusztrálja, hogy az emberi munka, a kitartás és szorgalom mint változtatja át a világ legelhagyottabb táját virágzó paradicsommá.

Amint a postahajó elhagyja Fremantle-kikötőjét, az útitársak csoportjai már nagyrészt az eredeti ausztráliai típusokból alakulnak össze és az út e szakaszán az idegen bő alkalmat talál az újvilág sajátos viszonyainak megismerésére és tanulmányozására.

Az ausztráliai ember ha úton van, igen közlékeny hajlandóságú és mindig nagy készséggel, igazi lelkesedéssel beszél a hazájáról, amelyről irigylésreméltó optimizmussal állítja, hogy — különb nincs sehol a világon.

Igen könnyen találunk a hajón olyan embert, aki az

aranybányászatban van érdekelve és a nyugatausztráliai aranymezők történetéből kész idézni regényes részleteket, még érdekesebb epizódusok fűződnek egy-egy gyöngyhalásznak vagy gyöngykereskedőnek változatokkal és veszályekkel teljes életpályájához. Majd egy-egy napsütött arcú, ráncos homlokú, vén farmerrel akadunk össze, aki a dohányzóban, jóízű pipafüst mellett, hosszan és bő részletekkel ecseteli a gazda folytonos küzdelmeit e tájakon.

Az aranymezők.

A természet szeszélyeivel folyton megújuló, végnélküli harcokat vívó, egyszerű hős elbeszélése rendesen megragadó és lebilincselő.

Igen gyakran van a postahajón Nyugat-Ausztrália egy-egy előkelősége, politikusa vagy társadalmi vezérférfia, aki a nyugati területek képviselőjeként utazik Melbournebe, talán az államföderáció parlamentjébe. Mind-egy, ha szenátor vagy miniszter is az útitárs, még ha maga Sir JOHN FORREST is, a híres utazó és felfedező, író és politikus — mindegyik ugyanazzal a szíves, kész

örömmel és lelkesedéssel mesél az idegennek hazájáról, a múlt idők küzdelmeiről, a jelen sikereiről és a jövő «be-láthatatlan lehetőségeiről».

A délkeleti partok közelében a kies fekvésű Albany kikötőváros előtt halad el a hajó, bár újabban a postagőzösök nem állnak meg ezen a helyen, a kereskedelmi hajók erősen látogatják jól védett kikötőjét. Ez egyúttal Nyugat-Ausztráliának a tengeri fürdője és üdülőhelye, ahova a vasút a bányavidék homokterületeiről és a belső tájak forróságtól perzselt részeiről minden nyáron meghozza az üdülésre vágyó népet a tenger hús partjára.

Tovább kelet felé az úgynevezett nagyausztráliai öblözet kopár partvonala látszik, mind jobban távolodva a hajó útirányától. A partvonal mentén halad a szárazföldi távírvonal, amely a nyugati tájakat a kelet élénkebb világával tartja állandó összeköttetésben.

A déli szélesség 40. foka körül járó, állandó nyugati szeleket a tengerészek a bömbölő negyveneseknek hívják, mert a szél itt csakugyan szinte szünet nélkül zúg, süvít és bömböl. Az ausztráliai partvidéknek ez a része folyton viharos és nemcsak a kis parti hajók, de a mély és különben nyugodt járású postahajó, a nagy acélkolosszus is rendesen könnyed táncra perdül itt. Ilyenkor a hajókabinban álmatlanul hánykolódó utas csodálkozva látja, hogy az éj folyamán nehéz kofferjei sétaútra indulnak és összejárvák a kabin minden zugát, a hajón szüntelenül ropog, csikorog minden, nehéz ajtók csapódnak, a bukdácsoló nagy hajó csavarja időnként a vízszínre kerül, kegyetlenül paskolja a vízfelületet és az egész nagy alkotmányt minden ízében, rémesen megrázza. Így aztán a hajón töltött éjjek a déli nagy-óceánon, a bömbölő negyvenesek alatt, bizony nem nagyon kedvesek.

Nyugat-Ausztrália az egész kontinensnek közel egy

harmadrészét foglalja el és így a Commonwealthnek a legnagyobb állama; ez az óriási terület azonban ma még jórészt használhatatlan homoksivatag. Az egyhangú, kietlen puszták világában még az államhatár megállapítása is nehéz feladat volt, nem lévén se hegy, se folyó, se semmi feltűnő és könnyen megjegyezhető, állandó pont a tájon,

A transzkontinentális vasút építésének kezdete.

így aztán a határt a csillagászati műszerekkel úgy állapították meg, mint a hogy a hajó helyzetét szokás meghatározni a tengeren; a Greenwich-től keletre számított 129. meridiánust véve fel az állam keleti határvonalául.

A határ a déli parton az Eucla nevű kis kikötőváros mellett indul ki és 1210. földrajzi mértföld hosszú, sugar egyenes vonalban nyúlik át a homokpusztákon észak felé, a Timor-tenger partjára.

A nagy öblözet partvidéke és a Nullarbor-síkság ma még az egész földrésznek egyik legkietlenebb része, ezen a tájon tényleg alig van alkalmas pont, ahova a hajók a folytonos viharok elől bemenekülhetnének. A partokon száz meg száz mértföldnyi vonalon sem folyó, sem patak nem ömlik a tengerbe és maga a partvonal meredek sziklafal, amely csaknem függőlegesen emelkedik ki a vízszínből. A meredek mészkőfalak minden rétege, de a partvidék belsőbb tájéka is mindenütt egész tömegében, a tengeri fauna kövületeit rejtí magában.

A kietlen tájak vidékén a kis Eucla kikötő újabban igen jelentős forgalmi pont lett, mert az épülő transzkontinentális vasút középső szakasza itt mindössze 80 kilométer távolságra van a tengertől és az építőanyag egy részét az ideiglenes vasút innen szállítja be az épülő fővonal munkálataihoz.

A transzkontinentális vasút építését 1912. szeptember 14.-én kezdték meg Port-Augusta-ben, ahonnan mintegy 1700 kilométernyi hosszban fut a nyugati tájak felé, míg nem Kargoorlie-nál beleolvad a már meglevő vasúthálózatba, Perth kikötőjében érve el a tengert. A vasútnak általában igen nagy jelentőséget tulajdonítanak, ami óriási és eddig kihasználatlan területeket fog felvirágoztatni.

Helyenkint jelentékeny réztelepek és aranyfövenyt tartalmazó vidékek esnek a vonal mentébe, ahol a birka- és marhatenyésztés is fel fog lendülni, ha a vízellátás és a szállítás megkönnyebbülnek. Ausztrália keleti részének postaszolgálatát is jelentékenyen meg fogja változtatni a vasút és az Európától való — időben kifejezett távolságot jóval redukálja.

A vasút építésének nagy technikai akadályok nem állnak útjában, inkább csak a munkások élelmezése és a munkahelyeknek vízzel való ellátásában mutatkoznak a legnagyobb nehézségek és költségek.

Az egészen különleges viszonyokat legjobban jellemzi az a körülmény, hogy a költségvetésben az összes földmunkák az egész 1700 kilométeres vonalra mindössze tíz millió koronára vannak kiszámítva, míg a vízzel való ellátás költségeit az építés folyamára tizenöt millió koronában állapították meg.

Denman lord, az angol király képviselője tolja az első talicska földet a transzkontinentális vasút töltésébe.

Az egész vonal költsége kilométerenkint kereken 56 ezer koronára van felevéve.

Az építőmunkálatokat az államföderáció kormánya vezeti és a tényleges építést minden vállalkozó kizárásával, színesbőrű ember segítsége nélkül, lehetőleg ausztráliai munkásokkal, azaz lehetőleg a munkásunió tagjaival, 8 órai napi munkabér szerint fizetett munkaerővel végzik.

Ez az első nagy vasútépítés Ausztráliában, amelyet nem az egyes érdekelt államok, de az államföderáció, mint az összesség képviselője végeztet és az óriási mű minden részletének berendezésében kifejezésre találnak az uralkodó munkáspárt szociálistikus vezérelvei és a sok száz mértföld hosszú épülő vonal minden pontján büszkén hangzik fel ma a jelszó, hogy: Ausztrália az ausztráliaié!

*

Amint a postahajó az Adelaide felé vezető út vonalában a Kangaroo-Island nevű terjedelmes sziget felé közeledik, az esti órák érdekes látványossága a Borda-fokon feltűnő világító torony váltakozó fénye. Ez Dél-Ausztráliának a legnagyobb világítótornya, amelynek forgó villanyos sugárkévéje 30 tengeri mértföldről (kb. 56 km) látható. E nagy távolságról a fény percenként teljesen eltűnik, de közelebből nézve a fehér fény után, nyomban vörös sugár söpri végig a tengert, amely azonban csak 15 mértföldnyi távolságtól tűnik először szembe.

A hajó az Investigator nevű tengerszorosban, már elsímuló hullámokon, mintegy száz tengeri mértföld hosszban követi a sziget északi partvonalát. Investigator, — FLINDERS hajójának volt a neve, az első angol hajóé, amely ezen a tájon megfordult. A szigetet is FLINDERS nevezte el a sok kengururól, amit ezen a helyen talált. Az ott teljes zavartalanul élő állatok a fókák, a kenguru és a pingvinek nem mutattak semmi félelmet az ember közeledtére, óriási mennyiségben, békés egyetértésben élvezték létük nyugodt örömeit. FLINDERS feljegyzése szerint a fókáról még úgy látszott, mintha sejtette volna, hogy az ember nem kenguru, de a fóka és az ember között a kenguru láthatólag nem tudott különbséget tenni. FLINDERS matrózai minden erőlködés nélkül ejthették zsákmányul a gyanutlan állatokat

Albany.

Ausztrália.

és a legkegyetlenebb ragadozónak, az embernek megjelenése, a sziget felfedezését követő évtizedek folyamán a hely érdekes és eredeti faunáját csaknem teljesen kipusztította.

Újabban Dél-Ausztrália intelligens közönségének megmozdult a lelkiismerete és néhány tudós természetbarát kezdeményezésére a szigetnek jelentékeny részét tisztán az eredeti állat- és madárvilág szanktuáriumának rendezték be, úgy hogy ma, a kormány felügyelete és védelme mellett, békében szaporodik a már kihalni indult érdekes állatvilág.

Amint a Kangaroo-Island partvonalai elmaradnak, a hajó már a Szent-Vince-öböl nyugodt vízszínén evez Dél-Ausztrália főkikötőhelye, Port-Adelaide felé.

HARMADIK FEJEZET.

Dél-Ausztrália.

A Szent-Vince tengeröböl mentén, hófehér homokbuckákkal szegélyezett tengerparton, mint valami görnyedthátú aggastyán, áll egy vén eucaliptus. A kies Glenelg városka közelében mintegy nyolevan évvel ezelőtt, az akkor sudár törzsű, pompás fa árnyékában hirdették ki IV. VILMOS angol király képviselői Dél-Ausztrália állam megalapítását. A tengerpartról az ott összegyűlt maroknyi nép, mint egy új, önálló, szabad állam polgársága oszlott széjjel, hogy építő és földmívelő szerszámmal kezében hozzáfogjon az új állam igazi megalkotásához.

Semmi különös tényező sem volt még akkor ezen a tájon, ami a települők ezreit idecsalogatta. Sem mesés aranybányák, sem rejtett drágakőtelepek nem voltak, csak a szeliden emelkedő, erdős, páfrányligetes halmok, szerény vízerek által öntözött, árnyas völgyek, amelyeken túl északra a Flinders-hegység kopár láncolata, azon túl pedig a végtelen puszták ismeretlen világa terjedt tovább.

Az első települők kalandosabb része, akit a csillogó arany után való vágy, a gyors meggazdagodás csalóka reménye űzött, hajtott, hamarosan el is vonult innen Victoria-állam újonnan feltárt aranytelepeire és itt csak az maradt, aki a bő termést ígérő szűzföldtől és a két keze munkájától várta az igazi boldogulást. A népesség aztán

Dél-Ausztrália.

a tengerpartnak esőjárta tájairól lassanként továbbterjedt a kontinens belseje felé és mind nagyobb területeket hódított el a lakatlan puszták vidékeiből.

Az ausztráliai település minden fázisában úgy volt,

és még ma is úgy van, hogy az a jövevény, aki tisztán a vakszerencséiben bizakodva, a gyors meggazdagodás és talán a munka nélküli nagy vagyonszerzés céljával jött e tájra, annak a Föld, a kemény leckék és csalódások sorozatánál cgyebet soha, sehol sem nyújtott; de viszont a legegyszerűbb tehetségű és kezdetleges képzettségű embe-

Adelaide.

rek is mindig megtalálták itt szorgalmuk és kitartásuk bőséges jutalmát. A lét nehézségeivel folytatott becsületes küzdelem tényleg annyira megedzette itt a népet, hogy ma már a siker biztos kilátásával vesz művelésbe oly területeket, amelyeket csak néhány évtized előtt is még teljesen hasznavehetetlennek tartottak. Egész Ausztráliában elismert tény az, hogy a dél-ausztráliai farmer silányabb földön, kevesebb esővel is több búzát és jobb magot képes

termelni, mint a szomszéd államoknak kevesebb küzdelemhez szokott, felületesebb gazdája.

Dél-Ausztrália tizenkét földrajzi foknyi szélességben foglalja el a kontinens középső részét és amíg délen a Nagy-óceán mossa a partjait, északon a 36. d. szélességi fokot tűzték ki határuul. Ezen a határon túl tovább, az

Adelaide.

Indiai-tengerig az úgynevezett Északi-területek lakatlan tájai terjednek, amely vidék 1911. év januárius elseje óta közvetlenül az államföderáció kormányának igazgatása alá tartozik.

Dél-Ausztráliának kétharmad része esőben szűkölködő, homokterület, amelynek értékesítéséért és kihasználásáért heroikus küzdelmet folytat az állam érdekes népe. Ahova a vasútvonal és az artézikutak sorozata elért, ott az ember

már mindenütt korlátlan úr lett a sokáig áttörhetlennek vélt, kopár pusztaság felett.

Amikor a fáradhatlan energiájú Mc DOUALL-STUART annyi sikertelen kísérlet után megtalálta az utat Adelaide-ből az Indiai-óceán partjára, nyomában hamarosan megindult a távíró vonal építése, amely a tengeralatti kábelvonal útján Ausztráliát a nagyvilággal közvetlen hírkapcsolatba hozta. A távíróvonal mentén pedig mindkét tengerpartról megkezdték a vasút létesítését Ausztrália közepe felé.

Az észak-déli irányú transzkontinentális vasút hossza az eredeti tervek szerint körülbelül 3000 kilométerre volt megállapítva és e vonalak Adelaidetól Oodnadattáig terjedő, mintegy 1100 kilométernyi szakasza már teljesen el is készült és már meg is indította a holt pusztákon lassanként ébredező gazdasági életet.

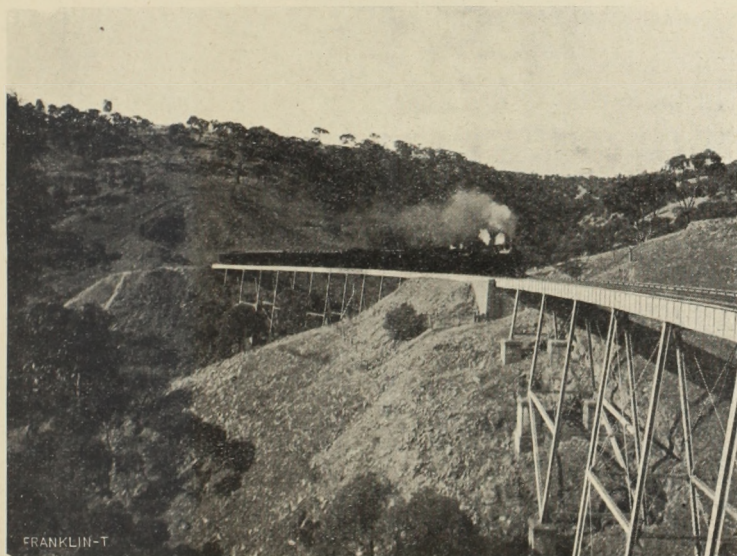
Az utas, aki Adelaidének modern élettől pezsgő pályaudvarából a belső területek elhagyott pusztái felé indul, a délausztráliai vasutak hálózatának északi vonalán teljes európai kényelemmel utazhatik egész Terovie állomásig, ahonnan a már sokkal kevesebb kényelmet nyújtó, de teljesen modern keskenyvágányú vonal viszi fel a Flinders-hegylánc vízválasztójára. A hegylánc túlfelén pedig, Quorn-állomásnál igen meredek pályán, éles kanyarulatokkal ereszkedik le tovább a vízválasztó nyugati lejtőire.

Kopár hegyoldalon, még kopárabb, bár festői tagozású hegygerincekkel egy irányban fut a pálya innen egész Leight-Creekig, ahol a hegyvonal nyugati nyúlványa a Torrens- és az Eyre-tavak közötti vízválasztó.

A M. Serie hegycsúcs itt 900 méter magas, míg a pálya mintegy 400 méter tenger feletti magasságban szeli át a vízválasztót, ahonnan rohanva esik le az Eyre-tó homokdűnés partjára.

Hergott állomáson még 45 méter a pálya tenger feletti magassága, míg a déli Eyre szélén már 8 méternyire jut a *Nagyóceán színe alá*; a tó tükre pedig 12 méterrel van mélyebben a tenger színénél.

A vidék egyhangúsága és változatlansága mellett is különleges varázshatással van az utazóra, a vasút pedig

Dél- ausztráliai vasút-részlet.

az emelkedés viszonyai szempontjából helyenként tényleg valóságos unikum.

Nem kevésbé érdekes és egyszerű e vasút menetrendje, ami tagadhatatlanul nagyban osztozik a táj egyhangúságában; Adelaideből mindennap indul egy vonat Quornig, de innen már csak hetenként egyszer közlekedik egy vegyes vonat Hergott állomásig, a végszakaszon pedig Hergotttól Oodnadattába csak minden *két hétben* indítanak egy vonatot.

Ahol a vasút véget ér, ott aztán a sivatag hajója, a tevé veszi át az utast és szállítja a távíróvonallal kijelölt irányban tovább.

Oodnadattától észak felé Charlotte-Watersig elég jó közlekedő út vezet, de itt már a tevekaravánok hosszú sorai bonyolítják le az Adelaide felől jövő árúforgalmat, az északibb vidékeknek világtól elzárt tájai felé.

A tevét nagyobb mennyiségben 1884-ben kezdték importálni Ausztráliába és azóta jelentékeny mértékben elszaporodva, teljesen meghonosult és szinte nélkülözhetetlen igavonó és teherhordó állat lett a centrális területen.

Az Eyre-tó lefolyás nélküli medencéjébe az időszakos vízfolyások, a creekek, 1,300.000 négyszögkilométernyi területről hozzák le az északibb tájak monzunesőinek vizét. A Cooper-creek és a Diamantina, megáradt állapotukban hatalmas folyók, amelyeknek óriási vízmennyisége az Eyre-tó lefolyástalan medencéjébe zudul be és azt ilyenkor egész beltengerré változtatja. Ez a vízmedence azonban igen siker és az Eyre, a legmagasabb vízálláskor sem mélyebb két méternél.

Az Eyre-tó partján felállított meteorológiai állomások adatai szerint ezen a vidéken a vízfelület elpárolgása évenként 25 métert tesz ki. Innen van aztán, hogy a tó az év bizonyos szakában teljesen kiszárad és világos, hogy a vize nem az elszivárgás folytán tűnik el, hanem egyszerűen elpárolog.

A száraz évszaknak a növényre és állatra egyaránt halálfhozó aszálya ellen újabban ezen a tájon nagy sikerrel védekeznek az artézikutak rendszeres létesítése által. Az Eyre-tó lapályában furt ily kutak mind felszökő és magas hófokú vizet szolgáltatnak. Bár itt az artézi víz mindenütt jelentékeny mennyiségű konyhasót és szénsavas nátront

Az Eyre-tó vidéke, a tenger színénél mélyebben fekvő területek.

tartalmaz, az állatok ezt a vizet hamar megszokják és szívesen isszák, kihűlt állapotában az öntözésre is teljesen alkalmas.

Az Eyre-tó déli oldalán Hergott és Coward-Springs táján furás nélkül is nagyszámú hőforrás fakad fel. Itt a víz krátterszerű tölcésérekből buzog ki és elterül az alacsonyabban fekvő lapályon. Ezen a vidéken az ártézikutak feneke már alig száz méter mélységben eléri az egész ausztráliai kontinens alapját tevő gránitot és a kutak ugyanolyan hőmérsékletű és összetételű vizet adnak, mint a természetes hőforrások.

Az Eyre-tó keleti oldalán egy fő közlekedő út vezet Queensland államba, amelyen a környék óriási állatállományát hajtják a kereskedelmi központokba. Ez útvonal mentén létesültek az első ártézi kutak és a bőségesen fel-fakadó víz, a legszárazabb évszakban is lehetővé teszi a juh és szarvasmarha ezreinek áthajtását.

Az Eyre-tóba szakadó creekek mentén az év bizonyos szakában igen dús legelők vannak és az érintetlen szűzföld jelentékeny tápértékű füvet terem. A legelőterületeket eddig csak nagy kockázattal tudták kihasználni és sokszor megesett, hogy a hirtelen beállott forróság néhány nap alatt leperzselte az összes legelőket és az óriási marhaállomány, amint a délibb tájak felé menekült, útközben az éhség és szomjúság áldozata lett. Ma ezen a vidéken időnkint az ártézikutak oázisaira vonul a nyáj és ameddig a szárazság tart, a mesterségesen öntözött takarmányföldek látják el a szükséges táplálékkal.

Amint az ártézi kutak folyton terjedő láncolata viruló oázisokkal tarkázta a puszták világát, a föld mélyéből fel-fakadó víz nyomán mindenütt új élet árja indul meg az eddig kietlen, holt homoksivatagban.

Az Eyre-tó környékét az ausztráliaiak a geológusok

eldorádójának hívják. Az Eyre-tó környékének földrétegeiben és a melegforrások üledékében ugyanis rég kihalt őssálatok csontvázai vannak nagy számban megőrizve, amelyek a területek multjának valószínű megállapításához nagyon becses anyagot szolgáltatnak.

Az ausztráliai kontinens mai konfigurációja a geologia különféle korszakaiban lefolyt emelkedő és süllyedő folya-

Teve-fogatok.

matok egész sorozata után alakult ki. A déli partok Nullarbor tájéka, a tengerből emelkedett ki, Tasmánia pedig le-süllyedt és az isztmus, ami egykor a kontinenssel összekötötte, ma tengerfenék. A földrészt keleti partvidékének sajátos alakulása és a Nagy-Barriér korallium-zátony képződése szintén süllyedő folyamatnak az eredménye. Mindezekre nézve, a geológus és a paleontológus az illető területek rétegzetében, világosan beszélő jeleket és kétsé-

get kizáró bizonyítékokat talál, amelyek alapján az alakulások lefolyását és geológiai korát pontosan meg tudja állapítani.

A jura- és a krétakorban a mai Carpentária-öböl benyúlott egész a földrész közepéig, amiről az alsó rétegekben e korbeli kövületek, az óriási hüllők maradványai beszélnek. A harmadkorban ugyanez a terület már jelentékenyen

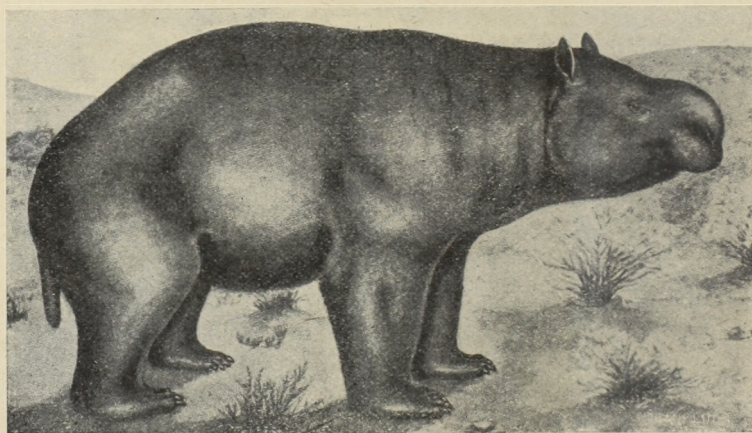
Teve-fogatok.

felemelkedett és az Eyre-tó vidéke óriási édesvízi medence volt, amelyet nagy folyók tápláltak és ami a déli óceán felé találta meg a lefolyását.

A geológia e korszakából származó kövületek és csontvázmaradványok érdekesen mutatják be a régmúlt idők itt élt állatvilágát és egyúttal arra engednek következtetni, hogy Közép-Ausztrália mai sivatagja egykor bő esőjárta, viruló terület volt, amelyen az óriási kenguru, a hatalmas

emu madár bőven meglelte az élelmét, vizeiben alligátorok és teknősbékák laktak, sűrű növényzettel borított rónáin pedig egy víziló nagyságú, növényevő tökéletlen emlős óriás, a *Diprotodon Australis* tanyázott.

A föld termőereje itt ma is ugyanaz, ami évezredek előtt volt, ma is ugyanaz a Nap sugároztatja a melegét a táj fölött, amelynek fényében az otromba őssallat kéjjel sütkezett, csak a vizet kell elővarázsolni a Föld mélyé-

A *Diprotodon*.

ből, hogy a holt sivatagot újra feltámassza s hogy a puszták kietlen tájain a növényélet újra kivirítson.

Dél-Ausztráliának ezen a centrális területén jórészt még eredeti vad állapotában él a bennszülötteknek egy népes és fejlett nemzetsége, az Arunta-törzs. A jóindulatú, békés hajlamú vadak nyelvét, szokásait, életmódját újabban néhány lelkes kutató részletes tanulmány tárgyává tette és főleg azt állapította meg, hogy ez a zárkózott jellemű, a misztikus felé hajló nép szellemileg jóval magasabb fokon áll, mint amelyre régibb, felületes bírálói állandóan helyezni szerették.

«Az ausztráliai bennszülöttek általában egész külön népfajt képviselnek, amelynek a déli földgömbön nincs rokonsága. Így ennek a népnek az eredete vagy igazi hozzátartozósága, hosszú időn át sok találgatásra adott alkalmat.

A legutóbbi időben az a kialakult vélemény felőlük, hogy indiai eredetűek és a dravidák családjához tartoznak. Ennek megállapításakor a nyelvbeli hasonlóság, egy némely

Bennszülöttek, vallási szertartás közben.

fegyverüknek az eredete, meg egyes szokásaiknak és szertartásuknak azonossága szolgált alapul.

Az ausztráliai bennszülötteknek általánosan használt fegyvere, a bumerang kínálja azt a kérdést, hogy ez a primitívus nép hogy tudott oly elmés szerszámot kitalálni, aminek a használata is oly sok ügyességet igényel? A felelet az, hogy ez a faj ősfegyverzetét nem itt találta fel, hanem tengerentúli hazájából hozta magával. Tényleg Indiában a Dekkán-vidék lakóinál is ugyanolyan formában feltehető a bumeráng.

Az a szokásuk, hogy halottaikat a szabadba kitéve, a levegőn engedik át az enyészetnek, vagy hogy azokat részletekben égetik el, szintén indiai eredetre vall.»

A bennszülött törzsek között a klíma, az életmód, a speciális helyi körülmények az egyes tájak szerint is észrevehető különbséget hoztak létre. Délkelet-Ausztráliának folyóktól öntözött, erdős tájain, a halban, vadban bővel-

Az Arunta törzsbeli bennszülöttek.

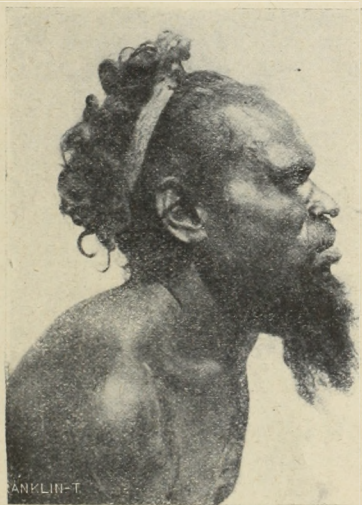
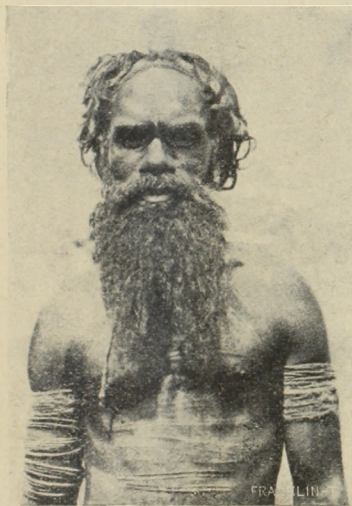
kedő földön, mindaddig, amíg a fehér ember el nem foglalta, a legfejlettebb bennszülött törzseket lehetett találni.

A Murray-folyó völgyében élt bennszülöttek ma már nagyon megritkultak és megmaradt ivadékaik, az úgynevezett «civilizáció»-val érintkezésbe jöve, teljesen degenerálódtak.

A centrális területeken élő Arunta-törzs, a kedvező évszakok folyamán teljes fizikai jólétben van és ősszokásainak megtartásával ma is erőteljes és egészséges maradt.

Ügyes a vadászatban, a fegyvere elkészítésében, sőt faragott eszközeinek díszítésében némi művészet jelét is adja; jelírászerű faragványaiiban pedig, bár igen primitivus módon, gondolatait is képes kifejezni és közvetíteni.

A dárdájuk hegye csontból vagy csiszolt, kemény kőből van. Ezt a fegyvert igen ügyesen kezelik és nagy távolságra hajítva, szegzik át vele zsákmányukat.

Warra-munga törzsbeli bennszülöttek.

A kisebb vadat bumeráanggal szokták elejteni, ami lapos, fakardszerű eszköz és főleg a repülő vadak leütésére alkalmas.

Az úgynevezett visszatérő-bumeráng keményfából készült, törökpenge formájú, féltenyérynyi széles eszköz, amit némely bennszülött igazi művészettel kezel.

Az ügyes bumerángdobónak legmeglepőbb mutatványa az, amikor a nagy távolságra eldobott eszköz a levegőben hirtelen megfordul és visszatér a dobó kezébe, vagy amikor

a bumeráng bizonyos távolságban, előbb a földet érintve felvágódik és a levegőben megfordulva tér vissza kiindulópontjához. A gyakorlott dobó könnyen és látszólag minden megerőltetés nélkül végez a bumerággal ilyen és hasonló mutatványokat.

Dél-Ausztráliában a különféle vidékeken, ma még mintegy húszezer bennszülött él és az egész kontinensen

Temetés a fa tetején.

a megközelítő adatok alapján, mintegy százezerre becsülik az összes bennszülöttek számát.

A fehérembertől lakott vidékeken mindenütt külön területek vannak a számukra kijelölve, ahol az állam segítsége és felügyelete mellett tengetik igénytelen életüket. Pusztulásuk azonban feltartóztathatatlan és e különös népfaj teljes kiveszése már csak rövid évtizedek kérdése.

Adelaide.

Dél-Auszrália életrevaló népe a főváros építésébe is a minden munkáját jellemző alapossággal és tervszerűséggel fogott, úgy hogy Adelaide ma egész Ausztráliának a legrendszeresebben épült városa. A nevét egy királynőtől kapta és magát a várost büszke fiai úgy is hívják, hogy a — dél királynője.

Tervezője LIGHT mérnök, nagy körültekintéssel választotta meg helyét. Bár közel a tengerhez, mégis emelkedtebb téren, a Mount-Lofty nevű, gyönyörű erdős hegylánc lábánál tűzte ki a város szép, szabályos, széles utcáit, ügyes elrendezésű tereit és a zseniális tervezőművész álma ma egész szépségében kibontakozva tűnik a szemlélő elé Adelaidében.

A város középpontjában emelkedő paloták sorait kedves, fás terek váltják fel, kívül pedig a díszes kertektől körülvett privát rezidenciák csoportjai teszik össze a legbájosabb külvárosokat. A központ monumentális épületeit azonban itt tisztán az üzletek és a hivatalok foglalják el. Erre nem a márványoszlopos kőpalotákban, a zárt levegőjű, zsúfolt kaszárnyákban laknak az emberek, hanem az apró, elkülönített, virágoskertes, rózsalugasos családi házakban, amelyek a város díszes középpontját nagy területen elosztva fogják körül.

Benn a városban a modern metropolis minden mozgalma, zaja, fényűzése együtt van, míg kissé kiejebb már a legideálisabb falusi élet virágillatos, csöndes környezete fogadja a napi munkájából megtérő városi embert.

Adelaide lakosainak száma közel kétszázezer ember, de a népesség mintegy tíz kilométernyi sugarú körben van elosztva, a külvárosokat azonban a lehető legkényel-

mesebb vasúti közlekedés tartja a központtal folytonos összeköttetésben.

Hogy a város és a környéke között fennálló forgalom mennyire aklalmazkodik a közönségnek napi-, élet- és munkarendjéhez, azt élénken mutatja az a tény, hogy a hét különböző napjain és a nap egyes szakain más és más

Adelaide főposta épülete.

speciális menetrend szerint futnak a vonatok. A vasárnapi igen mérsékelt forgalom tisztán az istentisztelet megszabott óráihoz igazodik, hétfőn és kedden, amikor esti 6 órakor zárulnak az üzletek, feltétlenül más a menetrend, mint szerdán. Szerda délután egész Ausztráliában félünnep lévén, ilyenkor a városokban minden üzlet zárva van, de a tengerpartra futó vonatok ez időben sűrűbben és féláron közlekednek. Szombaton az üzletek esti 10 óráig vannak nyitva, ez a nemzeti sport nap és az általános mula-

tozás napja is, szombaton tehát egész speciális menetrend van érvényben. A közúti forgalom folyton pontosan igazodik a publikum igényeihez, legyen az attrakció akár színház, akár sportünnepség, templom- vagy politikai miting, kellő időben és a kellő helyen mindig kap a közönség elegendő közúti kocsit.

Adelaide üzleti negyede.

A közúti vasutak mintaszerű vezetése mellett ez a dolog élénken illusztrálja Ausztrália közönségének rendszeretét, a mindennapi életnek csodálatos egyöntetűségét, a napi életbeosztásnak ügyészólván percekre megállapított, rendkívül ésszerű szabályosságát, amit mindig mindenki betart és amihez mindenki feltétlenül igazodik.

Adelaide elsőrangú szállodáiban teljes kényelemben és jó ellátásban van része az utazónak és e helyek mindenben, így természetesen árban is egy színvonalon állnak

Európa hasonló rangú hoteljeivel. Ami lényeges különbséget az Európából jövő idegen itt legelőször észre vesz, az a szolgaszemélyzetnek feltétlenül önérzetes és kimért magatartása. Ez a viselkedés a különleges ausztráliai társadalmi

Leight szobra.

viszonyoknak, a személyzet rendezett és jól fizetett pozíciójának és főleg a borra való rendszer teljes hiányának tudható be. Itt a szállodákban általában a teljes ellátás és az egy számla rendszer van elfogadva; a vendég minden fizetést a szálló pénztárában, egy összegben teljesít és a vendégtől senki semmi ajándékot vagy extra díjazást nem kíván, de viszont a házi rend által előírt és megszabott teljesítményeken kívül a személyzettől aranyért sem kaphatni semmi külön szolgálatot.

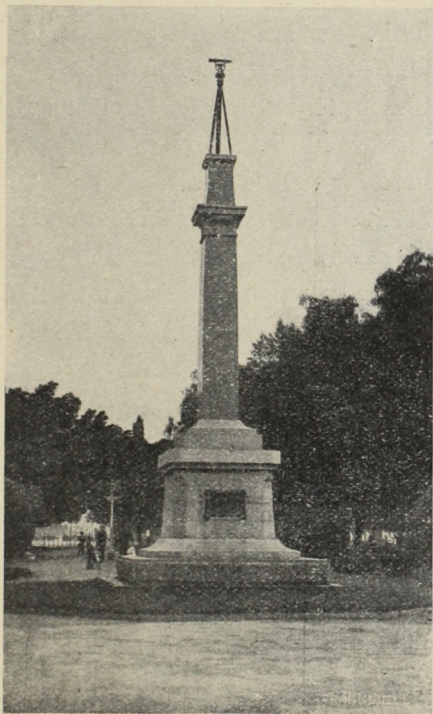
Az Európából jött idegent legelőször az éttermekben divó, rideg szabályszerűség részesíti gyakori meglepetésekben. Így például az elég rövidre szabott, rendes étkezési idő előtt, vagy után, teljesen lehetetlen valami ételt kapni és a rendes időben, még az elsőrangú szállodákban is csak kész ételek szerepelnek az étlapon, amelyeken túl ki van zárva más megrendelés, főleg mivel ilyen, a napi-

rendbe fel nem vett külön munkát már nem vállalná el a szakács.

Az étterembe belépőnek azonnal feltétlenül kijelölik a helyét és a vendégeket az asztaloknál mindig úgy csoportosítják, hogy az ételhordónak a kiszolgálás kényelmes legyen. Így aztán mindennapi eset, hogy a díszes, nagy étterem egyik felén zsúfolva ülnek a vendégek, míg a másik részen a helyek mind üresek, de a kiszolgáló személyzet jelentékenyen kevesebb járás-kelessel, könnyebben bonyolítja le a vendégek ellátásának munkáját.

Ausztráliában az új jövevény a demokratikus társadalmi rend iskolájának kis leckéit legelőször a szolgaszeméllyzettel való érintkezés közben tanulja meg.

Aki otthon élete mindennapi apró kellemességeit csak úgy kapja meg, mint akár a friss levegőt vagy a napsugarat és az életnek megszokott mindennapi külön adományait, környezetének és a cselédségének százféle apró figyelmességeit, mint maguktól értetődő, neki okvetlen kijáró áldozatokat kapja, fogadja és folyton meg is követeli; az itt eleinte nem fog ki a csodálkozásból és a

Leight sírja.

meglepetésekből és időnkint határozottan igen kényelmetlenül érzi magát.

Aki azonban az arisztokratikus, külön hajlandóságok félretevésével, a helyi szokások rendes sablonjába besorakozik, a kiszolgálás módjához és időrendjéhez alkalmazkodik, az az ausztráliai szállókban aránylag mérsékelt árért mintaszerű ellátást, jó és bőséges ételeket élvezhet, mindenütt rendet és tisztaságot talál, a maga helyén és a maga idején tényleg mindent meg is kap, ami fizikai jólétéhez szükséges.

Adelaide-ban és kellemes környékén az idegen sok érdekes látnivalót talál. Klubjai, színházai, képtára, muzeuma, mind magukon viselik a speciális dél-auztráliai jelleget és kellemesen feledtetik, hogy a déli félgömbnek oly pontján járunk, ahol egy évszázad előtt nem volt más, mint néptelen pusztaság vagy erdős, cserjés, lakatlan vadon.

A város kies részletének az u. n. North-Terrace-nak, kiváló épülete a nyilvános könyvtár, ami tényleg maga látványosság. A legmodernebb elvek szerint tűzmentesen, kő, vas és üvegből olyan formán épült mint a nagy pályaudvarok földött csarnoka.

Az egymás fölött emelkedő terraszokra és vaskarzatokra körlépcsők vezetnek a különféle osztályok könyvpolcaihoz. Mindenütt kényelmes ülőhelyek és íróasztalok vannak elrendezve és az óriási épület minden zuga világos, minden része szellős.

A hely reggeltől késő estig mindenkinek nyitva áll, minden időben bárki szabadon, saját maga veheti le a polcra a kívánt könyvet, vagy a létrán állva válogathat a speciális szakkönyvek soraiban, lapozhat, böngészhet, kitűnő világítás mellett nappal vagy este; írhat, tanulhat ott zavartalanul, a szíve vágya szerint.

Bizonyos, hogy ennek a nagyszerű intézetnek ilyszerű vezetésében fő szerepet játszik a csaknem korlátlan szabadságot élvező olvasóközönség feltétlen fegyelmezettsége és rendszeretete.

Adelaide legszebb terén áll a város tervezőjének és megteremtőjének, LEIGHT mérnöknek és ezredesnek ércszobra. A művészi kivitelű szobormű méltó befejezése a város harmónikus, szép és ma már teljesen megvalósult tervének, amely minden részletében a nagytehetségű és művészi érzékű ember elméjében született meg.

Néhány utcával odébb, a város kevésbé forgalmas részén pedig, árnyas park közepében rendkívül érdekes, szimbolikus síremlék áll; egy mérnök teteme porlik alatta. Ez LEIGHT sírja, Adelaide tervezőjeé.

A Murray folyó.

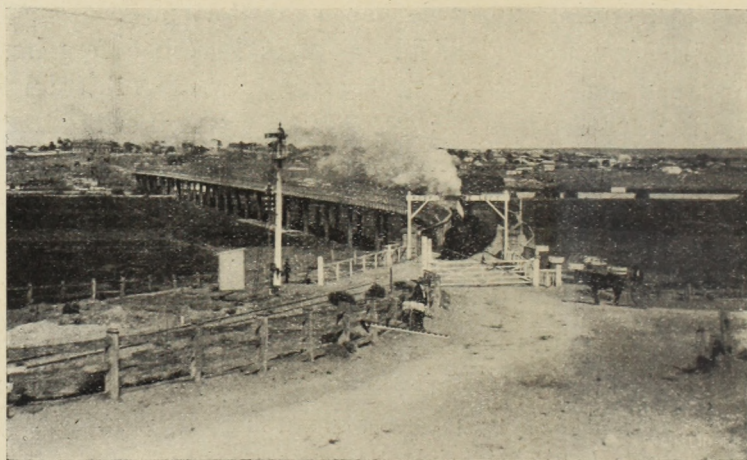
Adelaideből különféle útvonalakon lehet eljutni Melbournebe, Victoria állam fővárosába, amely utak közül mindenestre legkényelmesebb a postahajón való utazás, ami kétnapi békés és rendszeren minden izgalom nélküli, nyugalmas hajókázást jelent.

A hosszú tengeri út után változást vagy gyorsabb utazást kívánók azonban szívesen hagyják el Adelaideben a hajót, hogy a vasárnap kivételével naponként közlekedő gyorsvonaton folytassák útjukat a délkeleti tájak felé.

A gyorsvonaton teljes európai kényelemmel berendezett hálókocsikban folyik az egy napi út és közvetlen Adelaide mellett, a Mount-Lofty hegylánc lejtőin haladva Dél-Ausztráliának legfestőibb tájképein gyönyörködhetik az utas.

Van még egy hosszadalmas, de minden részletében

érdekes út Victoria felé, amelynek folyamán az eredeti ausztráliai vidéki élet számos érdekes változatait szemlélheti közvetlen közről az utas és az igazi Ausztráliáról egyetlen út folyamán tisztább fogalmakat alkothat magának, mint az, aki évekig járja a kikötő-városokat és a tengermenti tájakat. Ez az út a Murray vizén közlekedő kis folyami hajón, Milduráig vagy Swan-hill-ig visz és innen a victorai vonalak hálózatán tovább.

Murray-bridge.

Ez utazás a Murray-folyó magas vízállásának idejében, amikor az évszak is a lehető legkellemesebb, igazán különleges élvezetességű.

A Murray-folyó alsó szakaszán két átrakodó állomás van, ahol a belső vidékekről vizen érkező árukat a vasút veszi át és továbbítja Adelaide felé. A Murray-folyó legalsó szakaszának kedvezőtlen hajózási viszonyai és főleg a torkolatánál képződött jelentékeny torok-gát megakadályozzák a tengerrel való közvetlen hajókapcsolatot. A folyó

ugyanis a tenger közelében az Alexandra nevű terjedelmes, de igen siker vizű tóvá szélesül, amelybe főleg a kiterjedt rekesztő-zátany miatt is, lehetetlen bejönni a tengeri hajókkal.

A torkolathoz legközelebb fekvő tengeri kikötő Victor-Harbour sem oly előnyös alakulású, hogy a nagy tengerjáró hajók kényelmesen rakodhatnának a partján, így aztán a folyón leérkező és a tengeren túlra szánt terménye-

Murray folyó részlet.

ket és árúkat az alsó szakaszon Morgan-nál és Murray-Bridge-nél veszi át a vasut Adelaide tengeri kikötője számára.

Az utazás Adelaide-től a Murray-folyóig Morgan felé, Dél-Ausztrália egyik jó buzatermő vidékén, a Mount-Lofty lejtőin visz keresztül és érdekes bepillantást enged a vasutmenti farmok általános berendezésébe.

Legelső dolog, ami az utazó figyelmét leköti, hogy a farmok nagy terjedelméhez mérve e tájon csak elszórva,

itt-ott látható egy-egy gazdasági épület, ami főleg abban leli magyarázatát, hogy itt a mi fogalmaink szerint tél nem lévén, istállók, színek, raktárak nem is szükségesek, a nyáron pedig és az egész aratás ideje alatt is jóformán soha sem esik és így a munka folyamán födéltre alig van szükség, a buza meg a többi termés pedig rendesen a földekről egyenest a vasutra kerül, így aztán a nagyszabású gazdasági épületek valóban könnyen nélkülözhetők.

Ausztrália más tájaitól eltérőleg e vidéken általában kővel építkeznek, míg másutt a faépületek vannak általános szokásban. Igen különösnek tűnik fel és első pillanatra érthetetlennek is látszik, hogy a gazdaságok is, a szabályosan kiosztott buzatáblák is hosszú egyenes vonalban rakott kőkerítésekkel vannak egymástól elválasztva. A dolog magyarázata az, hogy itt az eke folyton annyi követ fordít ki a talajból, hogy a vetés előtt még egy külön erre a célra szerkesztett gépet, a kőgereblyét kell a táblákon átvontatni, az ezzel összegyűjtött követ pedig a szegélyre kell kiszállítani, ahol hosszú sorban, a határ mentén nyer az elhelyezést. Ezt látva, aztán hamar meggyőződik az ember arról, hogy az oly híresnek hirdetett délausztráliai föld sem csupa paradicsom és hogy itt is, épp úgy, mint a világ más tájain bizony keményen megszolgálja a gazda a jutalmat, ami a földje műveléséből visszatérül.

Morgan rendesen épült, csinos kis város. Cinkkel fedett, széles verandával környezett, különálló házai mindenben a szokásos dél-ausztráliai építő modort mutatják. Kikötőjében a vasuti kocsik közvetlenül lefutnak a part közelébe úgy, hogy a hajókról minden akadály nélkül történhetik az átrakodás.

A Murrayn járó gőzösök csekély merülésű, erős gépezetű hajók, amelyeken mindig lehet kapni néhány kényelmes kabint, azonkívül tágas ebédlőt, jó konyhát és a viszo-

nyokhoz mérve tűrhető kiszolgálást talál rajtuk az utas. Tekintve, hogy ma még a Murrayn jóformán csak üzletek ügyében, sport vagy tanulmányi kirándulás céljából utaznak az emberek, hát ez úton az egyszerű, jó ellátáson kívül valami raffinált kényelmet valóban senki sem követel, viszont az egyszerű, fesztelen társaságban, folyton

Részlet a Murray folyó középszakaszáról.

változó érdekes tájak, jövő-menő új ismerősök környezetében az utazás valóban különleges élvezet.

Ezek a hajók a Murrayn és a Darlingon nagy távolságról hozzák le a rengeteg mennyiségű gyapjút, a búzát, a friss és szárított gyümölcsöt, míg visszafelé Adelaideből viszik a belső vidékre összes szükségleteit, a lisztet, a fűszerárút, ruhaneműt, butort, vasat és a többi. A hajónak egyik speciálitása az utazó bolt, ahova az útmenti telepek-

ről a megállónál csapatostul jönnek a vevők és szinte hihetetlen, hogy e kereskedők mily sokféle árut tartanak és szinte még hihetlenebb, hogy a világ ez elhagyott részén élő embereknek mi mindenre van szükségük.

A folyón a magas vízállás ideje az ausztráliai «tél» hónapjaival esik egybe. A tél itt abban nyilvánul, hogy a kora hajnali órákban rövid időre nulla alá száll le a temperatura, amikor is a folyóparti növényzetre finom dérreteg rakódik le. Amint a nap felkel, egyszerre 10 C°-ra szökken fel a légmérséklet és dél felé már télen is tekintélyes meleget élvezhet az ember. Ily időjárásban a kényelmes kis hajón ideális dolog a vízen való utazás, a folyton változó parti tájképek sorozata a nap minden egyes szakában különleges érdekességű.

Juniusban reggel csak hét óra után kezd világosodni, amikor a víz fölött lebegő, könnyű köd lassan szétoszlik és a parti fák sűrű lombján violaszín sugarakban szűrődik keresztül a születő napfény. Amint a hajó a folyó vég nélküli kanyarulatait követi, szigetek, árterek, cserjés ligetek, partszakadékok folyton váltakozó színes képei, kedves sorozatban vonulnak el a szemlélő előtt. A különféle nagyságú és korú eucaliptus fák százféle csoportozatban kísérik a part mentét.

A csendes folyóvíz tükörsima síkjain vízi madarak uszkálnak, a felzavart vadkacsák suhogva húznak keresztül a hajó felett, a partról ismeretlen madárhangok összevisszasága hallatszik, amelyből erősen kiválik a nevető jackass, vagy a helyi néven kukabura hangos kacagása, a nagy fehér kakaduk rikácsolása és a hajót nyomon követő parti fecskék sikongása. Egy-egy hirtelen kanyarulatnál meglepünk néhány nyugodtan halászó pelikánt, majd a gyönyörű fekete hattyuk familiáját zavarjuk széj-

jel, szóval minden percre akad valami új, érdekes megfigyelni való.

Az utazás harmadik napján már közel járunk Dél- ausztrália határához, amelyet a 141° keleti meridiánus irányában tűztek ki. A hajó útja itt tulajdonképen hármass- állam határt szel át, mert a Murray sodrától északra fekvő

Esti tájkép a Murrayn.

vidék innen fogva New-South-Wales államhoz tartoznak, déli része pedig Victoria állam földje.

Dél-Ausztrália területén, közel a határvonalhoz van Renmark, a virágzó öntöző kolónia, ahol a Murrayból gőz- szivattyukkal kiemelt vízzel mintegy négyezer hold területet öntöznek és az eddig jóformán hasznavehetetlen földön pompás szőlőt, déligyümölcsöt, narancsot és fügét termelnek és ezekből a gyümölcsökből úgy friss, mint szárí-

tott állapotukban igen jövedelmező export üzletet tartanak fenn. Az öntözött lucernásokon mindenütt jelentékeny mennyiségű takarmányt termelnek és a vidékeknek

Öntözött gazdaság a Murray vidékén.

nagyértékű juhászatát így módon az esetleges száraz évszakok káros befolyásától függetlenítik.

A Murray völgyében, a település haladásával, rohamosan pusztulnak a vidék őslakói, úgy hogy a számuk

Öntözött gyümölcsös a Murray vidékén.

ma ezen a tájon alig haladja meg az ezer lelket, pedig valamikor a Murray-folyó közép folyása népes törzseknek volt kedves vadásztanyája. A folyó mentén helyenkint még meg lehet találni primitívus kunyhóikat, faágakból

Czivilizált bennszülöttek.

Czivilizált bennszülöttek.

Ausztrália.

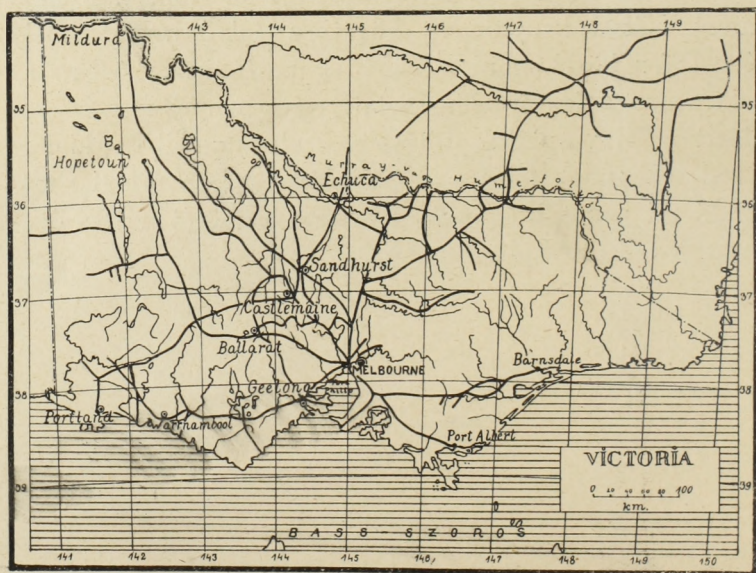
összetákolt sírhelyeiket és a községek közelében a nyomorultul tengődő nép néhány rongyokba öltözött képviselőjét is megláthatjuk egy letűnő ős emberfajnak, a földrész jogos urainak szomorú hírmondóit.

A Murray-folyón hajózó idegenre a legmélyebb és felejthetetlen benyomást a folyó esti tájképeinek érdekes változatai teszik. Az estszürkület különös világításában feltűnő, sajtószerű facsoportok, a folyó vizében tükröződő, megnövekedett, sötét árnyak, a magas, vörös partszakadékoknak letöredezett ormai, majd pedig az előbukkanó hold fényében a csillogó vízszín folytonos változása, csodaszép látvány; ilyenkor ez a nyugodt, szép, ismeretlen folyó igazán lebilincseli és elvarázsolja az embert. A hajó szünet nélkül kanyarogva követi a folyó sodrát, mely néha egész közel simul a meredek partokhoz, közben az elektromos reflektor előre vetett, erős fénye messze bevilágít a kanyarulatok sötétjébe, ahonnan ijedt kiáltózással rebbennek fel a nyugalmukban megzavart vízi madarak, mi pedig haladunk a csendes, sötét vizen óvatosan felfelé, tovább, tovább.

NEGYEDIK FEJEZET.

Victoria állam.

A Murray-n való utazásnak Mildura a fő állomása, Victoria államnak egyik legrégibb és legsikerültebb öntöző

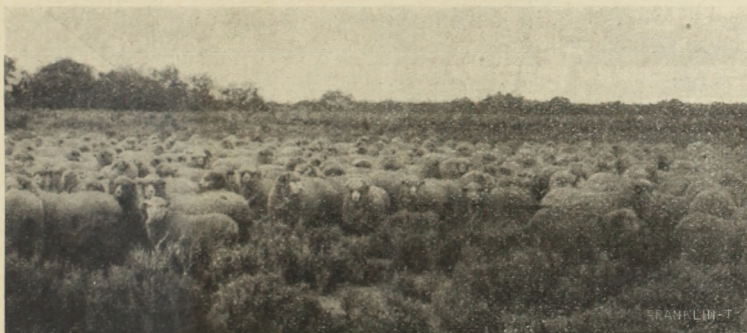

Victoria.

kolóniája. Itt a folyómenti vidék végtelen homoktengerben terül el, amelyen a szélről összehordott kvarc-homok szelíd hullámokban halmozódott fel, amik itt-ott széles

agyagszikokkal vannak megszakítva. Helyenkint a talaj élénk vörös színét a kivirágzó só hófehér foltjai tarkázzák, majd az altalajból előbukkanó vékony mészkőréteg vöröses-fehér tömbjei látszanak ki a terület síkjából.

Ennek a tájnak a növényzetét egyedül a hamvaszöld levelű, sós bozót képviseli, amelynek különálló foltjai némi kellemesebb színezettel árnyalják a holt, vörös puszták világát. Ez a sótól áthatott, húsos levelű cserje nagyon kevés nedvességet kíván és az egyedüli növény, amely az

Sós-bozót legelő.

öldöklő szárazságot kiállja. Szükség esetén a sósbozót és sóscserje levelén hónapokig élél a más takarmány híján ideszorult juhnyáj és ha rendes ivóvízzel el van látva, hát nem szenved mellette éhséget.

Ennek a tájnak évi csapadéka 23 centiméter, ami május és szeptember között esik le, de aránylag igen kevés borus napnak az eredménye, úgy hogy itt a tél folyamán is hétszámra felhőtlen kék ég mosolyog a vidékre. Nyáron pedig, folyton száraz, páramentes a levegő és bár a hőmérő 48 C°-ra is felemelkedik, ez a száraz meleg itt sokkal könnyebben elviselhető, mint a tenger mellett a 35 C°, ahol a levegő telítve van nedvességgel.

A Murray-menti vidéken a vörös agyagrétegbe fúrt kutak még 30 méter mélységben is zavaros, élvezhetetlen sós vizet adnak, az itt mindenütt jelenlevő kálium, nátrium és szilícium sók a kutak vizét az egész Murray medencében ihatatlanná teszik.

Victoria államnak egész északkeleti sarka ilyen vörös agyagalapú, laza homoktalaj. Ezek a területek a folyótól délre, az *Eucalyptus Dumosa* nevű alacsony fák sűrűségével vannak benőve és itt az egész táj általában Mallee-vidék néven ismeretes. Ez Victoria államnak legkönnyebben megszerezhető és ma még a legolcsóbb földje, ahol 11 millió angol holdnyi terület várja az új települőket, akik majd a sűrűséget kiirtják és a földet művelés alá veszik.

Hogy öntözéssel és rendszeres műveléssel e sajátos talajban mit lehet elérni, azt gyönyörűen illusztrálja Mildura sikere. Itt az óriási szivattyu telepekből, hatalmas nyílt beton csatornákon körülbelül 20 ezer hektárnyi területre vezetik az öntöző vizet. Mildura lakói főleg a szőlő, gyümölcs, zöldség és takarmánytermeléssel foglalkoznak.

A szőlőfajok közül csaknem kizárólag a mazsola-féléket termelik és ezzel, meg a szárított, cukrozott és befőtt gyümölccsel jövedelmező kereskedést űznek. A szövetkezeti alapon szervezett exportüzletek folyton lehetővé teszik terményeiknek előnyös értékesítését.

Mildura vidéke júliusban, tehát az ausztráliai tél közepén is valóságos paradicsom. A citrom és narancskertek ilyenkor a teljes érésben lévő, gyönyörű gyümölcsökkel elragadó látványt nyújtanak. Az olajfákkal szegélyezett kertekből rendszeren 15—20 holdnyi terület egy-egy birtok. Mindegyik gyümölcsös közepén nyaralószerű lakóház van, amelyeknek az eleje pálmákkal, oleánderrel

és futórozsával van beárnyalva és árkádiába illő kedves képét mutatja a természet ölen élő boldog emberek ott-honának.

Melbourne városháza.

A Murray folyónak azokban az évszakokban, amikor az öntözés folyik, mindig van elegendő vize. A kulturának ez éltető eleme bőven meg lévén, itt évről-évre új csatornák épülnek és ezzel folyton nagyobb területek hódíttatnak el a művelés számára.

Mildurától a Murrayn felfelé nagy vízálláskor még több mint 500 kilométert lehet megtenni gőzhajón és két helyen, Swan-Hill-nél és Echucá-nál vasut indul a vízen jövő terményekkel Melbourne piaca felé. A termények között legnagyobb jelentőségű a gyapjú, amely a Murray főmellékvízein a Darlingon és a Murrumbidgeen jut el Swan-Hillbe és onnan a vasut mentén tovább.

Magas vízálláskor a Darling maga is jelentékeny folyó, amely az eredetétől addig a pontig, ahol Mildura közelében a Murrayt eléri, összesen 2400 kilométernyi utat fut be, míg a főfolyónak összes hossza a forrásától a tengerig 2200 kilométer. Mildurától a személyvonatok csak minden második nap indulnak Melbourne felé és az utazás a vonalon, főleg a végtelennek tetsző Mallee vidékén át meglehetősen egyhangú, de a Loddon-folyó felső völgyét elérve, Melbourneig Victoriának, sőt egész Ausztráliának legintenzívesebben művelt, pompás területein visz át az utunk.

A Murray felé igyekvő Goulbourne és Loddon-folyók között ismét mindenütt gyönyörű öntöző művek vannak működésben és ezen a tájon egymást váltják fel a kitünően kezelt, értékes gazdaságok.

Aki Ausztráliának gazdasági fejlődése iránt érdeklődik és e tájak jövőjéhez fűződő lehetőségeket fontolgatja, az a Murray-folyó mentén és az öntöző kolóniákon át tett, ily utazás után lehetetlen, hogy el ne teljék a jelen, rendezett állapotok csodálatával és a vidék közeli, fényes jövőjének teljes bizalmával.

Melbourne.

Melbourne, Victoria állam metropolisa és az állam-föderáció kormányának ideiglenes székhelye, pompás szép,

új város, amelynek üzleti negyedében a nyolc, tízeleletes épületek már egész amerikaias kinézésűek, míg kijebb a csendes, fasoros utcák, a privát rezidenciák sorai a hamisi-

Flinders-Street pályaudvar Melbourneben.

tatlan angol város tipikus képét mutatják. Az apró elkülönített, virágos, pázsitos elejű, kőlépcsős, széles ablakú, csinos házak mindenütt az angol otthonnak tisztaságtól csillogó kedves képét mutatják.

Melbournnek az a specialitása, hogy bent a város

közepében pompás, óriás fákkal árnyalt, terjedelmes parkok vannak, amelyeknek nagyrészt örökzöld növényzete az év minden szakában kellemessé és kíváncsiságot keltővé teszi a parkban való időzést.

Melbourne népessége, mint általában minden kikötővárosé, elég kevert ugyan, de azért az angol-szász néptípus határozottan uralkodó benne, a színesbőrű ember pedig, a kínait kivéve, igazán ritkaság. Az ausztráliai városi ember igen barátságos, folyton derült kedélyű, könnyen ismerkedik és egy kis kedélyes eszmecserére mindig szívesen vállalkozik. A napi politika kérdéseivel folyton szívesen foglalkozik, az időjárásról pedig mindenki folyton úgy beszél, mintha annak intézésébe ő is beleszólna, vagy mintha legalább is a meteorológiai intézettel volna a legközvetlenebb összeköttetésben. Az időjárás és a sport a két kedvelt beszéd tárgy Ausztráliában, ami mindig aktuális, amit egyszerűen nem lehet kimeríteni.

Hogy egy városban a teljesen idegen ember jól érezze magát, az sem az építészeti stílustól, sem utcáinak megterének művészi elrendezésétől, sem egyéb más körülménytől nem függ, tisztán attól, hogy az emberek, akikkel az idegen összejő és naponként érintkezik, ottlétét milyen fokban teszik kellemessé.

Az egész bizonyos, hogy a Melbourneban időző magyar ebben a tekintetben igazán szerencsés helyzetben van és kétségtelen, hogy az ott élő néhány kiváló honfitársunk lekötelező szivessége és figyelme felejtethetetlen, kedves napokká varázsolja a Melbourneban való időzést.

Aztán, hogy a jószándékú utast a jószerecske sem hagyja el, azt élénken igazolja a következő kis eset:

Csak egészen a puszta véletlen műve volt, hogy Melbourneban az államvasutak palotájában bekopogtam a vasuti-közlöny szerkesztőjéhez, akit ezelőtt sohasem lát-

tam és semmiféle ajánlatom sem volt hozzá. Aztán ismét csak teljes véletlenség volt, hogy épp akkor benézett az irodába TAIT TAMÁS úr, a victoriai államvasutak vezérigazgatója, egy atléta termetű érdekes alak, aki a canadai pacific vasutak építésekor és kezelésekor szerzte tapasztalatait. Így egész természetes volt, hogy a mandzsu-

A parlament.

országi és a transzszibériai vasutak ügyei iránt is élénken érdeklődött, amiről néhány részletesebb felvilágosítással tudtam szolgálni.

Bizonyos, hogy a vasutépítés és a vasuti üzem a lehető legnemzetközibb mesterség és a vasutasok az egész világon meglehetősen egystílusú emberek, akik gondolkozásmódban, szokásokban és életfelfogásban is teljesen hasonlítanak egymáshoz, úgy hogy a vasutas a világ bár-

mely pontján könnyen megtalálja az embereit, akik között hamarosan otthon érzi magát.

A véletlen találkozás után néhány órával egy elsőosztályú szabadjegy volt a zsebemben, amely két hónapra szólt és a victoriái vasúthálózat összes vonalaira megnyitotta számomra az utat. Másnap a vasútnak egy igen

Hid a Jarah folyón.

előzékeny mérnöke végig kalauzolt az irodákon, gépműhelyeken és a Flinders-Street állomás alapozó munkálatain, ami mind csupa érdekes és tanulságos látnivaló volt, esti 5 órakor pedig az elnökgazgató külön intézkedésére ott álltunk a nagy személypályaudvar központi váltótornyában, hogy megcsodáljuk a város óriási, esti személyforgalmának lebonyolítását.

Az esti órákban egyszerre százezer számra áramlik

a városból kifelé a nép. Ez időben óránként 62 helyi személyvonat rohan át a pályaudvaron, a legkülönbözőbb irányok felé.

A vonatokat irányító, összes váltót ez idő alatt a központi toronyból két ember kezeli. Az óriási forgalom elintézésének pontossága és biztossága meglepően

Vasútrészlet Melbourneban.

nagyszerű, a váltótoronyban töltött órá pedig felejthetetlen érdekességű volt.

*

Ausztráliának a később oly híressé vált aranytermelése nagy arányokban legelőször Victoria állam területén indult meg.

1850-ben, kevéssel a Californiai híres aranymezők

felfedezése után, Victoria területén, a völgyek fenekét kitöltő törmelékben és az elhagyott patakmedrek kavicsában a felszínhez közel, dús aranytelepeket találtak.

A laza alluviumból könnyen ki lehetett mosni az aranyat és a csodás, sárga érc varázshatalmától vonzatra, százezer számra jöttek a kincskeresők az állam különféle tájaira, akiknek munkája az első három év folyamán egy milliárd korona értékének megfelelő aranyeletet eredményezett.

Victoria államnak ez a regényes aranykora, mintegy tíz évig tartott, amíg a nyugtalan aranyásók az alluviális rétegeket felületesen mind át nem kutatták; aztán a mély bányászatnak rendszeresen kezelt üzeme és a gépekkel való aranymosás költségesebb műveletei kezdődtek, amelyekkel ma is több mint 40 millió korona értékű aranyat produkálnak évenként Victóriában.

Ma Ballaarat és Bendigo városok az aranybányászatnak főhelyei, ahol most ezer méter mélységig menő aknában és tárnákban kutatnak a kvarc-sziklába ékelt, rejtett aranyérc után.

Ez a két hely az, amelynek vidékén 60 év előtt is a leglázasabban folyt az aranykeresés.

1851 második felében, a mai Ballaarat helyén, három hónap alatt 8000 ember gyűlt össze aranyat keresni és az addig teljesen lakatlan vidéken a következő három év alatt harmincezerre szaporodott fel a népesség száma.

Az első husz, reményteljes aranyásó közül egy, aki Ballaarat mellett az alluviális aranytelepen dolgozni kezdett, az ő egyszerű bányász nyelvén a következőképp írja le legelső aranyásó élményeit:

«Miután sátrat vertünk az «Aranydombon», elindultunk körültekinteni és a völgyben hamarosan leltünk is néhány szem aranyat. Amint ott ásni kezdtünk, mintegy

ötláb mélységben a vízhardta réteg fenéke úgy csillogott az arany szemcséktől, mint valami ékszerészbolt. Ez volt a negyedik gödör, amit a tájon addig ástak. A kiemelt aranytartalmú földet a patakhoz vittük és más célszerűbb szer szám híján, közönséges tálakban mostuk ki belőle a tiszta aranyat. Naponként így módon egy helyről 240 font sterlinget érő aranyat tudtunk megszerezni. Közben az aranyásók folyton szaporodtak és sok gyanus szándékú elem volt köztük, úgy hogy időnkint ott kellett hagyni a dolgunkat, hogy aranyunkat bevihezzük a városba, értékesíteni. Így rövid néhány nap alatt háromezer font sterlinget sikerült összekeresnünk.

Később néhány vállalkozóbb szellemű aranyásó a kavicsréteg ágyazatául szolgáló agyagtömegén áthatolva, ott megint alluviumot talált és ezek a rétegek még sokkal gazdagabbnak bizonyultak. A feljegyzések egy CAVENAGH nevű bányász nevét említik meg, aki ilyen kettős rétegzet fenekéről egy nap folyamán 1800 font sterlinget érő aranyat hozott felszínre.

Így indult meg a mélyebb rétegek átkutatása, ami még a mai napig is eredményesen folyik.

Ugyancsak Ballaarat vidékén találták, mintegy 60 m mélységben az Ausztráliában lelt legnagyobb aranytömböt, amelynek súlya meghaladta a 80 kilogrammot. Ez volt a híres «Welcome-Nugget», amelynek szerencsés fellelője, ott

Van-e arany a fővényben?

Ballaaratban 10,500 font sterlinget, azaz 252 ezer koronát kaptak a csodás nagyságú aranytömegért.

Az utazó aki mostanában járja Victoriának ezen tájait, Ballaarat és Bendigo környékén, az óriási földhányások között már a füstölgő kémények, vasszerkezetű emelő állványok sorait látja, ahol most mélyen a föld gyomrában a legmodernebb eszközökkel űzik a rendszeres bányaművelést. A környező vidék többi részén pedig a virágzó farmok és öntöző telepek a legújabb rendszerű gazdasági kultúra eredményeit mutogatják.

Kissé tovább a Loddon mentén, meg a Goulburne-folyó völgyében Murchison-nál, vagy Rushworth mellett, a sziklás domboldalakon, helyenként még ma is találkozhatunk néhány nyomorult aranyásóval. A kvarc-sziklás domboldalak ezen a tájon össze-vissza vannak turkálva, a gödrök mellett földhányások, kőhalmok látszanak és itt-ott elhagyott, mély aknák tátonganak, amelyek között szótlanul, mogorván, mint valami magányos sírásó, dolgozik egy-egy rongyos, elhagyott kinézésű alak. Amint valami fényes kvarcdarabot pillant meg, az aranyláz kísértő lidércfénye csillan fel újra a szemében és ébredő reménnyel, fanatikus hittel kutat az óhajtott szerencse után; amit ott, bizonynyal már soha sem fog megtalálni.

Elmélkedésre indító szomorú kép a vágyaitól üldözött, csalódott, nyomorult ember ma, ott a rég letűnt aranyidők elhagyott temetőjében.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Tasmania.

Victoria állam partjaitól mindössze 150 tengeri mért-földre, a déli «negyvenesek» alatt van egy termékeny szép sziget, amelynek a terjedelme körülbelül akkora, mint Magyarországnak egy negyedrésze.

A térképen a sziget partjainak fő vonalzása teljes szívalakot mutat, ami rendkívül érdekes, külön kis világot zár be magába. Ez Tasmania, az államföderációnak hatodik, önálló darabja, mintegy kétszázezer embernek saját külön kis hazája.

Bár a sziget geográfiailag jó távol van az ausztráliai kontinenstől, a földtani és a kőzettani vizsgáldások tanúsága szerint annak mégis szerves tartozéka.

A Bass-Strait-nek nevezett tengerszoros szondái azt igazolják, hogy ott a fenéknek mindössze csak 80 méterrel kellene feljebb emelkednie, hogy az a széles isztmusz újra létrejöjjön, ami valamikor a szigetet a kontinenssel összekapcsolta.

A szigeten élő növény- és állatvilág, meg az eredeti őslakók is mindenben azonosak Ausztráliáéval. Az északi partok egyik aranybányájában pedig 80 méter mélység alatt növények kőületeit találták oly rétegzetben, amely valamikor kétségtelenül a felszínen volt. Így a geológusok az elkülönödést a harmadkor pliocén érájában végbement

súlyedésnek tulajdonítják, amikor a Bass-Strait mai feneke lassankint a víz alá merült és csak a magaslatok gránit-szírtjei maradtak a víz színén fölül, a Flinders, a Victoria és a többi apró sziget alakjában.

Tasmaniát az angolok 1803 körül kezdték betelepíteni, de a szép sziget történetének ez időbe nyúló részletei nagyrészt csak a száműzöttek szenvedéseivel vagy rémtetteivel, meg a bennszülöttek ellen folytatott harcokkal van tele.

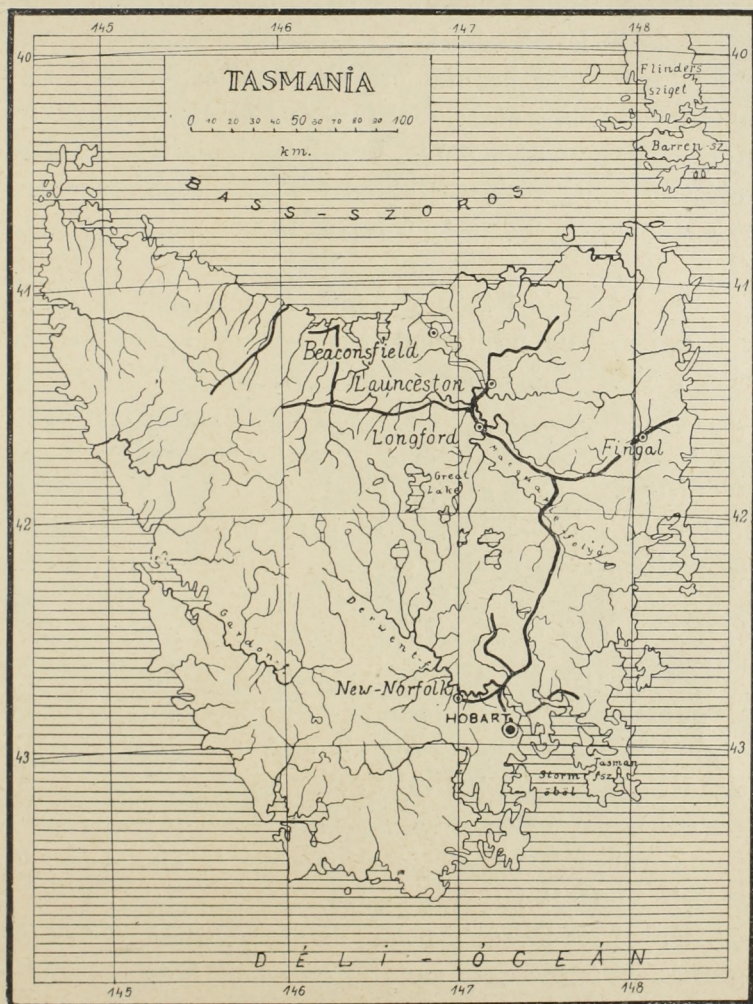
Angliában a 18. században a törvény rendkívül szigorú kézzel tartotta féken a folytonos politikai és társadalmi nyugtalanságokat. Gyakran egész jelentéktelen vétségért, vagy a vétség gyanujáért az angol törvény deportációval büntetett.

Az amerikai szabadságharc befejezése után Anglia a szabad Amerikába többé nem deportálhatta fegyenceit, így aztán Ausztrália és Tasmania felé indult meg a törvény által hontalanságra ítélt szerencsétlenek áttelepítése. Tasmaniában eleinte évtizedekig nem is volt önkéntes települő és ez időszak valóban nem a legderültebb részlete a szép sziget történetének.

Tasmania déli felén, Hobart város közelében, a tengerbe benyúló félszigeten helyezték el az igazán veszedelmes száműzötteket. Ez volt a Port-Arthur néven ismert híres fegyenc-telep.

A félszigetet a szárazfölddel alig negyven lépésnyi szélességű földnyelv kapcsolta össze. A földnyelv szélességében vérebek voltak leláncolva, hogy a fegyencek elmenekülését lehetetlenné tegyék, a partokhoz pedig a naponként vízbehányt konccal csalogatták a cápák raját, úgy hogy a fegyenc, aki úszva kísérelte meg visszanyerni szabadságát, a tenger éhes farkasainak lett az áldozata.

A felszabadult fegyencek egy része a sziget belső

Tasmania.

tájain telepedett meg, ahol a jobbindulatú népség sikeres, új életet kezdett. A kalandosabbak és fékezhetlen hajlamúak azonban itt is csak nyügei maradtak a fejlődő, új társada-

lomnak és főleg a nyugalmas életükben megzavart bennszülötteknek lettek rémei.

A tasmaniai bennszülött élénkebb és erősebb testalkatú volt, mint ausztráliai testvérei és úgy látszik, egyúttal harciasabb szellemű is. Ennek folytán a fehéremberrel való első érintkezésben gyakran fejlődtek ütközetek, amelyek alkalmával nagyszámú fekete harcos maradt a csatatéren.

Ezzel állandó lett a gyűlölet és folytonos a küzdelem a jogaiban megtámadott fekete és a betolakodott fehér népség között.

1830 táján volt, hogy ARTHUR kormányzó csellel összegyűjtötte a már akkor csak néhány százra menő, különféle törzseket és egy puszta szigetre telepítette ki, ahol a kormány költségén és felügyelete alatt látszólag elégedetten, kényelemben éltek.

Aztán ott lassanként a tétlenség, megszokott életmódjuk és táplálékuk hiánya, az államnak «atyai gondoskodása» ellenére is teljesen kipusztította őket.

1911-ből eredő statisztikai adatok szerint Tasmania összes bennszülött népességének csak három hírmondója maradt, egy férfi és két nő.

Tasmania népének jelene határozottan a gazdasági siker jegyében jár és tájain mindenfelé az általános jólét megnyilvánulását látja az idegen.

Bányái jól jövedelmeznek, az arany, ezüst, réz és óntermelés évi értéke nem mutat visszaesést. A déli és a nyugoti partokon az erdőgazdaság és a faipar igen jelentékeny lendületben van.

A boldog ország szívének közepe egy bazalttal borított fennsík, ami közel ezer méternyi magasan van a tenger színe felett. A bazalt elmálásából képződött talaj mindenütt kitünő termőföld és mivel itt a klíma is kedvező, az eső

meg bőséges, hát a mezőgazdaság sikeres művelésének minden feltétele megvan.

Tasmania a déli tájaknak igen kedvelt és keresett üdülőhelye. A nyári forróság idejében Ausztráliából ide menekülnek, akiknek idegzete a folytonos forróságot nem bírja elviselni. Míg itt bár állandóan enyhe, de határozottan

Launceston látképe.

hűvösebb és kellemesebb a nyár, mint az egyenlítőhöz közelebb fekvő vidékeken.

Az, akinek egészségi állapota a nedvesebb légkört kívánja,[†] Tasmania gyönyörű tengerpart-vidékén, vagy a folyók völgyeiben üdülhet. A száraz légkört és a magasabb tájakat kedvelők pedig a belső vidékeknek magashegyi, edző légkörében találják meg az egészségükre kedvezően ható változást.

Emellett, főleg Anglia területéről évente sokan jönnek Tasmaniába olyanok, akik az életnek izgató, nehéz küzdelmeibe ott már belefáradtak és bár aktivitásukat a túlfeszített munka terén már nem kívánják érvényesíteni, pénzüknek és energiájuknak mégis valami kisebb stílusban, nyugalmas és kellemes környezetben, működő teret keresnek.

Tasmania ma tényleg az ily típusú embereknek a paradicsoma és ebben a paradicsomban is az almafa játsza a legfontosabb szerepet.

Ausztráliában azt tartják, hogy minden rendű és rangú gazdasági termelést összehasonlíthatunk, de köztük az almakultúra marad feltétlenül a legarisztokratikusabb foglalkozás.

Az almának export-célokra való termelése Tasmania népének speciális foglalkozása, akik a legszebb és legzamatosabb almafajok kultiválásában igazi művészek.

Az almaszezon idején óriási hajórakományok indulnak el a ládák ezreivel és hűtőkamráikban teljesen friss állapotban juttatják az almát a tengeren túli piacokra. Az a pompás gyümölcs, ami a tél utolján és tavaszkor Európa gyümölcsüzleteiben ausztráliai alma néven szerepel, mind Tasmaniából kerül ki. Kíváncsinos külsége és íze mellett azt a rendkívüli előnyt élvezi, hogy az északi félgömb piacaira oly évszakban érkezik, amikor már ott elfogyott az élvezhető, friss, helyi gyümölcs.

Tasmaniában, főleg a Dervent, a Huon és a Tamar folyók gyönyörű völgyeiben, de a bazaltvidéken is, meg a kevésbé dús földű homokterületeken, mindenütt pompásan virul az almafa. A nagy gonddal és szakértelemmel kultivált gyümölcsösökben mindenütt kényelmes és kellemes családi otthonok rejtőznek, jól fenntartott utak vezetnek a telepekhez és egy-egy ily árkáiai családi otthon

Erdőrézlet.

Páfrány-liget.

Ausztrália.

környezete is, belső berendezése is, meg lakóinak — öregjének fiataljának — szemmel látható jóléte, örömmel, meg talán némi irigységgel tölti el az idegen vándort.

Bizonyos, hogy az ügyesen szervezett üzleti és szállítás-viszonyok mellett és a jó föld, meg a kedvező klíma

Futó rózsák.

befolyásai következtében a termelő itt igen előnyös helyzetben van, almájának is olyan a hírneve, meg a kelendőssége, hogy egyszerűen nem termelhet belőle eleget. Az almatermelés maga, bár sok gonddal és munkával jár, a lehető legkellemesebb foglalkozás, a szaktudást pedig, amit igényel, oly környezetben, ahol ezer alkalom nyílik

a tanulmányozásra, minden értelmes ember könnyen el-sajátíthatja.

Így aztán az idegen, akit a kedves, szép családi fészkek vonzó képei elvarázsolnak és aki az általános jólétről, meg a fényes anyagi eredményekről lépten-nyomon meg is

Fiatal gyümölcsös.

győződhetik, önkéntelenül is kíváncsian tér át a rideg számítások terére és főleg azt kívánja megállapítani, hogy vajjon mennyibe is kerül hát itt egy ilyen kis paradicsom berendezése és mi lehet belőle a normális évi haszon?

Erre a kérdésre Tasmania kormányának települést előmozdító hivatalai részletes adatokkal szolgálnak, amelyek alapján egy kisebbszerű, kezdő berendezkedés költségeire és lehetőségeire itt közlök egy konkrét példát:

Aki egészen új telepet akar berendezni, mindenekelőtt is annyi pénzzel vagy hitellel kell rendelkeznie, hogy öt teljes évig el tudjon várni, amíg kertje értékesíthető, rendes termést produkál, addig pedig a következő kiadásokat kell fedeznie:

Alma-szüret.

25 hold irtásföld vételára, á 480 K	12.000	kor.
Épületek költsége	10.400	«
5000 darab fajalmafa ára	4.200	«
Ültetés és ötévi művelés költsége	13.800	«
Szerszám és apróság	720	«
A befektetés kamatai az öt év folyamán ...	8.880	«
Összes költség....	50.000	kor.

A hatodik év után minden fa termését, ott helyben a fán, átlagban 3 koronáért lehet értékesíteni, ami 15.000 korona termést és a munkáltatás és egyéb költségeket leszámítva, évi 10.000 koronányi tiszta jövedelmet jelent. Tekintve, hogy a birtokos állandóan telepén lakik és szükségleteinek igen nagy részét maga produkálhatja, az aránylag nem túlságos tőkebefektetés mellett elég jelentékeny a jövedelem.

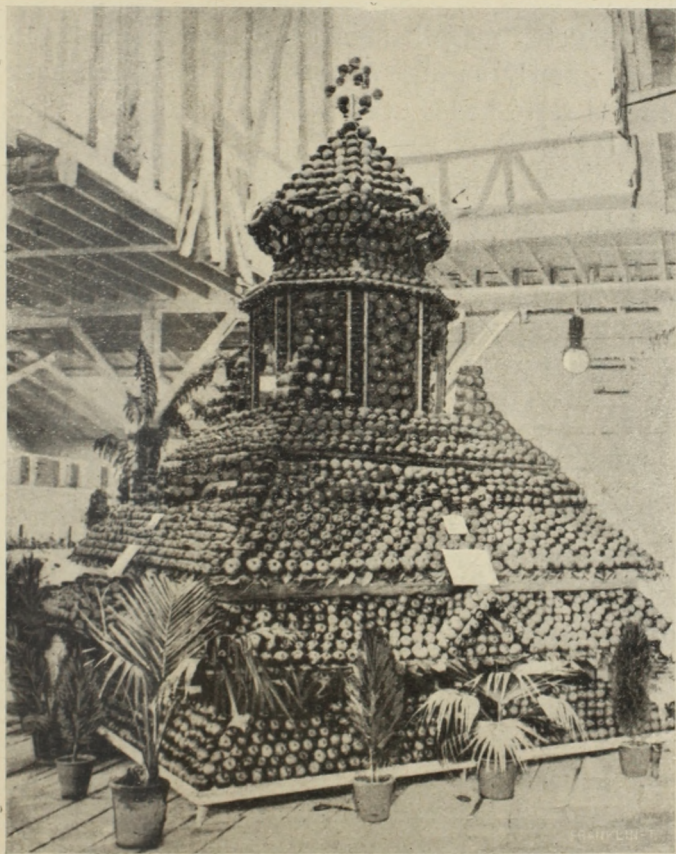
Így aztán a kedves, egészséges környezetben, jól rendezett társadalmi viszonyok között élő gyümölcstermelőknek intim pénzügyi számadásaiba is bátran bepillant-hatunk és Tasmaniáról alkotott illuzióink még sem fognak szétfoszlani.

Az utazó Ausztráliából, főleg Melbourneból a hétnek jóformán minden napján talál Tasmaniába induló hajót, amelyen a legnagyobb kényelemben, egy éjjel alatt teheti meg az utat Loundestonba, a sziget északi fővárosába. Innét pompás kis vasúttal, hat óra alatt át lehet szelni az egész szigetet, le Hobart városáig, amely a déli partoknak legrégibb főkikötője.

Bár mindkét városban sok az eredetiség, mégis mindegyik teljesen magán viseli az igazi angol jelleget. Az idegent minden esetben erősen megragadja annak a szeretetnek és ragaszkodásnak folytonos megnyilvánulása, amellyel Tasmania népe a honi dolgok iránt viseltetik. Teljesen megőrizték régi szokásaikat, modorukat, megtartották az építkezés stílusát, elhozták fáikat, háziállataikat, dalosmadaraikat és a déli félgömbnek egyik legdélibb szigetén igazi, hamisítatlan angol életet varázsoltak elő.

Egész bizonyos, hogy az a fiatal britón, aki itt a déli szélesség 42. foka alatt született, ha elkerül az öreg Angliába, ott az életmód és az általános szokások tekintetében semmit sem fog találni, ami szokatlan, új vagy idegen volna,

viszont ő rajta sem vesznek észre más különbséget, mint-hogy bőre barnább, arca pirosabb, modora szabadabb, mint kissé nehézkes honi testvéreié, de ő maga mégis

Az alma körül forog a világ.

Tasmania pompás klimájában regenerált angol fajnak marad a spéciése, amit ily mértékben nem lehet elmondani az Ausztrália többi tájain élő új nemzedékről.

Louceston harminc földrajzi mértföldre fekszik a

tenger partjától, a kanyargós Tamar folyó mentén, de ezen a hosszú folyóúton a nagy tengeri hajók is akadály nélkül el tudnak jutni a város alatti kényelmes kikötő-parthoz.

Louceston maga bájos fekvésű, szépen épült, mozgalmas hely, amely az idegen emberben, különösen hosszabb ausztráliai tartózkodás után, erősen ébresztgeti az európai hangulatokat.

Hosszú évek során át Ausztráliában élve, főleg a kontinens belső vidékein, teljesen nélkülözi az idegen a megszokott őszi és téli tájak hangulatait. Az eucalyptusok minden évszakban zöldek és a nyár végén meginduló esőzések folyamán inkább felüdülnek, a kiszáradt, elperzselt fű is kiszöldül és bár a gyümölcsfák lombtalanok, a vidék összbenyomása igazán sohasem őszi.

Amikor Loucestonban jártam április legeleje volt, a tasmániai ősz kezdete. Egy délután kedves borongás szürkéllett a vidék felett és sétám a város végén elterülő, régi angolparkba vitt, amelynek legtöbb fáját még akkor ültették, amikor a várost alapították, közel száz évvel ezelőtt.

A park bejárata közelében néhány óriás jegenyefenyő, hatalmas, egyenes törzsével pompás sötétzöld, komor díszében úgy állott, mint valami régi, gótikus torony. Az üde pázsit felett méltóságos tölgyfák terjesztgették dús koronájukat. A bükkök és szilfák gazdag levéltengerén már világosabb árnyalatokat festett az ősz, a fehértörzsű óriás nyárfák meg már javában hullatták aranyból ezüstbe csillogó levelüket, a hársak koronája pedig, mint valami óriási sárga bokréta vált ki a sötétebb háttérből. A fák alatt elkerített helyeken kenguruk baktattak és nyugodtan majszolták a tölgyfákról lehulló, érett makkot; pompás emumadarak méltóságteljesen sétálgattak a tó partján,

míg a vizen fekete hattyuk és nagy, esetlen pelikánok lubickoltak.

Mindössze csak ez a néhány állat képviselte ott a déli félgömb világát, mert a park, a fák, a feketeterigók a gyepen, a seregélyek a fatetőn és az egész környezet mind a távoli északi tájakról, meg a nyár elmulásáról beszélt.

Komló-szüret.

A hársak közelében, a pompás, öreg rezgőnyárfá alatt vagy tizenhat apró gyermek játszott, a kötenyükbe gyűjtötték és hordták egy halomba a sok sárga, száraz levelet.

A halmon, lehunyt szemmel, összekulesolt kezekkel két szép szőke leány feküdt kinyújtózva, mozdulatlanul, a többi pedig hordta rájuk a sárga szemfödőt, amíg teljesen el nem fődte őket a száraz levéláradat. «A nyár a ravatalon» volt a neve a kedves játéknak, amit az egymagában bo-

lyongó, északi vándor ott az öreg parkban önkénytelenül is megfigyelt, csodálatosan megindító kép annak, aki már hosszú-hosszú évek során nem látott őszt, meg igazi levélhullást.

*

A déli főváros Hobart, eredeti építkező modorával, meredek fedelű zsindelyes házaival, szabálytalan utcáival, terjedelmes parkjaival a tipikus angol vidéki város képét varázsolja az utazó elé, amit a tenger és a környező magas hegyvidék gyönyörű keretbe foglal össze.

Hobart városból igen jó hajóközlekedés van Ausztrália keleti partjaival és az egész év folyamán kényelmes gőzössökkel lehet innen eljutni Sydneybe és a partmenti tájak kisebb kikötőibe.

Hobart látképe.

Bazalt szirtok, Tasmania délkeleti partjain.

Ausztrália.

HATODIK FEJEZET.

Queensland.

Az ausztráliai kontinens északkeleti negyede Queensland állam neve alatt ismert hatalmas földterület, amely az ott most nagyban folyó kolonizáció révén egyike a földrész legérdekesebb darabjának.

Queensland területe nagyobb mint a Magyar-osztrák monarchia és Németország együttvéve, míg népessége mindössze 615.000, tehát kevesebb, mint Budapesté. Ez tehát még a világnak érdekes üres darabja, amely vidékének és klímájának változatosságával, sok millió új jövevénynek kínál hazát és megélhetést. A jól szervezett település a legmodernebb humánus törvények és tisztán a nép érdekeit védő kormányzati elvek mellett fejlődésében úgy indul, hogy amint megfelelőleg benépesül, bizonynyal a földkerekségnek egyik legjobban berendezett, mintaállama leend.

Ennek a nagyjövőjű és a lehetőségek határtalan sorozatát kínáló államnak ebben a pillanatban csak az a baja, hogy óriási nagy területéhez arányítva, elenyésző csekély a népessége, úgy hogy a mintaállam minden sarkában folytonosan fennhangzik a hívó szó, hogy :

Itt állampolgárok kerestetnek!

Queensland keleti partvonala mentén, mérsékelt magasságú hegylánc vonul délről északnyugat felé. A hegy-

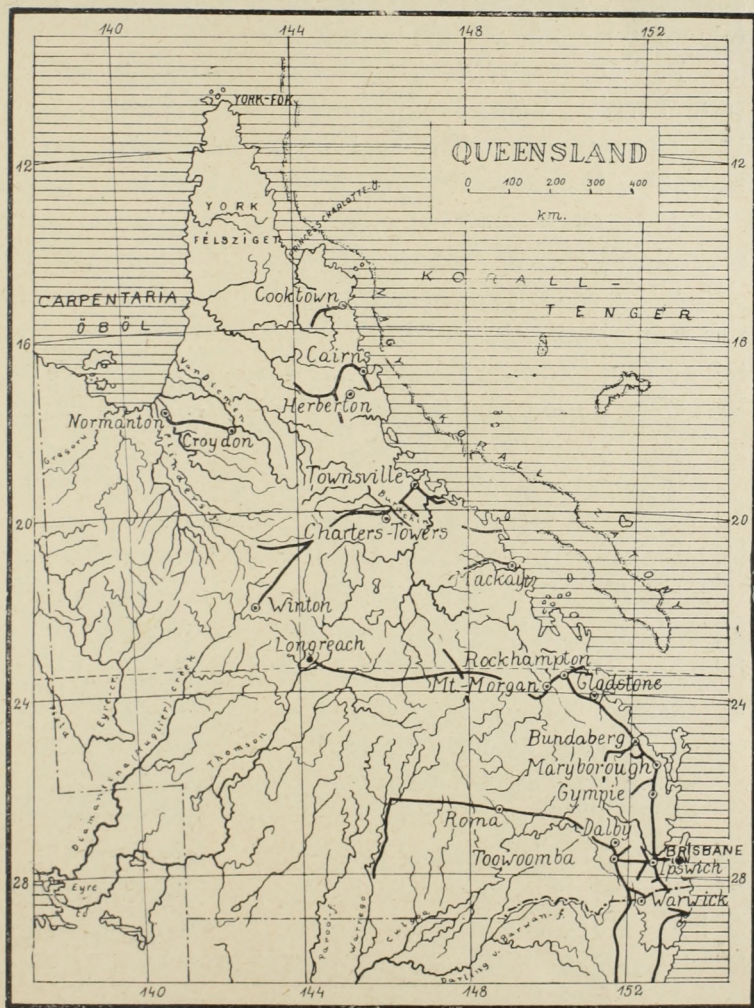
vonat és a tenger között néhol száz mértföldnyire is kiszélesedő, igen termékeny, esődús földterület nyúlik el, ami az államnak legáldottabb földje. A hegyek túlfelén pedig, a földrész belseje felé, szelid lejtőkkel ereszkedő, időnként kiaszott, sík puszták terülnek el, amelyeken az esős évszak idején bőven felsarjadzik a fű, kiterjedt legelő-gazdaságoknak adva létet.

Helyenkint nemesérc-telepek is előfordulnak ezen a vidéken, sőt többféle drágakő, főleg a híres ausztráliai fekete opál, bőven lelhető ezen a tájon. A gazdasági termelés szempontjából itt mégis legdrágább kincs a víz, ami szintén megvan, de messze lent a föld mélyében.

Tudományosan megállapított tény, hogy Queensland egész belső területe alatt, mindenütt bő vizet rejtő földrétegek vannak, amelyekből a felszökő artézivíz aránylag nem is sok költséggel, bárhol elővarázsolható. A talaj pedig mindenütt jó minőségű, érintetlen szűzföld lévén, az állandó, meleg időjárásban, a víz gyorsan viruló életre indítja a növényvilágot.

Azok, akik szakszerűen és részletesen számot vetettek Queensland még lakatlan területeinek gazdasági értékével, bátran és bizton állítják, hogy az állam területén, 50 millió ember jólétének és boldogulásának minden feltétele megtalálható.

Ma még Ausztráliának különféle egyéb tájain is nagyon aránytalan a népesség elhelyezkedése. A kikötők és a nagyvárosok kellemes, rendezett életviszonyai ugyanis egész természetszerűleg az ily központokba vonzzák a népesség legnagyobb részét. Ausztrália lakosságának közel $\frac{1}{3}$ része, ma hat tengerparti városban, aránylag igen kis területen van összezsúfolva, míg a belső vidékeken, akkora földön, mint Közép- és Nyugat-Európa, mindössze 2.700.000 ember folytatja a természettel folyó bátor küzdelmet.

Queensland.

Queensland állam külön területén a népesség elhelyezkedése mindenben teljesen követi az általános irányzatot és az összes lakosságnak egyharmada, itt is a tengerhez

közelfekvő, hat városban oszlik meg, míg a belső területek aránylag teljesen néptelenek.

Bár az ausztráliai kormányok általánosan kifejezett főtörekvése: a népesség szaporítása és a bevándorlás megkönnyítése, mindamellett korántsem látnak mindenkit feltétlenül szívesen, sőt az új jövevényeket, főleg azokat, akiket az állam segítségben részesít, rendkívül szigorúan megválogatják. A szívesen látott, kíváncsú települők elsősorban azok, akik nem a nagyvárosok népességét jönnek szaporítani, hanem inkább a belső területek felé gravitálnak és a föld még fel nem tárt gazdagságának kifejtésében, főleg a gazdasági termelés terén kívánják munkájukat gyümölcsöztetni.

Queensland államban az új települő, aki a még művelés alatt nem volt területek feltörésére vállalkozik, a vasutaktól jó távol, ingyen kaphat a kormánytól 160 angol holdnyi földet, oly feltétellel, hogy azt állandóan gazdasági művelés alatt tartja. A közlekedő vonalakhoz közel fekvő, jobb földekért 15 korona holdankint a legalacsonyabb ár, amit az állampénztár vételár címén beszed. A nagyterjedelmű, egész 20 ezer holdig terjedő legelőbérletekért pedig öt korona holdankint a legmagasabb évi bér.

A települő, aki az államtól földet vagy bérletet kap, ha idegen, legelső sorban is kötelezi magát, hogy öt év leforgása alatt az ausztráliai állampolgárságot megszerzi és hogy állandóan a részére kijelölt területen vagy annak közelében lakik és így tényleg hozzájárul a vidék népességszámának emeléséhez. Ezeken kívül azt is elvárják az új települtőtől, hogy amikor földjét átveszi, legyen annyi készpénze, hogy a terület művelését a siker reményében megkezdhesse. Ha egy területre többen is pályáznak, a kormány választása határozottan mindig arra esik, aki magasabb kezdőtőkét tud felmutatni. Így aztán a minta-

állam új polgára nagyon sokoldalú megbirálás alá kerül és igen sok feltételnek kell eleget tennie, amíg földjéhez jut és végleg megtelepedhetik.

Az Ausztráliába bevándorló idegenek szigorú megválogatásának processzusa, a kikötőbe való megérkezéskor, már a hajón kezdetét veszi, ahol legelőször is azt állapítják

Határpont New-South-Wales és Queensland partvonalán

meg, hogy a jövevény nem tartozik-e valamely színesbőrű, «alsóbbrendű» emberfajhoz, amely esetben az érkező egyszerűen visszafordulhat oda, ahonnan jött, mert a földrész benépesítésének legelső alapelve, hogy — Ausztrália a «fehérember hazája!»

A törvény értelmében a kikötőből visszautasíthatnak mindenkit, aki írni és olvasni nem tud, akinek a kora, vagy egészségi állapota olyan, hogy az államnak később

esetleg csak terhére lenne. Így aztán a bevándorló, ha fehérember, ha fiatal, ha munkabíró, egészséges, ha a morális tekintetek szempontjából nem esik kifogás alá, ha van bizonyos műveltsége és főleg, ha van elég befektetni való pénze, hát Queenslandban megkaphatja a «kívánatos bevándorló» címet és az állam segítségével, vagy anélkül, bemehet a lakatlan puszták magányába.

Íme tehát, oly államban, ahol egy négyszög angol mértföldre még alig jut egy ember és ahol az állam teljes felvirágozását jelentő, ötven milliónyi népességet el akarják érni, — még minden négyszögmértföldre hetvennégy embert kell odacsalogatni — ott ily szigorú feltételekhez szabják az idegenek megtelepedését.

Az egész bizonyos ugyan, hogy Queensland földjén, a természettel egy évtizedig folytatott küzdelmek után a «kívánatos bevándorló», ha egészsége kiállja, ha kedélye meg nem zavarodik, ha az időjárás és a termelés egyéb feltételei kedvezően alakulnak, szóval ha a jószerencse is folyton vele van, szerezhethet elegendő vagyont, amelyből élete végéig ott békében és biztonságban ellehet. Másrészt az is kétségtelen, hogy ily erős, igyekvő, munkabíró és a közönséges sorból jóval kiváló ember a világ bármely más pontján is meglesi a boldogulás útját, sőt esetleg sokkal kedvezőbb viszonyok és kevesebb küzdelmek közt érheti el az anyagi sikernek azt a fokát, amelyet ma Queensland, a mintaállam, az új jövevénynek kínál.

Az ily kiváló fizikai és morális tulajdonságokkal megáldott embert másutt is mindenütt megbecsülik, mert az ilyen polgár minden más állam társadalmának is gerince, alapja, fő támasztéka.

A közelmúlt évek folyamán, Kelet-Szibiriában és orosz Mandzsu-országban sajátságos kívándorló mozgalom indult meg, amelynek főiránya Argentina és Ausztrália,

speciálisan pedig Queensland volt. Az ideérkezett oroszok közül azok, akik valamely irányban Queensland kormányának a segítségét is igénybe vették és megtudták nyerni a «kívánatos bevándorló» kvalifikációt, összesen 378-an voltak. Mind erős, egészséges, munkabíró és dolgozni is hajlandó ember, akik valamennyien teljesen a maguk költségén utaztak Queenslandba.

Queensland partjai.

Arra a kérdésre, hogy mi indította őket a tömeges kivándorlásra, az általános felelet mindig az volt, hogy a türehetlen orosz politikai viszonyok, a hivatalnokok zsarnoksága, a korrupció, a személyes szabadság és a polgárjogok képtelen korlátoltsága, szóval az abszolutisztikus kormányforma minden átka és nyomorúsága.

A Queensland szabad földjére került orosz bevándorlók egy része, kezdettől fogva is a legkiválóbbja, tényleg rövid idő alatt jelentékeny sikereket tudott felmutatni. Egy

csekély része gyorsan és nyomorultul elzüllött; körülbelül a fele pedig hamarosan elhagyta a demokratikus szabadságnak, a legkiterjedtebb polgári jogoknak, az egyenlőségnek, a függetlenségnek, az örök napsugárnak, no meg a komoly, nehéz munkának a földjét és szót nélkül, csendben, zajtalanul visszavándorolt — Szibiriába.

*

Brisbane kikötőjében.

Queenslandban épp úgy, mint Ausztrália más táján, a régebbi keletű, tömeges települést az aranybányák feltárasának híre indította meg. A partmenti hegláncolat különböző pontján már évtizedek előtt jelentékeny aranytelepeket fedeztek fel, amelyek között az 1886-ban feltárt Mount-Morgan bánya ma is egyik leggazdagabb aranytermelő hely Queenslandban.

A tengerparti, négy, igen jelentékeny kikötőváros, Rockhampton, Townsville, Cairns és Cooktown főleg a

belső vidékek bányáinak köszönik keletkezésüket. A tengermenti vidék egyszersmind kitűnő föld is, amelyen a gyapot és a cukornád, meg a déligyümölcs-termelés kezdettől fogva jövedelmező és nagy jövővel kecsegtető gazdasági ág volt.

Az arany után ép a cukornád művelése játszott bele legélénkebben a vidék benépesülésébe. A cukornád terme-

Részlet Queensland fővárosából.

lésének itt az éghajlat rendkívül kedvez, az állandó, jelentékeny forráság mellett folyton bő esők járnak és a dús földben pompásan fejlődik a trópusi növényzet. Itt az állandó és olesó munkaerő volt az egyedüli dolog, aminek a termelők kezdettől fogva híjjával voltak.

Eleinte kínai és indiai kulikat importáltak az ültetvényekre, de ezek nem bizonyultak igen hasznavehetőknak. Később a Csendes-Óceán szigeteiről a bennszülött népséget kezdték az ültetvényesek odacsalogatni, akik jóformán csak

az élelemért, meg némi ajándékért, fegyverért vagy ruháért évekig eldolgoztak a cukornád-farmokon és igen kielégítő

Brisbane főposta épülete.

és mindenekfölött olcsó munkát végeztek. Ezek a jámbor szigetlakók, akiket itt általánosan csak *Kanaka* néven hívtak, eleinte önkénytesen jöttek át Queenslandba és néhány évi munka után szerzeményükkel újra visszatértek a szigetekre. Később, amint a fejlődő ültetvények mind nagyobb munkaerőt kívántak, egyszerre valóságos keres-

kedés indult meg a kanakákkal, amennyiben egyes lelketlen ügynökök a gyanutlan, naiv népséget úgy rabolták el a szigetekről és adták el Queenslandban a munkást kívánó ültetvényeseknek.

Brisbane városháza.

Az emberkereskedésbe végre is komolyan beleszólt az állam kormánya, hivatalos felügyelet alá helyezte az ültetvények munkásait és a becsstelen üzéreket szigorúan megrendszabályozta.

Mindamellett évente ezer meg ezer «önkéntes» munkás került ismeretlen úton a cukornádföldekre, ahol a

mi értékünk szerint 120 korona évi fizetésért sanyargott folytonos, nehéz munkában.

A csendes-óceáni szigetek népét a modern rabszolga-kereskedés nagyon elkésérítette, különösen a Salamon-szigetek harciasabb szellemű törzsei, a folytonos emberablások következtében annyira ellenséges indulatúak lettek, hogy a partokról elköltöztek a hegyek közé, meg az erdők mélyébe, ahonnan állandóan figyelték a tengert és amint a szigetjükön fehérember kikötött, a barátot vagy az ellenséget, azonnal kegyetlenül felkoncolták.

Ennek az érdekes és kegyetlen játéknak nem annyira a fehérembernek a humanitás iránt való finomult érzéke, mint inkább az az önzésen alapuló elv vetett véget, hogy — Ausztráliában csak a fehér emberfaj találhat új hazát! Így aztán a törvény alig egy évtized előtt, minden időre megtiltotta a kanakák importálását.

Amint az olcsó munkaerő hiánya a cukornád-termelést jelentékenyen megdrágította, számos addig virágzó telepen egyszerre megszűnt minden munka és Queensland ültetvényesei ügyük védelmére, harcias hangulattal szervezkedni kezdtek kormányuk intézkedése ellen.

Egyideig tényleg az északamerikai államok polgárháborújához hasonló, igen komoly krízis fenyegette a területet és ha az időben a cukornád-ültetvényeken valamivel több érdekelt népesség lett volna, bizonytal fegyverrel követelték volna a kanaka-munkaerő további behozatalát. Végre is a magánérdeknek el kellett némulnia az állam érdeke és a fennhangoztatott «fehér Ausztrália» elvei mellett és a kanaka-kérdés főleg a védővám behozatala után, minden baj nélkül elsimult.

A külföldi cukorra kivetett magas vámok által az ausztráliai cukortermelés és cukoripar ma tényleg oly fokú védelemben részesül, hogy a termelő már minden kockázat

nélkül alkalmazhatja a sokkal drágább fehér munkást és mindamellett a cukornád-termelés Queenslandban a legjövedelmezőbb gazdasági ágnek bizonyul.

A kanakák deportálásának nevezett különös törvény utolsó rendelkezéseit 1908-ban hajtották végre Queenslandban, amikor is mintegy hatezer csendesóceáni embert utasítottak ki az állam területéről és hajókra rakva, az állam költségén elszállították őket rég elfeledett szigethazájukba.

Ezek között sokan voltak olyanok, akik valóban önkénytesen, már évtizedeket töltöttek az ültetvényeken, már megszokták és meg is szerették a civilizált környezetet, gyermekeik ott iskolába jártak, munkás, békés és hasznavehető polgároknak készültek. A törvény azonban nem tett semmi megkülönböztetést és minden kanakát irgalom nélkül kiutasított Queensland területéről.

Az a tény, hogy az amugy is gyér népességű, modern állam egyszerre lakosságának kerekén egy százalékát, mint nem kívánatos elemet egyszerűen kilöki magából, csodálatos élenken illusztrálja, hogy a világnak ezen a tájain mily komolyan veszik az uralkodó faj szuverén jogát, mily szigorú elvek szerint intézik a népek jövő sorsát és mily kemény rendszabályokon építik fel az egységes, rendezett és fegyelmezett nemzeti életet. A fiatal, modern Queenslandban, az észszerű állam-berendezkedésnek ebben a kis iskolájában, bizony egy-egy ezredéves multtal dicsekvő öreg európai állam is találhatna némely hasznos megfigyelni valót.

*

A hajóút Queensland állam keleti partvonala mentén egyike a képzelhető legérdekesebb tengeri utazásoknak. A partvidék hosszának mintegy kétharmadrészében az

úgynevezett nagy korállium-csatorna csendes vizén, a zátonyok és szigetek labirintusa között, pontosan kitűzött vonalon visz át a folyton változó és mégis biztos út, amelynek egész folyamán a szárazföldet jóformán alig veszíti szeme elől az utas.

A délfelől jövő hajósna Queensland földjén első ki-kötője Brisbane, az állam fővárosa. Közel a tengerpart-hoz, a hasonló nevű folyó partján mintegy kilencven évvel ezelőtt kezdett épülni, bár igazi fejlődése a közelmúlt néhány évtized folyamára esik.

A szép, mélyvizű folyó kanyargó partján épült város-ban, a modern ember minden finomultabb igényét is kielégítő környezetben itt 140.000 ember lakik. Vidéke, az állam déli és délkeleti tájai, ahonnan Brisbane kereskedelmi élete táplálkozik, egész Queenslandnak legfejlettebb gazdasági kulturáját reprezentálja.

Brisbanetól mindössze néhány órai vasútutazással lehet eljutni Toowoombába és Wawrickba, ahol egész Ausztráliának egyik legcsodálatosabban termő talaján, a queenslandi gazdák paradicsoma, az úgynevezett *Darling-Downs* vidék kezdődik.

Úgy látszik, hogy az érdekes tájék földje a természet-nek nagy műhelyében a tökéletes termőföld mintájául készült. Szelid, hullámos hegyvidékbe mélyedt széles völgyek voltak itt, a természet nagy vegycsészei, amelyeknek szélére a mindenható kísérletező folyékony, képlékeny lávát öntött, aztán amint az ott megszilárdult, reáeresztette az atmoszferiliáknak évezredek át működő, mállasztó, bomlasztó, szüntelen folyamatát, meg a sub-tropikus esők bőséges öblítő vizét, ami a vulkáni sziklák finom málladékát összemosta, elhordta és szép rendes rétegekben elteregette a völgyek fenekén.

Egyes völgyekben sötét, csokoládébarna, majd élénk

vörös, helyenként pedig teljesen fekete itt a dúsan termő, csodás talaj, amely mind a láva és a bazalt finoman rétegzett máladéka.

Ezen a vidéken sem nagy tudomány, sem egyéb különös képesség vagy energia nem kell ahhoz, hogy a gazda

A mangó fa.

folyton bő termést produkáljon. Itt a földet évről-évre megszakítás nélkül vetik, anélkül, hogy műtrágyát vagy valami tudományos művelő módot alkalmaznának és mégis bőséges az eredmény. Ezen a tájon tél nem lévén, sok helyen a buzatarlóba azonnal elvetik a kukoricát és még az évben meghozza a föld a második termést. A gyümölcs csodaszép, a szőlő dús és mézédés, a takarmánynövények pompásan

díszlenek, a lucernát öntözés nélkül is évente hatszor kaszálják. És ilyen az egész Darling-Downs, mintegy 4 millió angol holdnyi terület, amiről az ottani farmer büszkén állítja, hogy a legjobb föld az egész világon, hogy a vidék a modern Kánaán és hogy most — ott lakik az Úristen.

Az első települők, akiknek Darling-Downs vidékén jutott föld osztályrészül, ma mind igen módos emberek és

Artézi kutak.

ezen a speciális területen a föld ára ma eléri a középeurópai földárak magasságát.

Ha Brisbanetól nyugat felé, a földrész belső tájaira vezető vasútvonal mentén indulunk útnak, már jó félnap utazás után elérjük Queenslandnek kevésbé áldott vidékeit, ahol szemmel látható, hogy az Úristen már bizony nem mindennap fordul meg és hogy főleg lakóinak szorgalma és megfeszített energiája hozta létre a gazdasági

sikernek és kulturának azt a fokát, amelyen a föld népe mégis megeléged boldogulását.

A nyugat felé vivő vasútvonal mentén fél napi utazással elérhetjük Romát, egy jelentékeny kiterjedésű állattenyésztő vidék központját, innen tovább pedig mintegy

Artézi kút.

kétszáznegyven kilométernyi, egyhangú vasútutazás után eljutunk Charlevillebe, a közép-queenslandi tájak egyik legtipikusabb vidékére.

Roma környékén 625 milliméter az évi esőmennyiség, míg Charlevilleben évenként csak 500 milliméternyi eső esik. Itt a főbaj az, hogy az összes csapadék az évnek három hónapjában, a rendes monszunesők időszakában hull alá, míg az év háromnegyed részében jóformán sohasem

esik. Itt kezdődik tehát a Queensland egész belső területeit jellemző küzdelem a vízhiánnyal és a hosszú száraz évszakok összes gyötrelmeivel.

Szerencsére a mélyebb földrétegekből mindenütt bőségesen buggyanik föl az artézi víz és öntözésekkel itt valószínű csodákat művelnek. Charleville környéke néhány

Artézi kút.

évtizeddel ezelőtt az év nagy részében igazi holt pusztaság volt, míg ma egyetlen artézi kútjából 135.000 hektoliter víz ömlik ki naponként. Ezt a vizet csatornában vezetik a környező területekre és tényleg virágzó kertekké varázsolták át az előbb kietlen, sivár pusztaságot.

A Roma mellett furt artézikútból nemcsak a környék vízszükségletét fedezik, de a város világítására használt gázt is a föld mélyéből nyerik.

Queensland belső vidékén az utóbbi évtizedekben összesen 620 ártézikut létesült, amelyek közül a legmélyebb Bimerah mellett van és 1564 méter mélységről hozza fel a vizet.

Az államnak eddig létesült kútjaiból évenként annyi víz ömlik ki, hogy azzal 3300 négyszögkilométernyi területet lehetne egyszerre 20 cm-nyi víréteggel elárasztani. Ez

Artézi vízzel öntözött gyümölcsös.

tehát élénken bizonyítja, hogy ezeknek a területeknek mai bizonytalan használhatóságuk mellett is igen nagy jövőjük van és az emberi leleményesség és energia itt idővel még valóságos csodákat fog művelni.

A nyugati részek felé vezető vasútvonal vidékén helyenkint nagyon különös tájképeket bámulhat meg az utas, ami szokatlanságánál fogva valóban csodálkozásra indítja az európai embert. Ez a vidék az úgynevezett — elátko-

zott föld, ahol valószínűleg az Úristen már sohasem fordul meg.

A vidéknek az átká a kaktusz, amely ott oly dúsan nő és oly sűrűn tenyészik, hogy lehetetlenné teszi a föld művelését vagy legeltetését. A növényfaj latin neve; *Opuntia inermis*, ami annyit jelent, hogy tövistelen kaktusz. Az igaz, hogy ennek a legsűrűbben nöövő fajnak nincsen erős,

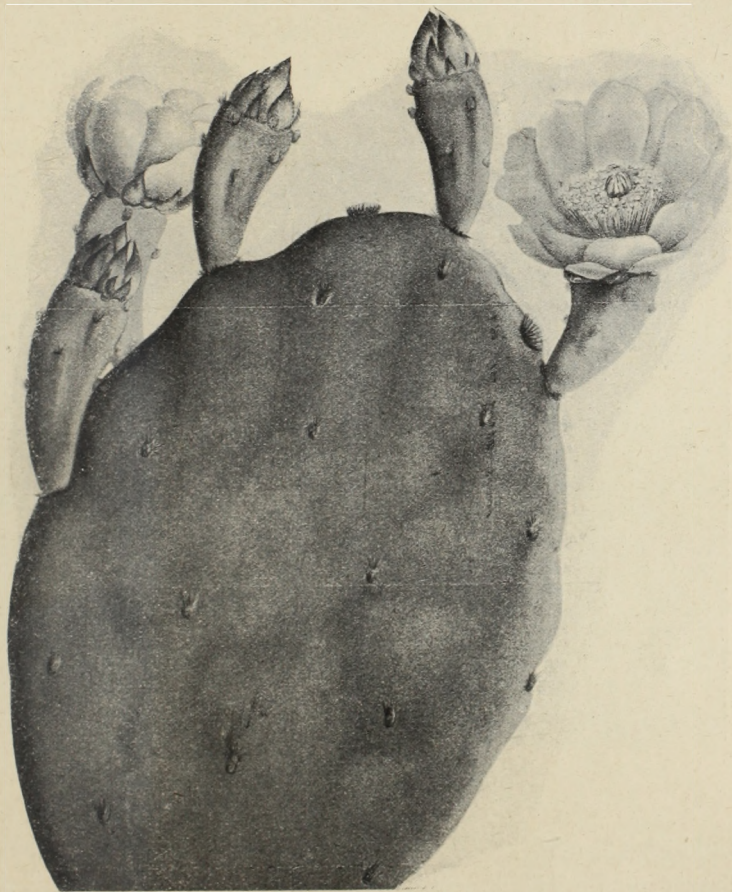

Kaktusz-vidék.

tűszerű tövise, de a felületén lévő apró szőrcsomók, mint a méh fulánkja szúródnak az ember vagy az állat bőrébe és kízó égető érzést keltenek, úgy hogy az ilyen kaktusszal benőtt tájakat messze elkerüli a legelő állat.

Amint ezt az átkot irtani kezdik, nem elég az, hogy a növényt egyszerűen kivágják, mert ahol ágainak valamely része a földet érinti, ott hamarosan újra gyökeret ver és még dúsabban kezd hajtani. Ez a kaktusz amerikai eredetű és az első települők, mint dísnövényt, eleinte kertjeikben kultiválták, de az északi N. S. W.-nek és főleg

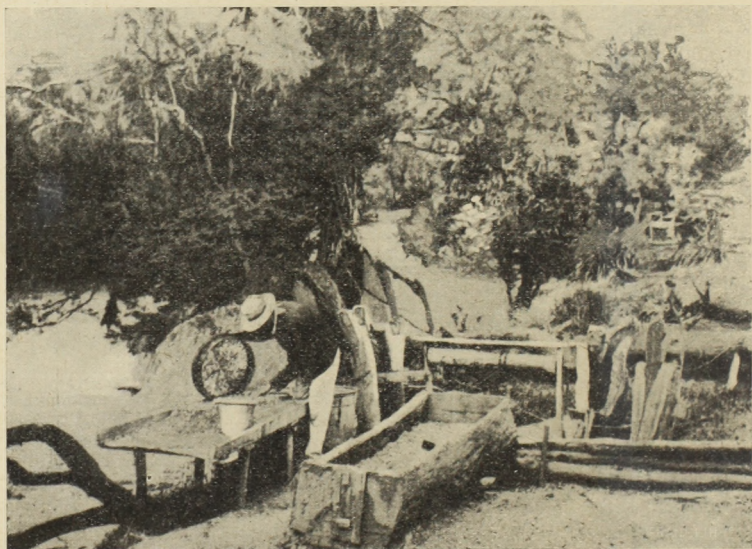
Queenslandnak száraz és meleg klímája nagyon kedvezett fejlődésének, úgy hogy hihetetlen módon elszaporodott és

Az *Opuntia inermis* virágja.

óriási területeket tett teljesen hasznavehetetlenné. Irtáskor a növényt magát tökéletesen meg kell semmisíteni, ami annyira költséges művelet, hogy a települő, tulajdonképpen drága pénzen vásárolta meg a földet, ahonnan a kaktuszt

kiirtotta. A közelmúlt évek folyamán Queensland kormánya, a Mandzsuföldről bevándorlott orosz települők egy részének ilyen kaktuszterületeken osztotta ki a személyenként megígért 160 holdnyi ingyenföldet. A jámbor oroszok eleinte nagy buzgalommal fogtak az írtáshoz, szenvedtek, küzködtek, állták a hőséget, a szárazságot, közben bíztak, reménykedtek és imádkoztak, de bizony a kaktusszal nem

Zafir-mosás.

boldogultak. Aztán egyszerre csak meggondolták magukat, összecsomagolták szerény cók-mókjukat és az egyenlőségnek meg a szabad szónak ez ígértföldjéről — szó nélkül visszavándoroltak Szibiriába.

Az utazó, aki Roma vidékét és Charleville tájékát bejárja, egész tiszta fogalmakat szerezhet magának Queensland további, belső területeinek mineműségéről és gazdasági viszonyairól, mert ezek a helyek az állam kiterjedt vidéké-

nek valódi típusai. Charleville és Roma körül a statisztika kimutatása szerint, több mint egy millió juh legel, a ló- és szarvasmarhaállomány is megközelíti a negyedmilliót. Queensland gyapjú-termésének legjavát innen szállítja a vasút Brisbanebe, azonkívül Roma gyümölcseről és pompás szőlőjéről is híres, ami az artézi vízzel öntözött kertekből kerül ki.

Brisbaneben nagy húsfagyasztó telepek és konzerva-gyárak vannak, ahonnan a hajók Angliába és Keletázsiba szállítják a fagyasztott és prezervált húst. Itt rakják hajóra a queenslandi gyönyörű lovakat is az indiai hadsereg számára.

A Darling-Downs-nak teljesen európai jellegű gazdasági berendezésétől és belső Queensland tipikus legelő-területeitől teljesen elütő tájakat és életviszonyokat találunk a tengerpart közelében fekvő területeken.

Brisbanetől észak felé, a part mentén, mintegy 350 kilométer hosszúságú vasút vezet fel egész Bundabergig, ahol már mindenütt a trópusi gazdálkodás, a déligyümölcs-termelés, de főleg a cukornád művelése és az ezzel összefüggő cukorgyártó és finomító ipar foglalkoztatja a vidék népességét. De tovább észak felé is mindenütt ilyen a tenger-

Zafir-bánya.

part tájéka, ahol a pompás talajban gazdagon tenyészik a trópusi növényzet.

Brisbane után, Rockhampton a legjelentősebb kikötő, ahonnan egyenesen nyugat felé, 700 kilométernyire nyúlik be a vasút az állam belsejébe és szárnyvonalaival igen terjedelmes és erősen fejlődő, helyenként még alig érintett vidékeket szolgál. Mount-Morgan aranybányái és Copperfield réztelepei is Rockhampton kereskedelmi forgalmát gazdagítják.

A baktérítő képzelt vonala ezen a tájon szeli át Ausztrália földjét és a földrész klimájának is a térítő mentén van a fordulója. Az innen délre eső tájakon az esős évszak a júliusban uralkodó passzát-szelek járásával függ össze, a baktérítő északi felén pedig a januáriusi monszunok hozzák meg a Queenslandban annyira nehezen várt esős időszakot. Bár a januáriusi monszunesők időnkint lekalandoznak a térítőn alul is, Közép-Ausztráliába, kellemesen felüdítve ott az akkor kiszáradt, elsült vidékeket, mégis az évszakoknak általános alakulására főleg a baktérítő két felén uralkodó, ellentétes széljárások gyakorolnak irányító befolyást.

Rockhamptontól észak felé hajózva, a partmenti utazásnak valóban legfestőibb szakaszai kezdődnek. A Whitsunday sziget és a fő partvonal közötti szorosban, az egymást követő apróbb-nagyobb szigetek között rendkívül kedves és változatos tengeri út vezet fel Townswilleig, a Cleveland-öböl szépen épülő kikötőjéig, ahol már belekerülünk a Nagy-Barriér korallium-zátony birodalmába, ami a világnak egyik legkülönösebb hajózó útja.

A nagy zátony legszélső szegélye Ausztrália északkeleti partvonala mentén, mintegy 3000 kilométernyi hosszaságban húzódik el és felnyúlik egész Uj-Guineáig. A szegély a szárazföldtől néhol 300 kilométernyi távolságra marad el,

míg az északi partvonal mellett helyenként 20 kilométerre közeledik a sziklaparthoz. A vízből kiemelkedő korállium-szirtek a szegélyen megtörik az oceán hullámaait és igen csendes, nyugodt vizű, 40—50 méter mélységű korállium-fenekű csatornákat zárnak be a kontinens partvonalával. A zátony szegélyén túl pedig egyszerre az óceánnak óriási mélységei kezdődnek.

Charters-Towers bányaváros.

A zátony- és a korálliumcsatornák igazi csodái a természet alkotásainak. Ez óriási szirttömeg alapját a tengernek ezen a tájain ma már nem élő korálliumfajok építették fel. Maga az alaptömeg, főleg a szélső szegély alatt oly mélységben van, amelyben korállium már egyáltalán nem élhet, pedig egészen kétségtelen, hogy az ott fejlődött korálliumtelepekből épült fel a szirttömeg. A magyarázat az, hogy a barriérzátony keletkezése összefügg azzal a lassu súlyedéssel, amely a harmadkor pliocén érájában Ausztrália

egész keleti partvonalán végbement. Az alámerülő partok szegélyére, a súlyedés arányában épült fel az óriási koralliumtömeg, amelynek alapját a harmadkorban élt koralliumfajok rakták le oda.

A világnak ezt a részét feltüntető, nagyskalájú tengerész-térkép, sűrűn tele van rajzolva a szigeteket és zátonyokat jelző, apró pontokkal meg a mélységeket jelentő számokkal, amik betöltik a térkép minden kis helyét, úgy hogy eleinte szinte lehetetlennek látszik rajta az eligazodás. Szerencsére a valóságban a szirtek és szigetek mégis elég távol vannak egymástól, partjukon pedig színes lámpák, világítótornyok, irányoszlopok és jelzőpóznák éjjel és nappal, pontosan kijelölik a helyes utat, amelyen a hajó elkerüli a víz alatt rejtőző, veszedelmes zátonyokat. Ezen az úton mégis a helyi viszonyokkal tökéletesen ismerős, hivatalos hajókalauz veszi át a kapitány helyét a hajóhídon s az egész úton, nagy óvatossággal kormányozza a hajót a szirtek labirintusán keresztül.

A hajószemélyzet, ezen a tájon kettőzött figyelemmel tölti be a felelősségteljes szolgálatot, míg az utazók a képzelhető legkellemesebb tengeri út gyönyörűségeit élvezik. Mintha valami csendes, nagy folyó síma, sík vizén járnánk, oly nyugodtan siklik tova a nagy gőzös a kláris csatornáknak. Az óceán felől a zátony szélén, alacsony szürke szirtek elmosódott vonalai látszanak, amelyen a gyér növényzet, egy-egy különálló fa úgy tűnik fel, mintha egyenest a tenger vizéből emelkednék ki és ezentúl a hófehér, tarajos hullámok futnak tova a szirt külső szegélye mentén; a szárazföld felől pedig meredek vörös sziklapartok, erdős-völgyes hegláncok változatos képsorozata vonul el a szemlélő előtt.

A Cairns nevű, csinos kis kikötőváros táján, Queensland hegyvidéke igen közel jár a tengerparthoz és a hajóról pompásan kivehető az 5430 láb magas Mount-Bartle-

Frere nevű hegycsúcs, ami egész Queenslandnak legmagasabb pontja.

A természet és főleg a tenger kedvelője errefelé valóban kigyönyörködheti magát, mert a kora reggeli, de főleg a mesésen színdús esti tájképek itt igazán megragadók. Ha valami nem közönséges festő arra vállalkoznék, hogy

Tengerparti táj, Queensland partvonalán.

egy év folyamán e tengeren utazva, mindennap híven megfestené a naplementét, az alkonyképek százai közül bizonynal egy sem volna a másikhöz teljesen hasonló a táj, a színek és a hangulat összalakulásában, oly végnélküli sok a különbség.

A víz, a felhőzet és a parti hegyvonalak színezése, az alkony pillanatról-pillanatra változó világításában gyakran oly meglepő, hogy teljesen híven lefestve, szinte képtelen-

ségnek tűnnék fel az a bízár színpompa, ami a tájon ilyenkor előmlík.

Queensland legészakibb partvonala mentén a barriér csatornája mind összébb szorul és a hajó oly közel jár a partokhoz, hogy a vörös kőszirtek rétegzetét, a partmenti növényzet és a talaj sajátszerűségét a hajóról mind részletesen megfigyelheti az utas.

A York félsziget legészakibb csúcsának vidékén helyenkint különös tájrészletek tűnnek szembe, amelyek idegenszerűségükkel erősen felkeltik az utasok érdeklődését.

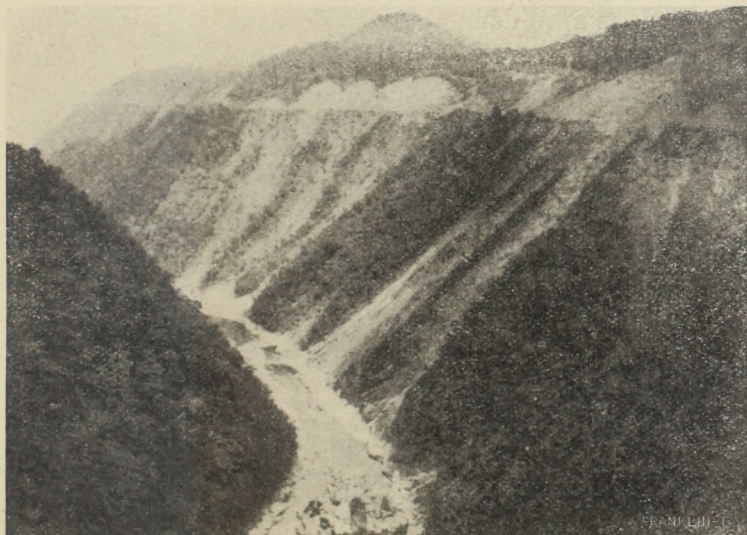
Ritka cserjével és néhány száraz fával tarkázott, sívár, vörös homoktalajon, különféle magasságú, csonka oszlopok csoportjai látszanak, mintha régi, töredezett kőemlékek volnának. Az oszlopok néhol 5—6 méter magasak és csonkakúp- vagy gula alakúak, másutt pedig alacsonyabbak, laposak és olyanok, mintha hatalmas kőlapok volnának éllel a földbe állítva. Ezek a lapok szabályosan északdéli irányúak úgy, hogy bizonyos rendszeresség látszik az elhelyezésükben és az egész táj olyan benyomást kelt, mintha valami rengeteg terjedelmű, elhagyott temető volna.

A különös gulákat és oszlopokat finom növényrostból a természetek építik és az apró bogarak milliárdjai élnek bennük. A természet, vagy népies, helyi nyelven nevezve, a fehér hangya Ausztrália kártékony, ártalmas és kellemetlen faunájának egyik legkiválóbbja. A kontinens különböző tájain több mint negyven spécies működik folyton közre az ember életének kellemetlenné tételére.

A York félszigeten az óriási kúpok építőit a tudósok *Coptotermes Lacteus* néven ismerik és ez a faj állandóan a labirintusszerűen átlukgatott, hatalmas fészkekben bonyolítja le rendezett társadalmi életének különféle fázisait. Míg más egyedek a föld alatt, faodukban, nedvességtől

védett zugokban, saját készítésű alagútakban telepednek meg és innen indulnak romboló és pusztító kirándulásaikra.

Queenslandban a faépületeket rendszeren kő vagy beton pillérekre építik és minden kőoszlopot fémvályucskával vesznek körül, amelyben víz vagy kőolaj van, hogy a természet a ház belsejébe ne juthasson. Ez a szapora hangya

A Barron völgye Cairns közelében.

Queenslandnak igen jelentős átka és évente óriási mennyiségű épületanyagot és kereskedelmi cikket tesz tönkre. A természetek a legvastagabb keményfacölöpöt is könnyen átfúrják, átlyukgatják, úgy hogy ha abba bevették magukat, a cölöp rövidesen valami nagy szivacstömeghez lesz hasonló. A ház belsejében a padlót, az ablakráját, a gerendázatot, a butort, könyvet, bőrneműt, ha hozzájuthatnak, hamarosan porrá őrlik. Még az ólomlapon is át tudnak hatolni, ha mögötte valami nekik kedves fanemű van. A rágó-

szervük rendkívül fejlett, de annak mechanikai munkáját kémiai úton segítik elő, amennyiben igen erős hangyasavat választanak ki, ami a fémeket és az üveget is megmarja. Az ön-kapszulával védett, bedugott palackba könnyen behatolnak, sőt a konzervdobozok vékony pléhfedele sem akadály nekik, ha a doboz tartalmához akarnak férkőzni.

Ezek az apró démonok errefelé az év minden szakában, a nap minden percében szakadatlanul úgy működnek, hogy az embernek valami kellemetlenséget okozzanak. Ausztrália belső tájain, minden nyáron, mindenkinek kijut a hivatlan éjjeli vendégek látogatásának kellemetlensége, amire az idegen csak utálattal gondol.

Rendesen valamely kivételesen forró, száraz, idegfárasztó nap után, amikor még naplementekor sem indul meg a hűvösebb légáram, a természetek rajzani kezdenek, rövid időre szárnyra kelnek és sűrű felhőkbe verődve indulnak légi útra. Ily hőség idején a lakások rendszeren éjjel is tárva-nyitva vannak s a hálószoa hamarosan tele lesz velük.

A repülő természet a szárnyát igen könnyen elveszti, mihelyt valamibe beléütközik, az azonnal többen leválik, amire aztán a hangya izgatott, céltalan szaladgálásba kezd, igyekszik valahová eljutni, de úgylátszik, seholsem találja meg a helyét.

Az álmából felzavart, eltikkadt ember kétségbeesve zár el ajtót, ablakot, a bogarak csak jönnek egész éjjel, a kéményen, az ajtó alatti résen át folyton tovább. A moszkítófüggöny, a takaró nem akadály, aláférköznek és bebujnak mindenhova és egész éjjel az ember testén futkároznak. A szegény izzadó, szenvedő, eltikkadt halandó ilyenkor gyakran órákig csak azzal bajlódik, hogy a füléből kiszabadítson egy eltévelyedett természet, ami ott hihetetlen zakatolást visz véghez.

Szerencsére ez a rajzás csak egy éjjel tart és a nyár folyamán legfeljebb kétszer fordul elő, de az idegen sokáig jogos méltatlankodással gondol az éj gyötrelmeire, amiket a természetekkel lefolyt, első «személyes érintkezése» közben átszenvedett.

Queensland lakói részben már megszokták a hangyák alkalmatlankodását, részben pedig gondosan és tervszerűleg

Termesz-kúpok.

védekeznek ellenük és az általuk okozott kárt és kellemetlenséget, mint valami elkerülhetetlen istencsapását fogják fel, amibe legjobb csak bölcsen belenyugodni. Az újonnan érkezett, gyanutlan és tapasztalatlan idegennek azonban a természetek eleinte elviselhetetlennek tetsző kellemetlenségeket okoznak és sokan főleg az ily folyton ismétlődő apró bajok és nehézségek miatt hagyják el a — határtalan lehetőségeket — kínáló mintaállamot és nem maradnának meg Queenslandban, bárha mindjárt ezer hoidjával kapnák is a természetjárta ingyen földet.

Az Ausztrália legészakibb csúcsa mellett elhajózó idegennek rendkívül érdekes tengerparti látványosságokban van része, amint hajója a Cap-York és az Albany sziget közötti meredek sziklafalu, szűk sikátorban áthalad. A világ távoli tengereit járó utas, aki Gibraltárnak természetalkotta, csodás bástyafalait már megbámulta, vagy elgyönyörködött a japáni beltenger bejáratánál a Simonoszeki-szoros érdekes tájain, meg talán San-Francisco bájos öblének aranykapuján, az Albany-passnak kanyargós labirintus útját is méltán besorozhatja a világ legszebb tengeri tájképei sorába, amelyeknek benyomásait az utazó egész életén át megőrzi emlékében.

Amint a hajó a tengerszorulatból kiér, azonnal északnyugoti irányt vesz fel, nagy óvatossággal keresve ki az utat a Torres szoros korállium-zátonyai között. A hajós-nak ezen a tájon a tenger állandó áramlását is folyton figyelembe kell vennie és hogy az útszakaszon elég ok van az óvatosságra, azt az elmúlt idők katasztrófáinak szomorú hírmondói, a korállium-szirteken fennakadt hajóroncsok lépten-nyomon igazolják.

A Torres-szorosban Uj-Guinea és a York-fok között egész sor kisebb-nagyobb sziget van elszórva, amelyek még mind Queensland állam igazgatása alá tartoznak. Ezek közül a Mulgrave és Banks északibb fekvésű szigetek a legnagyobbak, a délibbek közül meg a Prince-of-Wales, a Horn és a Thursday-island nevűek a legjelentékenyebbek. Ezeket a szigeteket nagyrészt még Cook kapitány, a híres felfedező keresztelte el első ausztráliai útja alkalmával. Három kis szigetnek, a Szerda, Csütörtök és Péntek sziget elnevezést adta, a napok után, amelyek folyamán a partjukon kikötött.

Thursday-island (Csütörtök-sziget), bár a legkisebb a csoportban, gyönyörű fekvésű, természetes kikötője, Port

Kennedy révén, főhelye lett a Torres úton átvonuló kereskedelmi forgalomnak.

Ausztrália északi és keleti partjairól, meg Uj-Guinea déli tájairól a parti hajók ide hordják össze a világkereskedelem számára szánt, különféle termékeket. Ausztrália északi tájékain az igazgyöngy halászatot nagy sikerrel űzik és a gyöngyház-kereskedés is igen jól szervezett, nagyértékű nemzetgazdasági tényező.

Tursday-island gyönyörű kis sziget, amelynek örökzöld partjait a ficusok, pálmák és más tropusi vegetáció mellett, az Ausztrália szárazabb vidékét jellemző változatos növényvilág is díszíti. A Torres-út menti szigetek éghajlata még jórészt az ausztráliai kontinenséhez igazodik. A bőséges monszun esők idején itt mintegy öt hónapig igazi, nedves, tropusi hőség gőzköre uralkodik, amikor árnyékban 45°C körül van a hőmérséklet, míg az évszak márciustól novemberig tartó szakában ausztráliai száraz légkör terjed át a szigetre, a hőmérséklet 30°C alá süllyed és az év hét hónapján a klíma fölötté kellemes és egészséges. Ilyenkor az ég állandóan felhőtlen, a gyönyörű öblök és lagunák vize folyton a világos kobaltkék színből az élénk zöldbe változva tündöklök az örök csillogású nap-sugarban.

Bár Port-Kennedy Queensland igazgatása alá tartozik, itt aránylag feltűnő sok a színesbőrű ember. Ezek azonban mind a gyöngyhalászok szolgálatában vannak, mert a buvárok nehéz és veszedelmekkel teljes munkájára itt fehér ember elegendő számban még nem vállalkozik. A legjobb buvárok a japániaiak meg a fillippinók, de az ausztráliai bennszülöttek is igen ügyesek benne és a gyöngyhalászatot valósággal szenvedéllyel űzik.

A gyöngykagyló, a *Meleagrina margaritifera*, kifejtett állapotában 20—25 cm átmérőjű, lapos kagyló, amely életé-

nek első időszakát a vízszínhez közel, valami sziklára vagy korallium tömegre tapadva tölti. Amint jobban kifejlődik, a fenekére süllyed, ahol különféle mélységekben él és növekedik tovább. A gyöngyhalászok, egész 40 méter mélységig merülnek le érte és rendszeren a legmélyebb helyeken lelik a legfejlettebb példányokat. Csekélyebb mélységű helyeken a bennszülött buvárok, szabadon úszva merülnek alá és úgy szedik hálójukba a fenékről a kagylót. Nagyobb mélységre azonban csak buvár ruhában mehetnek le és a manapság használatos, modern buvár-készülékek segítségével átkutatják azokat a mélységeket is, amelyek ezelőtt hozzáférhetetlenek voltak. A kagylók a fenéken csoportosan helyezkednek el és a buvárnak, ha egy helyet már kikutatótt, gyakran egész kollárium erdőn kell áttörtetnie, amíg új telephez juthat.

A gyöngyhalásznak legnagyobb ellensége a cápa, amely a víz alatt dolgozó, jóformán tehetetlen emberrel nagyon könnyen végez. Ezenkívül a fulladás és a szívszélhűdés veszedelme is folyton kerülgeti a mélységek kutatóit, akik munka közben teán és kávéon kívül semmi táplálékot sem vehetnek magukhoz, úgy hogy egész nap üres gyomorral kutatják a mélységek birodalmát.

Bár nem minden kagyló rejt magában gyöngyöt és a kiváló értékű gyöngyszem csak ritkaság számba megy, mégis a hibátlan, szabályos alakú szemek ezreket érnek és néhány ilyen lelet egyszerre dúsan megfizet hosszú idők fáradságáért és csalódásaiért. Az állandó jellegű, biztos üzletág itt mégis főleg a gyöngykagyló gyűjtése marad. A kagyló értéke tonnánként 500 koronától 4000 koronáig változik és folytonosan keresett árucikk lévén, a gyöngyház gyűjtése elég jövedelmező foglalkozás.

Az ausztráliai gyöngyhalászok újabban érdekes módját találták ki annak, hogy a kagylóból a gyöngyöt könny-

nyen és biztosan megkaphassák. Régebben ugyanis késsel fészítették fel a kagylót és annak a belsejében gondos kutatás után fedezték fel a gyöngyöt; most napsütött helyen, lejtősen felállított asztalokra rakják ki a friss kagylót, mire az a forróság következtében magától felnyílik — ásít — és ha van gyöngy benne, azt feltétlenül kiveti magából, ami aztán az asztal peremén lévő vályuba gördül. A hozzáértők azt állítják, hogy az ily eljárással

Queenslandi bennszülöttek.

harminc perccel több gyöngyöt találnak meg a kagylókban, mint a régebben alkalmazott, erőszakos felfeszítéssel.

Port-Kennedy üzleteiben a gyöngyház legkülönbözőbb fajait és az igazgyöngy legremekebb változatait bámulhatja meg az idegen, a londoni ékszerészek szindikátusa azonban ügyel arra, hogy a legértékesebb példányok minél előbb elkerüljenek a világ metropolisainak ékszerüzleteibe és onnan a gyöngyökért sóvárgó szépségek nyakára.

Thursday-island vidékén túl a gyöngyöt még az u. n.

Északi-területeknek és Nyugoti-Ausztráliának partjai mentén, az Arafura és Timor tengerek szakgatott öbleiben is mindenütt halásszák. Az Északi-területeknek Port-Darwin a főhelye, innen továbbá Dampier földjén lévő Broome kikötőig és azon túl a Dampier's Archipelagoig több mint 2000 tengeri mértföld hosszú partvonalon a vidéknek úgyszólván egyetlen kereseti és kereskedelmi ága a gyöngyhalászat.

Ausztráliának ez a tájéka teljesen kiesik a rendes hajóforgalom útjából és tényleg ez az egész földrésznek legkevésebbé ismert partvonala. Hogy ezeknek a partoknak, mint elsőrangú drágagyöngyöt termő helyeknek ma még nincs oly hírük, mint például a Perzsa-öböl gyöngytelepeinek, az főleg onnan ered, hogy az a néhány gazdag vállalkozó, akinek a hajóflottája itt működik, elég ügyes üzletember és sikereit nem kürtöli világgá. Innen tényleg sok pompás gyöngy megy Indiába és mint Perzsa-öbölbeli lelet érkezik el London, Paris, New-York üzleteibe anélkül, hogy a hír az ausztráliai partok gyöngygazdagságát szárnyra kapná.

A gyöngyhalászatot a partokon az angolok valóban oly féltékenyen őrzik, hogy itt más nemzetbéli embernek egyszerűen lehetetlen volna önállóan ilyféle vállalkozással foglalkozni.

Az Északi-területeknek belső tájain azonban ujabban élénk gazdasági élet is kezd fellendülni, ami a pompás Palmerston-öböl partjára Port Darwin kikötőjébe gravitál.

Az Északi-területek 1911 januárius 1.-je óta közvetlenül az államföderáció felügyelete alá tartoznak és a Commonwealth nem kimélve a költséget, ma tényleg meghoz minden áldozatot, hogy ezt a nagy jövőjű vidéket felvirágoztassa.

Port Darwinból mintegy 250 kilométer hosszú vasut-vonal nyúlik le délre Pine-Creekig, ahonnan tovább a transzkontinentális távíró vonal tartja fenn az érintkezést a centrális vidékekkel és Délausztráliával. Port-Darwin környékén és az Északi-területeken a bennszülött feketéket kivéve, mindössze 3200 ember él, ezeknek is csak a fele fehér ember, a többi kínai meg egyéb ázsiai eredetű

Queenslandi bennszülöttek.

népség, akik még a kizáró törvény életbelépte előtt jöttek ide. A fehér lakosság közül több mint ötszáz a kormány szolgálatában áll, így van aztán, hogy Port-Darwinban ma minden harmadik fehér ember államhivatalnok.

A messze távolba tekintő szemek Palmerston öblében a jövő Nagy-Ausztrália legfontosabb kikötőjét látják, mint az Indiához és Ázsiához vezető kereskedelem főkapuját. Úgy látszik, hogy az ausztráliai Commonwealth kormánya is e biztató jövő felé tekint, amint Port-Darwint,

a csecsemőkorát élő óriást, ma nagy költséggel neveli és gonddal dédelgeti.

Mielőtt elhagynók az északi tájakat, a teljesség kedvéért megemlítendőnek vélem, hogy Uj-Guineának angol része, ami geográfiailag is oly közel van Ausztráliához, 1906 szeptember 1.-je óta, a Commonwealth of Australia területének nyilvánított. A körülbelül 90 ezer négyzetmérföld kiterjedésű földdarab azóta Pápua néven közvetlenül az államföderáció kormányának fennhatósága alá tartozik.

Az új terület helyi igazgatását egy kormányzó és a törvényhozó tanács végzi, a megfelelő hivatalnoki kar közreműködésével.

Pápua népességét a bennszülötteken kívül mintegy ezer fehér ember alkotja, akik nagyrészt hivatalnokok, bányászok, vagy ültetvényesek.

HETEDIK FEJEZET.

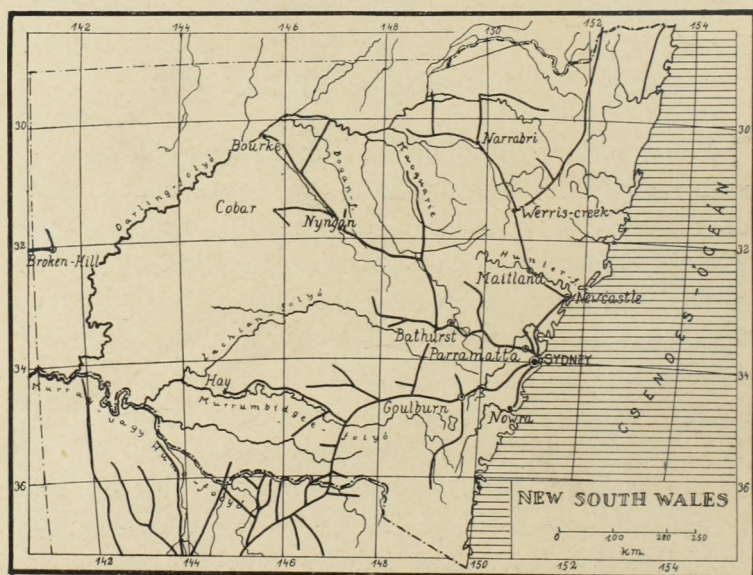
New-South-Wales.

Eddig a kényelmes postahajók fedélzetéről, az első-rangú szállodák terraszaról vagy a gyorsvonat elegáns különszakaszából szemléltük és figyeltük az ausztráliai életet. Az embereket, akikkel eközben találkoztunk, többé-kevésbé kellemes ismerőseink közé számíthattuk, mint kifogástalan gentleman-eket, akik a jó modort, a szivességet és az idegen iránt való figyelmet minden pillanatban lekötelezőleg éreztették velünk. Úti programmunk is úgy volt megállapítva, vagy barátaink igyekeztek azt úgy berendezni, hogy mindig, mindent megláttunk, amit látni érdemes, sőt hogy talán jórészt csak azt láttuk meg, ami szép, jellemző és különösen érdekes volt.

Most, hogy Ausztrália partjait szerencsésen körülhajóztuk, New-South-Wales államban fogunk megállapodni, elvegyülünk a mindennapi élet apró küzdelmeit vívó, egyszerű nép közé és ott figyeljük meg az embereket, az életviszonyokat, a maguk köznapi, természetes valóságában. Hogy ezt tehessük, magunk is köznapi ruhába öltözünk, egy időre megszününk Distinguished-visitor vagy Noted-foreigner — azaz előkelő idegennek lenni és megpróbálkozunk beállni a létért küzdő egyszerű, mindennapi emberek sorába.

Az átmenet természetesen nem lehet minden zökkenés

nélkül és eleinte számos apró nehézségen kell átvergődnünk, amíg az egész különleges viszonyokat megszokjuk és főleg, amíg a demokratikus társadalmi rend iskoláját kitanuljuk és a hazuról öntudatlanul magunkkal hozott arisztokratisz világfelfogás sokféle kényszer-gondolatát lassankint elfeledjük. De viszont, mindjárt eleinte azt is észre vesszük,

New-South-Wales.

hogy ez irányban utazásaink folyamán, már «előkelő idegen» korunkban, több hasznos tapasztalatot gyűjtöttünk.

Bizonyyal magunk is csodálkozunk rajta, hogy már jóformán teljesen elfelejtettünk parancsolni; most már csak felette udvariasan, sőt szerényen kérünk, még az esetben is, ha valami kérés nélkül is feltétlenül kijárna, amiért talán már előre meg is fizettünk. Ezzel egyidejűleg a türelmetlenkedést is elfelejtettük és ha valamit nem

úgy hajtottak végre, amint azt óhajtottuk, egyszerűen megnyugszunk benne és örülünk, hogy valamikép mégis végrehajtották a kívánságunkat.

Amint Ausztrália különböző tájain körüttekintettünk, a környezetünkkel való érintkezés folyamán a demokratikus jogok és az egyenlőség eszméjének számos apró

New-South-Wales déli partvidéke.

megnyilvánulásával is folytonosan volt alkalmunk találkozni. Az első meglepetés valószínűleg egy-egy motor-kiránduláson ért bennünket, amint az útközi étkező állomáson a soffőr az asztalnál, közvetlenül az «előkelő idegen» mellett foglalt helyet, sőt ha véletlenül kissé későn érkezünk, hát a vendéglő egész kiszolgáló személyzetével kerültünk egy asztalhoz.

Mindez azonban szinte jó előgyakorlat volt a későbbi, rendes ausztráliai állapotokhoz, amikor igen gyakran fo-

gunk utazás közben a kocsisunkkal, vagy a hajcsárjainkkal együtt étkezni. Bár egész bizonyos, hogy ilyenkor is mindig tisztességtudó és feltétlenül illedelmes társaságban fogunk ebédelni.

Ausztráliai utazgatásaink közben az is megeshetett velünk, hogy a kiszabott étkező óra után érkezünk a vidéki szállodába; no hát azt és annak következményeit épp oly filozófikus nyugalommal kellett elviselnünk, mintha a vonatról késtünk volna le, mert koplalva kényszerültünk bevárni a következő étkezés idejét.

Az ausztráliai szakácsné ugyanis épp oly pontosan betartja a munkaóráit, mint az expresszvonat a menetrendjét és így gyakran könnyebb volna megrendelni egy különvonatot, mint egy rendes időn kívül készült különbédet a vendéglőben.

Ilyen és sok hasonló hasznos előtapasztalat után már most, ha valahol a vidéken véglegesen megállapodunk, mindenekelőtt is közvetlen környezetünket, a cselédeinket és munkásainkat érintő ügyekben kell a sajátyszerű helyi viszonyokhoz lehetőleg alkalmazkodnunk, mert mindjárt eleinte világosan kitűnik, hogy új környezetünk bizony semmiben sem kíván hozzánk alkalmazkodni.

Ha cselédet fogadunk, vagy munkást állítunk dologba, legelső sorban is angyali béketűrőssel fogjuk feltételeiket sorban végig hallgatni, közben mi válaszolgatunk az ő kérdéseire, aztán kellő tapintattal értésére adhatjuk a mi kívánságainkat vele szemben.

A tárgyalás vége rendesen az, hogy a munkás azon feltétellel áll dologba, hogy majd megpróbálja, hogyan jöhet ki velünk! Aztán tovább a munkája folyamán első dolga lesz élénken demonstrálni a munkának különféle fokozatát, főleg azt, hogy a rossz munka tulajdonképp csak olcsó munka. Aki jó munkát akar, az jól fizessen;

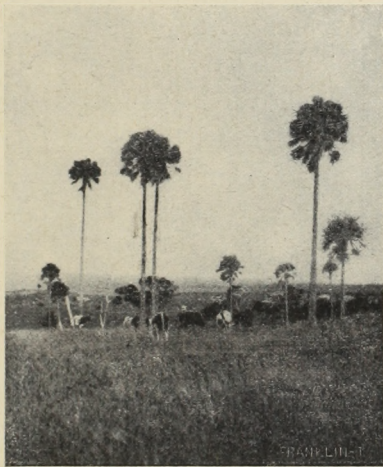
aki a közönségesnél sokkal jobb munkát kíván, az jóval mélyebben nyúljon a zsebébe.

Az ausztráliai munkás gyakran eleinte csak azért végezi a dolgát hanyagabban, hogy a munkaadó szakértelmét kipróbálja és a későbbi, jobb teljesítményért magasabb munkadíjat követelhessen. Miután a vidéken a munkás mindig kevés, hát amit kíván, azt rendesen módjában van el is érni.

A munkaadó, aki nem figyel folyton éberén és hátrározott morális és értelmi felsőbbiséget nem tud kifejezni, itt hamarosan elveszti a talajt a lába alól, minden alkalmazottja azonnal rendszeresen a passzív rezistencia elveit veszi alkalmazásba, sőt mihamarabb készakarva összebonyolítják a dolgait és a sikernek még a lehetőségét is meg-

akadályozzák. Ez az egyenlőség szellemétől áthatott nép tényleg nem is ismer el más felsőbbiséget, mint azt, ami értelmi és szellemi tekinteteken alapszik. A szigor, a kényszer, vagy az önkény ellen már csak elvből is protestál, azt zsarnoki bánásmódnak nevezi és azonnal minden erejéből ellene szegül, viszont ha valamely intézkedésnek az okát és észszerű magyarázatát megkapta és a vezetés helyességét belátta, akkor magától is megtesz minden tőle telhetőt, ami a munka sikerét előmozdíthatja, feltéve, hogy a fáradságát kellőleg megfizetik.

Ebben a látszólagos anarchiában, ahol valami módon

Részlet New-South-Wales part-
vidékéből.

folyton mindenki megnyilvánítja a szabad akaratát és a legjelentéktlenebb is fegyelmetlenségnek tetsző tüntetéssel érezteti az ő személyének fontosságát, a viszonyoknak helyes megértése után a vezető mégis képes alkalmazottjainak jóindulatú együttműködését biztosítani.

Mielőtt azonban ez a kellemes és rendezett összeműködés végleg beállott volna, a vezetőnek, időnkint, minden egyes emberével külön-külön meg kell vívni egy-egy döntő, erkölcsi erőharcot.

A közvetlen környezetén kívül, a társadalom egyéb elemeivel is felette érdekes az első érintkezés.

Ha valami vidéki hivatalos helyiségbe lépünk, a községi vagy járási irodába, a telekkönyvi hivatalba, a közigazgatás valamely osztályába, a hivatalnok és a közönség között fennálló különös viszony mindenesetre meglepi az idegent. Itt az »ügyes-bajos ember« kopogtatás nélkül, a kalapját fenntartva lép be a hivatalba és a tisztviselővel, a nép szolgájával — hogy más kifejezést ne használjak — a lehető legkeresetlenebb stílusban érintkezik.

A hivatalok rendes időben minden polgár számára nyitva vannak és a hivatalnok, az őrnöktől a miniszterig, senkit sem utasíthat vissza anélkül, hogy bármily értelmes, komoly kérdésre ne adna hasonló értelmes, komoly választ. Az idegen ilyen helyen igen kellemesen tapasztalja, hogy udvarias fellépését kiváló szívélyességgel viszonyozzák és a rideg bánásmódhoz szokott tisztviselő iránta csupa figyelem, szíveség és szolgálatkészség.

A vidékre való megérkezéskor, az első berendezkedéssel járó sokoldalú vásárlások és rendezkezesek közben, kereskedőkkel, üzletekkel, pénzintézetekkel kerülünk gyakori érintkezésbe. Ezirányban gyűjtött tapasztalataink sokoldalúak és érdekesek, gyakran mulattatók és minden esetben tanulságosak.

Az ausztráliai vidéki kereskedőt röviden azzal lehetne jellemezni, hogy — a holnappal nem sokat törődik, hanem mindig — ma kívánja a legjobb üzletet megcsinálni, még az esetben is, ha az esetleg a holnap rovására menne.

A kereskedő legelőszőr is nagy részletességgel fog a vevője tanulmányozásába. A vizsgálóbíró vagy a detektív

A tehén birodalma.

körültekintésével igyekszik a viszonyait pontosan kitudni, hogy az üzleti lehetőségek nagyságát megállapíthassa. Aztán legelőszőr bizonyos határozott, fölényes, mindent jobban értő, diktátori hangon próbálja a szóban levő dolgot az idegen vevőre tukmálni, ami szerinte feltétlenül legjobb a városban, a vidéken és az egész déli hemiszférán, az általa megszabott ár pedig a lehető legmértányosabb.

Aztán, amint észreveszi, hogy a vevőnek is megvan a saját gondolata, ítélete, tapasztalata, sőt az árakkal is tisztában van, akkor egyszerre visszavonul sztratégiai műveleteinek második álláspontjára, az árból valamit enged, kevesebb fölénnyel tárgyal, az üzleti viszonyok nehézségét és saját költségeit emlegeti, amik folytán igen kívánja az üzletet.

A kőszén Sydney közelében.

Ha aztán a vevő még tovább megy és azt is megtudja értetni, hogy még előnyösebb árelrendezéssel vannak konkrét ajánlatai, akkor a kereskedő egyszerre harmadik hadi pozíciójába helyezkedik el, amelyből már többé nem zöld idegenekre vadászik, sem a könnyen fizető, tájékozatlan vevőt kívánja elfogni, de kész a legkisebb haszon mellett megkötni valami normális üzletet, lehetőleg még aznap, vagy inkább még az órában.

Aki ausztráliai földágensekkel érintkezett, földbirtok

vagy telek adásvétele folyamán, ez angol és keresztény üzletembereknek a leghihetlenebb taktikáját figyelhette meg és bizonynyal az üzleti hadviselés több kemény csatáján volt kénytelen keresztül menni, amíg boldogulni tudott velük.

Azonban nemcsak a komoly üzleti dolgokban, de az egyszerű társadalmi érintkezés terén is bőven tódulnak

A Hawksbury folyó hídja Sydney közelében.

akadályok az idegen elé és első lépései ezen a téren sem folynak le egynémely apró nehézség közbejötte nélkül.

Az angol veleszületett és belénevelt, túl erős nemzeti és faji önérzeténél fogva alapjában véve mindig zárkózott, büszke és elfogult az idegenekkel szemben és előítélete rendesen megzavarja az ítélkezését. Így aztán nagyon sok időt vesz igénybe, amíg himni kezd a saját szemének, elfelejti előítéleteit és őszintén megbarátkozik.

Ha az idegen az üzleti órák után valamely nyilvános

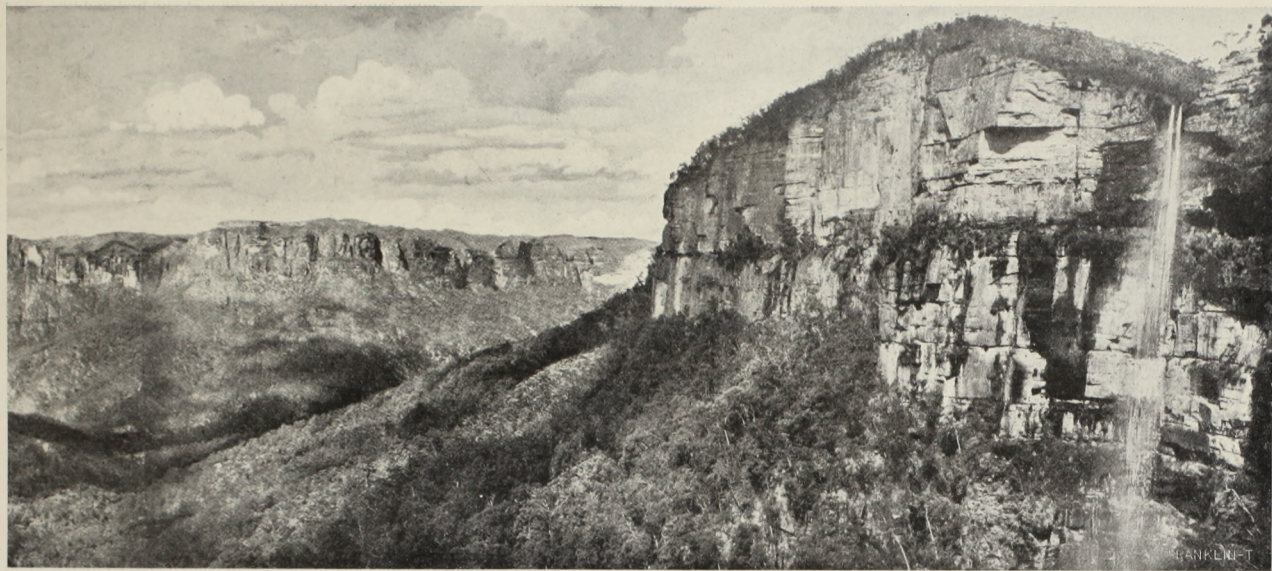
helyen megjelenik, azt veszi észre, hogy ugyanaz a hivatalnok, aki reggel az irodájában oly kedves és szives volt vele, az utcán vagy a klubban egyszerűen elnéz a feje felett, megértetve, hogy most ő privát ember, aki semmi hajlandóságot sem mutat ily minőségében az idegennel szóba állni. Ugyanaz a kereskedő, aki néhány órával azelőtt oly elégedetten septe be csengő aranyunkat, most az utcán csak hunyorít egy kissé az egyik szemével, a fejét felénk biccenti, aztán szó nélkül tovább áll, mert egész bizonyos benne, hogy a nap folyamán már velünk más üzletet nem fog lebonyolíthatni.

Amint aztán a magára maradt idegen a városban töltött nap végén a szállodája felé tart, hogy útra készülődjék, egész bizonyos, hogy a hotel előtt nagy barátságosan fogja üdvözölni egy-egy mosolygó alak, akit bár látásból jól ismer és sejti róla, hogy valami helyi ismerős, de a nevét a világért meg nem tudná mondani.

A barátságos idegen rendesen elég jól van öltözve, de a nyakkendője szörnyű rikító színű, a tenyere kérges, a modora bizalmaskodó, a kedélyhangulata pedig az ital felderítő hatását mutatja.

Csak amidőn munkánk részletei után kezd kérdezősködni, tűnik ki róla, hogy ő egyik munkásunk, aki néhány hétig a földet ásta határunkban, de most a városban szórakozik és úgy látszik, fölösleges pénzétől igyekszik megszabadulni. Ezt megtudva, mi pedig minél előbb ő tőle kívánván elszabadulni, hamarosan fogatunk és a két-kerekű gigen elindulunk a szép, kövezett és százados eucaliptusokkal árnyalt út mentén uj otthonunkba.

Ott aztán hétről-hétre, hónapról-hónapra változatlan egyformaságban csak a munkánkkal törődünk. Az érdekes és nem mindennapi munkák vezetése és intézése mellett, folytonos elfoglaltság közepette, gyorsan röppen az idő.

Blue-Mountains.

Közben egymás után dűlnek ki az ős fák, a sűrűség ritkul, fejszével, csákánnyal, géppel, tűzzel, dinamittal irtják az őserdőt és hódítják a természettől az eddig még soha fel nem tört, érintetlen szűz földet.

A vidék képe lassanként teljesen megváltozik, a mérnök műszere nyomán indulnak az új határok, az útvonalak, a kerítések, a csatornák és mindenfelé épületek emelkednek az addig elhagyott tájon, a határtalan ős állapotok tömkelegéből; terveink, számításaink, gondolataink kialakítják azt a szép, szabályos, rendezett kis világot, amelynek keretében sikerdús új élet pezsdül fel.

*

Mielőtt tovább folytatnók az ausztráliai életviszonyok vázolását, egy kis futó áttekintést vetünk New-South-Wales állam geográfiájára és főleg azokra a vidékeire, amelyekről a következőkben részletesebben szó esik.

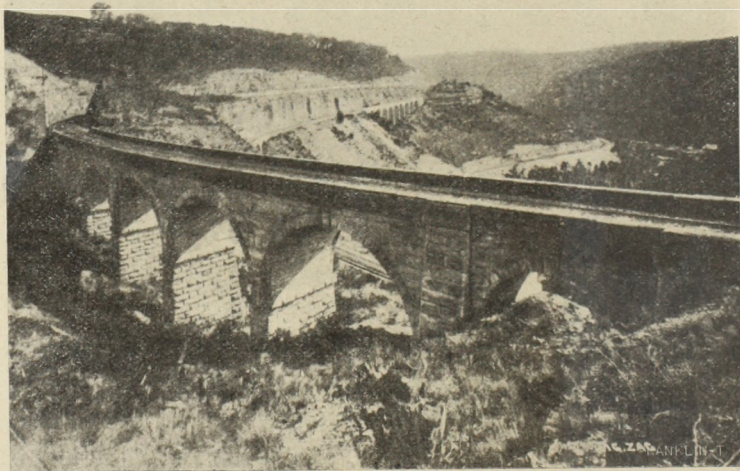
A tengerpart mentén elvonuló hegyláncolat keleti lejtője egész terjedelmében bő esővel öntözött, termékeny terület, míg nyugati felén, a kontinens belseje felé a rendes évi eső mennyisége fokozatosan mind kevesebb és ezzel összefüggésben az állam ezen vidékeinek gazdasági értéke és rajtuk az élet általános feltételei aránylag rövid távolságokon igen jelentékeny különbségeket mutatnak.

New-South-Wales déli részében a tengerparttól légvonalban számított hatszáz kilométernyi távolság alatt a talaj minősége, az eleváció és főleg az évi csapadék mennyiségének változó befolyása következtében az ausztráliai gazdasági életnek négy, teljesen különböző, jellemző típusát különböztethetjük meg.

A hegyvidék a tenger felé rendkívül meredek falú lépcsőkben ereszkedik le. Ezek a természetes bástyafalak felemelkedésre kényszerítik a tenger felől jövő páratelt

levegőt és a keleti tájak dús csapadékát hozzák létre. A partmenti síkon és a hegylejtőkön itt az év minden szakában bőséges az eső és átlagos összegében 1000 millimétert tesz ki évi mennyisége.

A partvidéki tájak talaja nagyrészt a gránit és a bazalt málladéka, ami itt laza szerkezetű, könnyen művelhető föld, amelyben pompásan nő a kukorica, nagyszerű szőlők

Vasút a Blue-Mountains-en.

és gyümölcsösök díszlenek benne. A partvidéknek fő és legjelentősebb gazdasági ága azonban a tehenészet. A kitűnő természetes legelőterületek mellett, a folyók és patakok völgyében a jól kultivált lucernások egész évben zöldek.

A partvidéki tájakról, a száraz években, az állam belsejébe messze beviszik a préselt takarmányt és ott magas áron értékesítik. A tehenészet jelentőségét legjobban illusztrálja az az egy statisztikai adat, hogy az állam e vidékéről évente exportált vaj értéke 12 millió koronát tesz.

A hegyvidék délkeleti szakasza igen érdekes, alpi jellegű tájakat mutat. Itt van Ausztráliának jóformán egyetlen darabja, ahol a havat nem csupán a hirtől ismerik. A kontinens legmagasabb pontja, a Kosciuskó hegytető vidéke, az év néhány hónapjában hóval van borítva és ilyenkor Ausztrália messze tájairól jönnek ide a turisták havat látni és a téli sport gyönyöreit élvezni.

Mount Kosciuskó teteje Ausztrália legmagasabb pontja.

A tengerpart menti hegyvonalt középső szakasza az u. n. Blue-Mountains, nem kevésbé érdekes és főleg festői tagozású táj, ami Sydneytől alig 70 kilométernyi távolságban, a sík vidékből csodálatos meredekséggel emelkedik ki.

A hegyvidék és a tenger közti síkon számos rövid, de bő vizű folyó fut keresztül, amelyeknek a völgyei, mint: a Shoalhaven, Hawkesbury, Hunter, Charmee és Richmonde-é mind külön-külön híresek terményeikről és népességük gazdasági aktivitásáról.

Sydney, a kapitális körül mintegy 150 kilométernyi sugárral kijelölhető kör szegélyén, mindenütt dús kőszénrétegek bukkannak a felszínre. Newcastle, Lithgow és a déli partok bányái csupa egykorú és eredetű szénrétegeket tartalmaznak. A geológiai megfigyeléseket követő elméleti kombinációk oda vezettek, hogy egy hatalmas, összefüggő, mintegy 25 ezer négyszögmértőföldnyi területű széntelep van itt a vidék mélyebb rétegeibe beágyazva. Sydney város kikötőjében megejtett próbafúrások fényesen beigazolták az elmélet helyességét és ma már a kikötőpart homokkő rétegein át 750 méter mélységre sülyesztett aknákból a legpompásabb kőszénét hozzák fel a felszínre. A triaszkori homokkő alatt 40 méter vastagságban van a kőszénréteg és az egész tömeg használható kőszénét 115,000 millió tonnára becsülik.

A hegyvidék, ami a tenger felé oly hirtelen és helyenként bástyafalszerű meredekséggel dől le, a kontinens belseje irányában egész ellenkezőleg, igen szelid lejtőjű, széles platókban simul el és az alig 1000 méter középmagaságból lassú fokozatban ereszkedik le a közép tájak nagy alföldjére. Ezeken a platókon indulnak meg a Murray folyórendszer vizei, amelyek itt a 750 milliméternyi évi csapadékból gyülemlenek össze.

A magas platók és a szelid esésű, nyugati lejtők vidéke eredetileg mindenütt, sűrű eucalyptus erdőkkel volt benőve. Az első úttörők ezen a tájon több száz kilométer hosszban, mindenütt csak erdőt találtak, amit az időben még semmikép sem tudtak értékesíteni. Ezek a különös nagy fák horizontális gyökereikkel felszívják a talaj nedvességét és alattuk az apróbb növényzet csak alig hogy tengődik, az év szárazabb szakában pedig egészen ki is hal a fű, amikor az erdő alja teljesen száraz és kopár. A vidék gazdasági kihasználását úgy kezdték meg, hogy

előbb a fák héját fejszével körülfaragták és így kiölték az erdőt.

Amint a hatalmas fák kiszáradtak és elhullatták lombjukat, alattuk azonnal, újra kitünő fű sarjadzott fel, amit aztán legeltetéssel értékesítettek. Ezen a vidéken bár az erdők nagy része már teljesen ki van irtva, mégis igen gyakran mértföldekre nyúló területen láthatjuk —

A holt erdő.

az ausztráliai tájaknak ezt a jellemző különlegességét, — a holt erdőt.

A platók és a nyugoti lejtők vidékének az állattenyésztés a speciális gazdasági ága. Az államnak igen jelentékeny húsexport iparát a vidék látja el pompás hizott állatállománnyal, ami Sydneyből a fagyasztó műhelyekből, mint elsőrendű marha- és ürühús kerül el Anglia és Európa piacaira. Ezen a tájon tehát New-South-Wales állam gazdasági termelésének második igen jelentős típusát a

ló- és a marha-tenyésztést és hús-exportot van alkalmunk megfigyelhetni.

A nyugati lejtőknek a Murray alföldjébe való átmene-
telénél kezdődik az a szeliden hullámos, gyönyörű vidék,
amelynek belső határát a térképen az 500 milliméteres
évi esővonal jelzi. Ez az államnak fő buzatermő vidéke,
amelyen túl aztán a száraz, belső területek felé a negyedik
föld-típus, a merinójuh birodalma kerül el, ahol a gyapju
az egyetlen, de pompásan jövedelmező termény.

A Riverina.

New-South-Wales államnak az a része, ami a Murrum-
bidgee-folyó közép és alsó szakasza mentén, egész a Murray
folyóig elterül, általánosan Riverina néven ismeretes. Ezt
a területet mindenütt számos víz-ér és időszakos vízfolyás —
creek — szakgatja meg, azonkívül jelentékeny hosszúságú
holt folyómedrek, *billabongok* húzódnak rajta keresztül.

A creek az esős évszak folyamán rendes, állandó
vízfolyásnak tűnik fel, pedig tulajdonképpen csak néhány
hónap folyamán vezet vizet, míg a nyári időszak alatt
teljesen kiszárad a medre. A creek a legritkább esetben
ér el folyót vagy tavat, mert vize rendszeren valami csekély
mélységű síkon kerül el, ahol a párolgás és az elszivárgás
folytán teljesen eltűnik. A billabong azonban egészen
más mint a creek. Ez tulajdonképpen a folyónak az a
mellékmedre, amelyen az árvíz egy része, a főmedertől
messze eltávozva, komplikált elágazásokban, két három-
száz kilométernyi hosszú utakon kalandozik, míg újra
visszajut a főfolyóhoz. A billabong medre nyáron át ren-
desen teljesen száraz, csak helyenként, egyes mélyen ki-
vált lagunákban marad meg a nyár folyamán is a víz,
ami a környező területet is üde virulásban tartja.

Tipikus Riverina-táj, a művelés előtti időkből.

Ausztrália.

Ilyen holt folyó- és patakmedrekkel átszeldelt, kitünő földű terület az egész Riverina és az a része, amelyet elegendő mennyiségű esők öntöznek, New-South-Wales államnak egyik legvirágzóbb darabja.

A Riverina keleti részén a legmagasabb, ahol a szeliden hullámos, halmos vidéknek 300 méter a tenger feletti középmagassága, innen aztán a folyók mentén mind lejjebb ereszkedik és a Murrumbidgee torkolatánál mintegy 100 m középmagasságú síkban lapul el.

A Riverinának magasabban fekvő része az 500 milliméteres évi eső övébe esik. Ezt a területet kitünő földje és enyhe éghajlata nagyon alkalmassá teszi a művelésre. Az évszakok szerint változó esők mennyisége is előnyösen oszlik meg, mert azokban a hónapokban, amikor a talaj művelése és a buza vetése folyik, mindig elegendő eső esik. Az esős idő rendszeren eltart addig, amíg a buza kalászába nem ment; aztán egyszerre, néha öt teljes hónapra megszűnik minden eső. A Riverinán az aratás folyamán állandóan száraz, meleg időjárás uralkodik, ami a buzatermés betakarítására a lehető legkedvezőbb.

A Riverinának mélyebben fekvő, szárazabb területei, ahol évenként már csak 250 milliméternyi eső esik, a merinó juh tenyésztésére rendkívül alkalmasak. A juhnak ez a fajtája a száraz és meleg klímát szereti és itt igen értékes, a helyi felfogás szerint a világ legértékesebb gyapjút termeli.

Ezen a tájon a száraz évszakban mesterséges takarmányon, a partvidékről hozott préselt szénán és szemén tartják a birkát, sőt százezer számra küldik ilyenkor vonatokon a hegyvidéki legelőkre, legújabbán pedig nagy öntözőműveket rendeznek be és az öntözött lucernásokon tartják a száraz évszak folyamán a birkát. A Riverinának nedvesebb és több esőtől járt része kitünő termőföldje elle-

nére is, még a közel multban kizárólag a legelőgazdaság és főleg a juhtenyésztés céljaira volt felhasználva. Ez a táj volt Ausztrália leggazdagabb termelőjének, a squatternek a hazája, ahol az 20—30 ezer holdas területeken űzte az állattenyésztést.

A squatter angol szó, eredeti értelmében valami szegény gazdálkodót jelent, aki bizonytalan jogcímen birt, csekély terjedelmű földnek, meg néhány lónak és marhának az ura, a mindennapiért küzdő, egyszerű, csiszolatlan ember.

Az ausztráliai első település folyamán, a szinte határtalan belső területeken a birtokviszony sem volt nagyon meghatározva, főleg mivel az állattenyésztők a bizonytalan fűtermés miatt folyton változtatták legelőterületeiket, és az évszakok szerint hajtották nyájaikat megfelelő alkalmas vidékekre. Ezek tehát tényleg nem is lehettek a föld urai, hanem csak jóformán a kormányzó kegyétől függő bérlői voltak. Ezeknek a bizonytalan jogcímen birt földeknek haszonélvezőjét nevezték el squatter szóval, amely később a birtokviszonyok rendezése után is fennmaradt és gyakran százezerhold földnek jogos tulajdonosát jelentette. A mai squatter határozottan büszke a nevére, aminek itt varázsereje van és ő tényleg Ausztráliának az arisztokratája.

A mai szociálistikus irányú államadminisztráció azonban nem nézi valami nagyon jó szemmel a különös anyagi előnyöket élvező squattert és a törvényhozás régen szerzett jogaikat folyton erősen megnyirbálja.

New-South-Wales állam újabb törvényei kötelezik a nagybirtokost, hogy minden oly területét, amely az intenzívus gazdálkodás céljaira alkalmas, feltörje és művelés alá vegye, mivel ezt a megfelelő munkaerő híján maga nem teheti, hát kénytelen a birtokát felosztani és kisebb farmok alakjában értékesíteni.

Az evolúció törvényei a világ minden pontján egyformán szakadatlanul működnek. A társadalmi, meg a nemzetgazdasági fejlődés és az ezt kísérő politikai átalakulások a világ minden részén a kiváltságok megnyirbálását és az emberi jogoknak lehető kiegyenlítését célozzák. A Riverinán is meg van ez a processus épp úgy, mint a föld bár-

Gyapjuszállítás a Riverinán.

mely más helyén. Itt ma a squatter az az osztály, amely az újabb demokratikus és szociálistikus eszmékkal ellentétben, aránytalanul nagyobb anyagi előnyökben részesül, mint a társadalom más rétegei, a squatternek tehát mennie kell és — a squatter megy is — befelé a földrész belső, lakatlan területeire.

A squatternek Ausztrália gazdasági felvirágoztatásában elsőrendű és maradandó érdeme van. A híres ausztráliai

aranygyapju, amely évenként legalább négyszáz millió koronányi termelést jelent, a squatter munkájának az eredménye és mégis ki van reá mondva az ítélet, hogy bármi legyen is a következménye, a squatternek fel kell adni jelen pozícióját. A kisbirtokos, a farmer már ott áll az ekéjével és amint a birka elvonul a tájról, feltöri a legelőt, művelés alá veszi a földet és ugyanakkora területen, amely előbb

500 Guinea értékű kos.

egy birka eltartására volt szükséges, most a farmer évente tíz zsák pompás búzát termel.

A Riverina régibb községi és járási térképein gyakran egész határok voltak egy-két birtokos nevével megjelölve, az újabb keletű mappákban azonban ugyanazon helyen százával hemzsegnék a kisbirtokosok nevei. A régi, híres squatter-családok utódai az új viszonyokhoz alkalmazkodva, eredeti birtokuknak csekély töredékén, újrendszerű intenzívus gazdálkodást űzve küzdenek a lét javaiért.

Ezen a tájon ma csak a legszerencsésebb és leghetőségesebb squatter tudta megtartani terjedelmes birtokait, amiknek felosztását a progresszívus adórendszer, a kisajátító törvények és a szociális hajlamú kormányok újabb általános intézkedései no — meg a folyton súlyosabbá váló munkásviszonyok elkerülhetetlenné teszik.

Ausztrália legfontosabb terménye — a gyapjú.

A Riverinán az intenzívus mezőgazdaság csak rövid keletű, úgy hogy egy évtized előtt még aránylag csak igen kis területen űzték a buzatermelést. A farmer ezen a tájon úgyszólván mind új jövevény, akit a jó föld, a kellemes klíma és a törvényhozás jóindulata nagyban segítenek boldogulásában.

A Riverinán megtelepült gazdák jórésze Anglia és Írország vidékeiről került ki, akik itt a kedvező éghajlati és talajviszonyok mellett könnyebben és sikeresebben

gazdálkodnak, mint hűvös, ködös őshazájukban. A német eredetű gazdák is igen nagy számban vannak itt, akik rendszeren szorosban összetartanak és családonként kooperatívus gazdálkodást folytatnak.

Ausztráliában a német gazda kitűnően boldogul, szorgalmát, törvénytiszteletét és szakértelmét általánosan elismerik és sokra becsülik. Szakkörökben a német gazdának igen nagy a tekintélye, míg társadalmi téren a németek alig szerepelnek, sőt jóformán teljesen visszavonulnak.

A Riverina farmerjeinek egy része Ausztrália más államaiból költözött ide, ahol az olcsó földárak és az őserő, kitűnő talaj több kilátást nyújtott nekik a boldogulásra. Ily nagy jövőt ígérő új területen igen sok a spekulatívus gazda is, aki a földjét maga nem műveli, hanem felesgazdának vagy vállalkozónak adja ki és csak a földárak kedvező alakulását várja, hogy jelentékeny haszonnal túladjon a birtokán.

Így aztán a Riverinán újabban megtelepült farmerkolóniák népe ma még egy cseppet sem egységes, de minden bizonnyal nagyon érdekes képét nyújtja a benépesülő újvilág ifjú társadalmának.

Az új életberendezkedéssel járó, sokféle, folytonos elfoglaltság és az általános munkáshiány következtében, az új kolóniák népét legtalálóbban az intenzívus munka társadalmának lehetne nevezni, ahol minden egyes egyéneknek a legérdekesebb és a legnagyobb szenvedéllyel űzött szórakozása — a napi munkája — ami minden idejét elfoglalja, állandóan gyönyörködteti és a lét javaival is bőségesen ellátja.

A most lefolyt tíz év folyamán New-South-Wales állam kormánya sok százezer holdnyi területet vásárolt meg a nagybirtokosoktól és azt feldarabolva, előnyös, hosszúlejáratú ártörlesztés mellett, kiosztotta a kisgazda-

közönségnek. Emellett magányosok, bankok és privát pénzesoportok is összevásárolták a vasútak közelében fekvő legelőterületeket, a művelésre alkalmas földeket aztán mintegy ezer angol holdnyi, átlagos nagyságú farmokra osztották fel és időközönként igen előnyösen értékesítették.

A közelmúltban a Riverina délkeleti tájain több mint félmillió angol holdnyi területen indult meg az a nagyszabású aktivitás, amely e tájaknak csekély jövedelmezésű legelőföldjét, virágzó farmokká, pompásan termő buza-földekké alakította és a rendszeres, intenzív mezőgazdasági termelést általánosította.

Ezek a munkálatok New-South-Wales állam gazdasági kiépülésében az új és sikerebben termő idők korszakát jelzik.

Ez időszak jelen szerény krónikása a Riverinán, Wagga-Wagga város tájékán, a vidéknek újstilusú gazdasági berendezésében öt évig működött közre, az ott folyó érdekes kulturális munkákban.

Pompás, kellemes, enyhe klimájú tájon, folytonos elfoglaltság közepette, csodálatosan gyorsan mult el egy fél évtized, ami véletlenül igen bő termésű, eredménydús esztendőik sorozatával esett egybe. Így aztán az érdekes munkák és különleges életviszonyok mellett a Riverinán eltöltött ez idők emlékei, most mind a sikerek derűs visszfényében ébrednek fel újra.

A vidék, ahol ez a nagyszabású gazdasági átalakulás megindult, legnagyobbbrészt szelid dombhullámokkal tagolt, erdős terület volt. A széles völgyek síkjain azonban a squatter már jó eleve kiölte a hatalmas fákat és itt, a holt erdő szomorú, szürke fatengerében csak helyel-közzel tarkállott az árnyéknak, delelőnek meghagyott egy-két zöld facsoport. Ezeken kívül néhol a vízfolyások és a közle-

kedő utak mentén is ott díszeltek még a sötétlombú, őss eucalyptusok, ez elaggott, tisztos előkelőségek, a letűnt idők érdekes hírmondói.

Ez a vidék napi járóföldekre lakatlan volt, csak a drótkerítés meg a telefonvonal jelezték az út irányát a tanya vagy a nyíróakol felé. Egy tagban elkerített tizenöt-huszezer holdnyi terület volt erre egy squatter birtoka.

Az év minden szakában szabadon és jóformán minden felügyelet nélkül, igazán félvad állapotban élt itt a merinójuh, ami iránt a tulajdonos jóformán csak a tavasz folyamán érdeklődött, amikor a bárányokat kellett megszámlálni és lenyíratni az aranyat érő pompás gyapjút.

Úttalan-úton, félhatszámra járhattuk ezt a tájat, amíg valami fedett helyre akadtunk és élelemmel jól ellátott útikosarunk nélkül bizony sokszor naphosszat koplalhattunk volna.

A világtól elhagyott esen tájak régibb utazója bár nem felejtheti el a sanyaruságokat, amiket itt elszenvedett, kivétel nélkül őriz az emlékében — vagy talán a szívében is, egy-egy kedves képet, valami rejtett oázisnak a képét, ahol egyszer, váratlanul vagy véletlenül igazi regénybe és mesébe illő, felette kellemes helyzetbe transzformálódott át, ahol az út fáradalmaiból és fizikai nélkülözésekből, a lelket lenyűgöző szomorú egyhangúságból, a legkellemesebb környezet mesterkélt kényelmébe csöppent bele, amint elérte valamelyik jól ismert squatter otthonát.

Az oázis, ahol én, az érzések ilyen kellemes átalakulásán átestem és amelyre mindig szívesen gondolok vissza, a Riverinán vagy húszezer hold jó földnek a közepén, szelid lejtőjű domboldalon állott.

A széles, verandás épületszortot árnyas fák, színes virágágyak környezték, a mesterségesen felduzzasztott pompás tó vize pedig oly tájon, ahol nyár idején napi járó-

földre sincs folyóvíz, vagy kút, szinte hihetetlen káprázatnak látszott.

Ennek a világszéli kastélynak a belseje is a legmodernebb kényelemmel volt berendezve. Faragott bútortatú, díszes, angolos ebédlője, téres billiárd-szobája, bőrdíványos, kényelmes dohányzója valami előkelő klub helyiségeire emlékeztettek, a könyvtár asztalán a legutóbbi európai postával érkezett ujságok, londoni képeslapok számai heverték. A ház úrnőjének szalónja, a londoni Cecil-hotel díszes drawingroomjának volt a másolata, még a villamos csillárok sem hiányoztak benne. A falakon mindenütt eredeti angol aquarellek és francia olajfestmények függtek, az egyik nemrég érkezett Párisból és 500 guinea volt az ára. A kandalló párkányzatán szintén egész gyűjteménye volt a szobroknak és a különféle bronz műkincseknek.

A házban a valódi kincs azonban, WILSON J. P. úr, a kis birodalom tulajdonosa, kedves, őszbe csavarodó, öreg skót volt.

Amikor magyar vendége ott járt, előbb megmutogatta gyönyörű lovait, pompás teheneit, fajbirkáit, meg vadászkutyáit, aztán, amint végigélveztük a dús asztal pazar örömeit, néhány hűsítő és lelkesítő pohár tartalmát, végre a poézisre is reá került a sor.

Amint az öreg úr a skót költőnek, Burns Róbertnek örökbecsű, kedves verseit szavalta, ifjui hévvel és csillogó szemekkel követve a költőt, ködös hazája hegy-völgyes tájain, a vers meg az előadó minden szava csak azt bizonyították, hogy a skótnak — ha mindig hidegen számító a feje, kemény, sőt rideg a karaktere: ami a szíve mélyén van, az csupa láng, csupa melegség és mély érzelem.

Az úttörő aki negyven év előtt fiatalon, de szerényen és egyszerűen jött ide a vadon elhagyott világába és munkájával a semmiségből kis királyságot teremtett, ott

most eszével és szívével boldogan uralkodik mint dúsgazdag squatter, költő és filozófus.

Hogy WILSON úr igazi filozófus, az legjobban onnan tűnik ki, hogy amint a változó viszonyok a squatter ellen fordultak a Riverinán, ő nem adta el a birtokát, hogy beljebb költözzék, mint többi társa, sőt az állammal sem engedte kisajátíttatni, hanem maga irtotta ki az erdőt rajta, maga osztotta fel a földjét kis gazdaságokra és adta bérbe a buzatermelő farmernek. Így aztán egyrészt teljesen megfelelt az új birtoktörvények követelményeinek, másrészt előbb is pompás földjeinek forgalmi értékét egyszerre megkétszerezte.

A Riverinának a vasúttól távoleső tájain, az ilyen ritka, kedves oázisok kivételével alig volt valami tanya, vagy telep és a régi angolstílusú postakocsin utazgatva, bizony nap-hosszat nem is látott az utas más embert, mint egy-két hajcsárt, a határkerülőt, meg a lovasrendőrt.

Évtizedekkel ezelőtt ez a vidék, ahol ma mintaszerű a közbiztonság, valóságos fészke volt az útonállóknak, a fosztogatások, a postarablások napirenden voltak és a Riverina egész Ausztráliában híres volt a rablóromantika színes históriáiról. A nálunk is jól ismert angol írónak, Hornungnak sokat olvasott regénye a Stingaree, a Riverina lovagias útonállóinak egyik tipikus alakjáról rajzolt életkép, amely e tájaknak fél évszázad előtti életviszonyait valóban jellemzően festi. Ma azonban már hétszámra utazhatunk a postakocsin a Riverinán és gyakran szinte kíváncsiak, hogy akadna már valami kis érdekes izgalom, de bizony csak a postakocsisnak sokszor hallott regéivel kell megelégednünk, aki végnélküli sorozatban mesélgeti az egyes helyekhez fűződő, régi rablótörténetek epizódusait. A rablóvilág már itt is rég letűnt, a regényhősök kipusztultak, fegyvereik, szerszámaik a múzeumba kerültek és

«Ódzis» a pusztaságban. Wilson úr telepe.

most a határokon felügyelő lovasrendőr hónapszámra csak azt jelenti innen felettes hatóságainak, hogy : semmi újság! Minden rendben van!

A Riverinán, ott, ahonnan a squatter elhajtotta a birkáját, azonnal megkezdődött a területek részletes felmérése és térképezése, az utak, új határvonalak kijelölése és a gazdaságok tábláinak arányos felosztása. Aztán jöttek a kerítések és épületek sokféle munkái, amikkel egyidőben az erdő irtása is egyszerre igen nagy területen megindult.

A holt erdő szárazfájából az értékesebbet épületfának, oszlopoknak hasítják fel, a többit pedig ott helyben elégetik. Ilyenkor állandóan szürke, sűrű füstfelhő gomolyog a tájon, a nap fénye is elvesz, csak vérvörös korongja látszik át a füstös légen. Minden fa körül mélyen ki van ásva a föld és az ily öblös katlant kitöltik izzó parázsossal. A tűz aztán lassan, de biztosan végez a hatalmas fával. Éjjel az irtás vidéke olyan, mint valami kivilágított nagy város. Néha a fa egész törzse lángba borul és mint óriási fáklya ég tovább, de legtöbb esetben csak az alját hamvasztja el a tűz és a holt óriás, menydörgésszerű robajjal dől a végpusztulás karjaiba.

A zöld fának a gyökerét, amin a tűz nem fog, dinamittal szokás kirobbantani, vagy a gőztraktorral tépik ki a földből, mert a fának mennie kell, hogy az eke munkába állhasson és az erdő helyén a buzavetés hullámozó tengere induljon életre.

Az irtás folyamán sok az érdekes apró izgalom, a különben csendes, holt erdők táján. A tűztől kikezdett, odvas, vén fák belsejéből lassanként sok minden csoda kerül elő. Az oposszum, a baglyok, denevérek, méter hosszúságú gyíkok kelletlenül hagyják el régi biztos rejtekhelyüket, ha már a füstöt tovább nem szenvedhetik.

A róka is igen gyakori és az odvas vén, fákban, a holt

erdők mentén, mindenütt megvannak ideiglenes búvóhelyei, de a füstöt ő sem szereti. Az irtással foglalkozó nép rendszeren egy sereg kutyát tart maga körül, így aztán mindennapos dolog, hogy a kifüstölt róka után kis rögtönzött hajtóvadászat indul meg, a hosszú, egyhangú munkanap rövid, vidám és rendszeren eredménydús epizódusa.

Amint a mérnök az irtás szélén, a mértföldekre nyúló egyenes határ valamelyik pontján teodolitjával bibelődik és távcsövében a szemének annyira kedves kis fordított világot vizsgálgatja, sok érdekes megfigyelésre akad alkalma.

Amíg közelében emberei egyhangú rendszercsséggel verik be a cövekeket, a hosszú vonal végén tekintélyes emucsalád tűnik szembe. A fiatalok, a kómikus, esetlen, nagy madarak bohó kergetőzéssel mulatoznak és zavartalan biztonságukban vígan fogdossák a sáskát. Az anyjuk azonban éber komolysággal, mindig bizalmatlanul nyújtogatja a nyakát, a cövekverők kopogása nyugtalanítja egy kissé. Bizony, ami most itt készül, a drótkerítés, az emura nézve végzetes dolog, a szabadsága, meg az élete fordul meg rajta.

A Riverinán, ahol a kerítések hálózata már kiépült, messze elvonul az emu a belső tájak korlátlan szabad világába.

A távcső aztán a nyúlkolónia számos népes csoportját mutatja be. Egyik-másik tarka nyuszi egyenesen felágaskodik, füleli a cövekelők kopogását, míg a többi érzéketlenül majszolja a száraz fűvet vagy a fagyökeret. A kerítésen vörösbegyű papagályok rikácsolnak, a fa tetején pedig valami száraz ágon, az állandó őrszem, a flótás madár kíváncsian figyeli, hogy lent mi történik és közben kedélyesen fuvoláztat.

Ha ezenkívül más semmi sem volna, hát igen kellemes dolognak lehetne itt nevezni a mérnök izgalom nélküli,

egyszerű napi munkáját ; de először is ott van vele a perzselő, száraz hőség, aminek kimerítő hatása alatt kelleetlen, morgorva, sőt ingerlékeny hangulatokkal küzd az ember, aztán folyton, mindenütt, mindig ott vannak azok a kellemetlen apró legyek, amelyek rátelepszene az arcára, besétálnak az orrába, beleesnek a szemébe, sőt beszéd közben önkénytelenül le is nyel néhányat közülük az ember, ami egy cseppel sem járul hozzá étvágya fokozásához.

Ebéd idején, a magával hozott elemózsiát, legelőbb is úgy kell visszakövetelni a millió hangyától, amihez pedig a hangya nem juthatott, az rendesen ízetlen és kiaszott, száraz. Ilyenkor a tea volna az egyetlen élvezhető dolog, ha az ember képes lenne elfelejteni azt a pompás teát, amit a világ más tájain isznak az emberek.

Dé hát csupa apró bajokon és apró gyönyörűségeken épül fel mindenütt az ember élete és ugyanígy épül meg a sok mértföld hosszú drótkerítés is Ausztráliában.

Cövek cövek után szép rendben sorakozik, aztán nyomukban kiássák a gödröket, beállítják az oszlopokat, kifeszítik a hat szál acéldrótot, utána kialakulnak az utak, dülők, buzatáblák a rendes, szabályos, sakktáblaszerű kockák hálózatában. Észak—dél meg kelet—nyugat itt mindennek az iránya. Út, határ, kertkerítés, mesgye, épület-hossz, faszor, mind vagy úgy fut, amint az iránytű mutat, vagy derékszögben dől keresztben rajta. Szép, rendes, szabályos, kockás itt a világ, olyan, mint a skót utazóplédje.

A drótkerítésnek a birtokon többféle a szerepe és a jelentősége. Legelőször is a drót mindenütt teljes mértani pontossággal jelöli ki a határt, ami azt jelenti, hogy az izgága szomszédnak itt nincs alkalma a határ felett vitatkozni; aztán a gazdasághoz tartozó állat, ami a kerítésen belül van, biztos, jó helyen is van, és alig igényel valami felügye-

letet. Ez a körülmény jelentékeny megtakarítást jelent a munkaerőben. A legfontosabb szerepe azonban az, hogy a kerítésre alkalmazott egy méter magas drótháló biztosan távoltartja a vetéstől a nyulat, az ausztráliai gazda legnagyobb ellenségét. Így aztán a farmerek legelső dolga, hogyha a kerítése elkészült, hogy azt azonnal dróthálóval is felszerelje. Ha erre pénze nem volna, hát a kormány törlesztésre előlegezi neki a szükséges mennyiségű dróthálót.

A statisztika kimutatása szerint New-South-Wales államban 44 ezer angol mértföldet tesz ki a behálózott kerítések hossza, ami 60 millió koronányi befektetést képvisel.

Az *ausztráliai tengerinyulnak* rövid és érdekes a története. Alig mult ötven éve, hogy Victoria államban Hamilton város vidékén néhány farmer, főleg a vadászsport céljaiból egy-két család nyulat importált és tenyésztetni kezdte. Negyven évvel ezelőtt az államban még vadászati tilalom védte a nyulat az év bizonyos szakában. A kedvező, enyhe éghajlat alatt a tengerinyul hihetetlen módon elszaporodott, behozatala után húsz évre már egész délkeleti Ausztráliát elárasztotta és feltartóztathatlanul terjedt át a belső területekre. Queensland déli határán 900 angol mértföld hosszú dróthálós kerítést építtetett a nyulak ellen és mindennek ellenére a nyul már eljutott az északi állam minden vidékére, sőt Nyugat-Ausztrália legelhagyottabb területeire is.

A nyulászatból Ausztráliában egész rendes kereseti ág fejlődött és a húvös évszak folyamán a nyulászok százával működnek a vidéken, főleg csapdákkal fogják a fagyasztó művek számára. A nyulász, vagy helyi nevén nevezve — trapper — könnyen megkeres naponként tíz koronát, így aztán a nyulászat évszakában a mezei munkások egy része

minden más foglalkozást abban hagy és egész lelkesedéssel a nyulvadászatra adja magát. Ennek a különös foglalkozásnak jelentőségét érdekesen világítja meg az a statisztikai adat, hogy az 1910. év folyamán az Ausztráliából kivitt, fagyasztott nyulhús és bőr értéke 25 millió koronára rúgott.

Ahol az intenzívus gazdálkodás kezdetét vette, a dróthálós kerítésekkel határolt kisebb területeken a farmer már mindenütt sikeresen küzd mesterségesen letelepített vendégei ellen, míg a külterjes gazdaságok nagy szabad területein a squatternek állandó ellensége marad a csodálatos szaporaságú nyúlfa.

Amint az irtás, meg a kerítéskészítés egy-egy helyen elkészült és a kiegészített tuskók gödreit termőfölddel betöltgették, megjő a gőztraktor, megjönnek az elefánszerű, jámbor, okos nagy lovak, a hármás, négyes meg ötös ekék, fogasok, a vetőgépek és azok vezetői, egész kis műszaki csapat, hogy a világ kezdetétől fogva művelő szerszámmal még meg nem érintett szűz földet elhódítsák az őstermészetől.

A hódítás azonban rendesen még ekkor sem megy teljesen simán, ugyanis, ha eső nem esik, akkor még a gőzekével sem lehet itt boldogulni. Az eke ugyan nagynehezen kiforgatná a barázdákat, de a ház-sarokkő nagyságú göröngyöt utána csak úthengerlővel lehetne szétmorzsolni.

A Riverinán az ősz áprilisban kezdődik és ez hozza meg az időváltozást. Néhány napi csendes eső után, az addig kőkeményeségű, barna föld csodálatosan fellazul és örölt csokoládéhoz hasonló, porhanyó laza tömegben fordul az eke után, amit aztán gyönyörűség szántogatni. Április, május és június hónapokban az esős napok közei folyton szorgos munkába találják a farmert, aki siet, hogy a talaj legporhanyósabb állapotában vesse el a földjébe a búzát.

A fehér kakadu.

Legelőször valami különös, kellemetlen, távoli zaj hallatszik, olyan, mintha egy sor fakereplő szólna, szakadozva, külön-külön, aztán meg együtt. Majd valami hosszú, szürke hullámvonal-féle tűnik fel a távoli égen, ami kigyózva, kanyarogva úszik közelebb.

Amint a napsugár a szürkéséget oldalt éri, a lassan evező szárnyak vakító fehéren csillannak ki a sötétebb háttérből, mintha ezer meg ezer lebegő, fehér papiroslap úszna a légtérben, aztán a hullámvonal megszakadozik s a rikácsoló, lármás csapat lassanként leereszkedik az útmenti eucalyptusok ágaira. Ilyenkor, messziről, a hatalmas zöld fák olyanok, mintha egyszerre friss hó lepte volna be őket, közben a legképtelenebb rikácsoló hangzavar tölti be a levegőt. Megjöttek a fehér kakaduk!

Amíg a főcsoport pihen, néhány vezér hirtelen körülkémleli a tájat, aztán hangos szóval csalogatja el a pihenő, éhes hadat a buzatáblák felé, ahol a farmer alig hogy befejezte a vetést.

Ami ezután következik, az aztán valóban csodálatot keltő, de egyúttal lehangoló és elszomorító dolog.

A tábla valamely magasabb pontján leszáll a csapat és hosszú, egyenes vonalba fejlődik fel a néhány ezer fehér madár, aztán csendesen megindul egy irányban lépkedve, pontosan a sorvetőgép apró barázdái nyomán.

Az a néhány ezer, kiválóan intelligens, éhes madár, egyenes vonalban, sűrűn egymás mellett, szisztémával együttműködve vizsgálja át az egész buzatáblát. Utánuk a sok gonddal és fáradsággal elvetett szemből alig marad valami a földben.

Amíg a csapat szorgalmasan dolgozik, a közeli legmagasabb fa tetején mindig van egy éber őrszem. Amint a farmer fegyverével kezében óvatosan közeleg a hivatlan ven-

dégek felé, az ő idejében megadja a különös vészjelet, amire aztán felzudul a hóförgeteg. A puskalövést a sok ezer selymes szárny suhogása és mérges rikácsolás követi és ha le is hullott egy-két sebzett madár, a többi, valamivel tovább, túl a biztos lőtávolon, újra letelepszik és folytatja a pusztítást.

Az így megzavart madárhad a nap folyamán három-négy, egymástól elkülönült helyet keres ki és hamar kitanulja, hogy melyik tábla mily időben a legnyugalmasabb. Kora reggel vagy ebéd idejében a legóvatosabb farmer sem kerülhet ki egy-egy látogatást.

A türelmet vesztett vadász aztán leteszi a puskát és más, sokkal hathatósabb eszközt vesz alkalmazásba.

Alkonyatkor naplemente után kimegy birtokának arra a helyére, ahol óvatos, fehér ellenségei a leggyakrabban járnak, aztán ott, a barázdák mentén, széles vonalban elhinti az arzén- vagy strichninoldatban áztatott buzát.

A reggeli napsugár, mint rendesen, meghozza az éhes, lármás hadat. Előbb az őrszemek jönnek s felülnek a fa tetejére, aztán suhogva, kavarogva érkezik meg a főcsapat és leszáll rendes reggeliző helyére. A táj különben csendes, az örök semmi nyugtalanító vagy gyanus ellenséget sem vesznek észre. A sereg felfejlődik tűzvonalba és kedélyes beszélgetés közt kezdi meg megszokott napi munkáját.

Aztán egyszerre a fehér sorból kiválik és felröppen egy magányos madár. Egyenesen, majdnem függőlegesen törekszik felfelé, mígnem hirtelen hanyattfordul és a magasból mint valami laza tolltömeg hull le a földre. A többi kissé megriad a látványtól, de csak sietve lakmározik tovább. Aztán mind több madár rebben fel a sorból, hogy rövidesen élettelenül hulljon ismét vissza. Mások elmaradva a többitől, fel sem szállnak, csak kínban vergődve tépdésik a mellük tollát, mígnem aztán a vész meg a pusztulás rémítő

érzése el fogja a megmaradt, megtizedelt hadat. Ijedt rikácsolással verődnek fel a magasba, útirányt vesznek más tájak felé és bizonyos, hogy az évben a vész színhelyére meg nem jönnek többé.

Az iguána.

Deresszakállú, lassú mozdulatú, kevés beszédű, óvatos és furfangos, vén prémvadász volt az öreg Patrik. Bár itt a síkságon, a Riverinán nem élt igazi elemében. Innen sok napi járőföldre a hegyek közt született, a havastetejű Kosciuskó lábánál, ahol az erdős-völgyes vadonban még bőven van az oposszum, a valabi, a fákon élő, ártatlan kis ausztráliai medve, a róka, a dingó, meg a kenguru. Ezek közt töltötte a fiatalságát. Csak az az állat érdekelte, ami prémes bundát viselt, az ilyenfélének minden szokását jól ismerte és fegyverrel, törrel meg méreggel lesett utánuk.

Shokása volt egyedül jární, félhomályban, hajnal-szürkületben, titkos lesből dolgozni. Ir ember volt az öreg PATRIK, az apját a politikai zavargások idején deportálták ide Irországból, később valamelyik rokona Dublinban, a Phoenix-parkban angol lordokra is vadászott, így aztán valahogy a vérében volt a nyugtalan, szabad élet szeretete és a leküzdhetlen vadászhajlam, amit fenn a hegyek közt ki is elégíthetett kedvére.

Nem igen szeretett magáról beszélgetni az öreg, ezt a kis életrajzot is csak úgy mentegetődzésképpen mondta el, amint egyszer ujsággal kínáltam meg.

— Köszönöm uram! — mondá csendes nyugodtsággal. — Éppen kapóra jön, jó lesz belecsavargatni a maradék elemőzsiát.

— De öreg — mondám én — ez a mai ujság, tudom, hogy még nem olvasta, bizonyosan talál benne valamit, amit mégis érdemes lesz átolvasni.

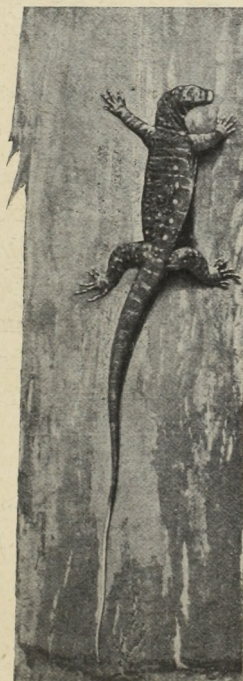
— Nem én! — Felelte az ő rendíthetetlen nyugalommal, — mert otthonhagytam a szemüvegemet.

Az öreg a Sandy-Creek homokos partjából épp a tengerinyul-fészkeket ásta, két fiatal agár nagy ügybuzgalommal segített neki. Az ujságot letette a partra és egy görönggyel lenyomtatta. Aztán elmondta, hogy amerre ő nevelkedett a hegyek közt az erdőben, akkor még nem volt iskola, se templom, se ujság, így aztán az olvasás nem a mestersege, de büszkén hozzátette, hogy a gyermekei itt a síkon mind rendesen járják az iskolát és hogy azoknak jobb nevelés jutott, mint ő neki.

Aztán amint így belemerült a beszélgetésbe, hát sok mindent elmondott magáról, meg a familiájáról, amiről azelőtt mindig mélyen hallgatott.

Már jól a végére járt egy labirintusszerű, komplikált nyulüregnek és lassanként gyürkőzni kezdett, hogy benyuljon a fészek fenekére. Künn a gyepen sorban feküdtek az elcsipett és megfojtott fülesek, de a fiatal agarak nyugtalan szüköléssel jelezték, hogy ott benn még mindig van valami. Az egyik kölyök mérgesen harapdálta a lyuk szélén a földet.

Az öreg odébbblóditotta a kutyát, letérdelt, belenyult a lyukba, egész a válláig beveszett a karja a mély üregbe. Aztán, amint ott kotorászott, elvörösödött és Shakespeare szótárában fel nem lelhető, néhány erőteljes kifejezést hallatott. Patrik. közben nagy erőlködéssel húzott valamit kifelé.

Az Iguána.

Előbb egy hosszú, pikkelyes fark tűnt elő, amit aztán kétkézre fogva, egy rántással és lódítással messze elröpitette a sziszegő, kapálódzó, hosszú csodát. Az állat első látásra olyannak tetszett, mint egy fiatal krokodilus.

Az öreg előbb az ásót kapta kézre és utána indult, hogy kivégezze, de mégis meggondolta magát, köpködött és elégedetlenül dörmögött a szakállába. — Utálok ezt a férget, az igut, mondá, aztán a keze fején egy rég beforrott sebhelyet mutogatott: «Ez az emléke annak, amikor először összeakadtam a fajtájával.»

Az iguána minden tekintetben olyan, mint a rendes gyík, többszörösen nagyított kiadásban. Az élelmet is úgy nyeli le egy darabban, bármily nagy legyen is az áldozat, ami a torkába kerül. A tengeri nyulat, fiatal madarat vagy csibét egyformán kedveli. A tyúkólakban igen jelentékeny károkat tesz és mivel a legsímább fa törzsén is könnyedén szalad fel, a fákon kirabol minden fészket, amihez hozzájuthat. Az iguána szájpadrólása számtalan, apró, befelé hajló tövissel van kirakva, úgy hogy amit egyszer megragadott, azt még ha kívánná, sem tudná többé elbocsájtani. A nagyobb állatnak az iguána szájából erőszakkal kitépett testrészébe, az apró fogak beletörnek és ott sokáig gyógyuló, mérges, gennyes sebeket okoznak. Nem csoda tehát, ha Patrik elvesztette a kedélynyugalmát, amint az üregben nyul helyett iguánát fogott.

A másik iguána-eset, még élénkebb kedély-felháborodással és nagy zenebonával folyt le és sokkal tragikusabban végződött.

A tavasz első meleg napjai jártak a Riverinán, déltájt már jelentékeny volt a forróság s a buzavetés smaragd tengerében, az első kalász kezdett kibontakozni. A ház előtti verandán már le voltak eresztve a bambusz függönyök, amik segítették a nyári hangulatok ébredését.

A cica a familiájával kényelmesen nyújtózkodva húvelt a sűrű lombú, alacsony borsfa árnyékában. — Két kis csemetéje bohókásan ugrándozott körülötte.

Látszólag a tökéletes harmónia zavartalan nyugalma töltötte be a környezet minden zugát, amikor egyszerre a bozótban megesörrent valami.

Abban a pillanatban, a macska mama, alakjából kikelve, mint egy villanyozott szőrgombolyag, képtelen ugrándozások között, mérgesen prűszkölve, intézett gyorsan ismétlődő támadásokat, valami láthatatlan ellenség ellen.

Az öreg Patrik ugyanekkor az ebédjéhez készülődött, a munkájából megtérve épp a ház előtt mosakodott. Az arca és a deres szakállá szappanhabbal volt tele, attól nem igen láthatta, hogy mi történik körülötte. Aztán egyszerre a lábai között, mint valami sistersgő rakéta surrant át egy hatalmasa iguána, meg a felborzolt szőrű, mérges macska.

Ausztráliai medve.

Az igu, a nyitott ajtón bemenekült a munkás kvartélyba, ahol Patrik kis fia már feltálalta az ebédet az atyja számára. Minden ott volt készen az asztalon: a hús, a főzelék, a szószos üvegek, a teás meg a tejes kanna, a tálak, csészék és evőeszközök. A megrémült iguána egy pillanat alatt összefutkosta a szoba négy sarkát, zugát, feldöntött minden feldönthetőt, feljutott az asztalra is és egyetlen fordulással lesepert róla mindent, aztán fejfelé neki rohant az ablaknak és amint az üvegtáblát szilánkokra zúzta, kábultan hullott vissza a szoba padlójára.

Patrik ezalatt már magához tért a meglepetésből és megis törülközött, aztán megragadta a kábult inguána

farkát, az ajtó előtt csóvált vele egyet a levegőben és mérgesen levágta a két méter hosszú állatot a száraz, síma földre.

Ez a műtét olyanformán hangzott, mintha valami üres utitáskát vágta volna keményen a földhöz. Bizony szegény igu is teljesen üres volt, a kis macskák pedig, amikre

A kenguru.

leselkedett, már nyugodtan és biztonságban gubbaszkodtak a kerítés oszlopon.

Az iguana éhen ment a másvilágra, de Patrik is, főleg megrövidült ebédje miatt méltatlankodott még jó sokáig...

Az ornithorinchus.

Ausztráliának különös és eredeti faunája az idegenre nézve folyton lebilincselő érdekességű.

Sajnos, hogy a népesség terjedése, az intenzívus mezőgazdasági kultúra, meg a sokáig teljesen korlátlanul űzött prémkereskedelem az eredeti, jellemző állatfajokat nagyon megritkította, úgy, hogy a még művelés alá nem vett belső vidékek kivételével, egyes tájakon, maga az ausztráliai nép is csak az állatkertből ismeri a földrész eredeti állatvilágát.

A vadászat sportjának hódoló idegen, amint ideérkezik, rendesen csalódottan tapasztalja, hogy a kengurut, a valarut, az ausztráliai medvét egész évben szigorú vadászati tilalom védi. Az ibiszt, az emut, meg a vadpulykát pedig nyolc-tíz évre kiszabott kíméleti idővel igyekeznek a kihalástól megóvni és esetleg újból elszaporítani. A vadász a Riverinán a nyulon, az apró, néma fürjön és a vízi szárnyasokon kívül, bizony manapság valami más érdemes vadat alig lőhet, mert a vadak részben elvonultak a tájról, részben pedig vadászati tilalom védi őket.

Az ausztráliai vidéki városok dicséretére kell írni azt a bevett szokást, hogy minden valamire való kis város nyilvános parkjában van egy jól gondozott, elkerített terület, ahol a vidék jellemző állattípusait egybegyűjtve tartják és szeretettel ápolják. Ez állatok a folytonos jóindulatú kezelés következtében annyira megszeliődnek, hogy minden időben alkalmasak a részletes és pontos megfigyelésekre. Így aztán a vadászsikereiben csalódott idegen állatbarát, az igazság elferdítése nélkül állíthatja ugyan, hogy Ausztrália különféle vidékein gyakran jött össze dingóval, kenguruval, hangyász sünnel vagy repülő mókussal, de vadászkalandjait már igen mérsékelt keretek között kell tartania, ha azt akarja, hogy azok hitelre találjanak. Főleg az elejtett ornithorinchusokról kell igen óvatosan beszámolnia, mert valóban szerencsés lehetett,

ha vándorlásai közben valahol eleven ornithorinchust láthatott.

Ez az állat a fogságban nem él sokáig, szabad állapotában pedig oly félénk és óvatos, hogy igen nehéz dolog megfigyelni anélkül, hogy kárt tennénk benne.

A közelmúlt évtizedek folyamán igen magas volt az ornithorinchus pompás prémének az ára, minek folytán

Az ornithorinchus.

az ausztráliai trapperek oly erősen ráadták a fejüket az ártatlan kis állat üldözésére, hogy ma már sok helyen egész ritkaságszámba megy az ornithorinchus.

Az újabb védelmi törvények magas pénzbírsággal büntetik a trappert, vagy akárki mást, ha nála friss ornithorinchus bőrt találnak. A folyópartok csaltíját kutató vadász, ha meg is találja a partba vájt üregeket, meg nem bolygatja, vagy ha lát is egy-egy pillanatra valami úszó palackhoz hasonló dolgot alámerülni és ismét feltűnni a csendes folyóvízben, oda bizonynyal nem lő,

mert a legtöbb esetben a lebegő sötét pont nem palack, hanem az ornithorinchus.

Ez a különös lény, bár négylábú és szőrös testű állat, madár vagy inkább kacsafejet visel. Első lábai úszóhártyások és így a földön nagyon esetenül jár, a vízben azonban gráciával úszik. Bár emlős állat, mégis tojást tojik és azt a teste melegével költi ki, mint a madár, az ivadékait azonban a tejével táplálja.

Ibisek.

«A folyó partjába vájt üregben fészkel. Az üreg néha 10—15 méternyire elnyúlik a víz szélétől és rendszeren két csatornán lehet beléjutni, az egyik a víz színe alatt vezet be, a másik pedig a szárazról. Az üreg végén száraz fűszálakból van a fészek, amelyben az ornithorinchus labdaszerűleg összegomolyodva pihen. Tápláléka a vízi bogarak és azok álcái, amelyeket a víz alatt fogdos össze. Csőrének a szegélye igen érzékeny tapintó eszköz, ami segíti a fenék kavicsai között élelmének kiválogatásában. A víz alatt megtölti két pofazacskóját, aztán a felületre emelkedik

és ott csendesen morzsolgatva, fogyasztja el a zsákmányát.

A teste lapos, hosszúkás, rendes hossza a csőrétől a farka végéig mintegy 45 centiméter. Bár füleinek külsőleg látható jele alig van, kitűnően hall és a szaglása is rendkívül finom. A hím ornithorinchus hátsó lábain sarkantyúszerű karmokat visel. A sarkantyúja hegyén nyílás van, amely tovább csatornával és méregmiriggyel van összeköttetésben, úgy, hogy az ártatlan és a szárazföldön jóformán tehetetlen állat jól fel van fegyverkezve és karmolása érzékeny, gyuladásos, mérgezett sebet okoz.»

A Riverina folyói lassú járású, sokat kanyargó vizek, amelyek áradáskor számos mellékágra szakadozva kalandozzák be a tájakat. Amint az árvíz elvonul, a főfolyó mentén a felfrissült vizű lagunák labirintusaiban, egész nyár folyamán ideális tanyát talál a legkülönbébb vízi szárnyas. Itt költenek az Ibiszek, a szürke darvak, itt él a pelikán, meg a pompás fekete hattyú.

A főfolyó és a lagunák közötti keskeny hosszú földnyelvek rendszeren kitűnő vadász-leshelyeket kínálnak. A pompás, százados eucalyptus fák némelyike egész hosszában bele van dőlve a vízbe és eltépett gyökérzete érdekes, vad összeviasszaság a körülötte felgyült gazzal, meg a parti növényzettel. Az alacsony sással, meg vízi liliommal benőtt lagunákban is van elég buvóhely, nyugodt, biztos rejtek a vízi vadak változatos fajtái számára.

A magányos délutánokon, vadkacsára leső vadász, vagy a szelidebb indulatú horgász, meg a halász, bő zsákmányhoz juthat ezen a tájon. A természetnek örök érdekességű életfolyamatát figyelő, csendes filozófus pedig megtöltheti a fényképező gépét bizar tájképekkel, az elméjét különös megfigyelésekkel és a lelkét kedves hangulatokkal.

Az Eucalyptus rostrata.

Ausztrália.

Az a kép, amint az öreg pelikán hihetetlenül esetlen fiait vezetgeti a vízre, és védve óva, gyöngéden tanítgatja őket a halászat mesterségére, megragadó és egyúttal mosolyra indító. A palaszürke gém rendületlen türelme, amint a partszélén állva, félnapszámra mozdulatlanul várja, hogy a kívánt falat oda usszék hozzá, szinte csodálatra gerjesztő. Aztán mindig kedves és érdekes látnivaló az ibiszek csoportja. Az ibiszt Ausztráliában mindenütt szeretik és védelmezik, ezek a madarak nem is nagyon félnek az embertől és így gyakran igen közről figyelhetjük meg őket, amint esetlen, nagy, görbe csőrüket kómikusan tátogatják. A nyakukat lazán borító sárga, tüskés tollazatuk miatt, a helyi nyelven szalmásnyakú ibisznek hívják őket. Elemükben akkor vannak, amikor a tócsában gázolhatnak, vagy még inkább, amikor a parti fűben hadirendbe sorakozva, üldözik a sáskát.

Így aztán a vizek mentén bújárkodónak sok mindenféle érdekes megfigyelni valója akad. Ily türelmes, békés szemlélődésnek lesz az eredménye az a pillanat is, amikor a csendes folyó sima vizében, először látjuk meg az úszó sötét palackot, amely körül egy ideig parányi hullámok gyűrűznek, aztán meghalljuk azt a csekélyke loccsanást, ami csak olyan, mintha valami kis hal vetődött volna a vízszinre — és ez az egész.

Az ezután következő zavartalan csendben, már örömmel üdvözölhetjük magunkat, mint a — ritka, szerencsés vizsgálódót, aki az ausztráliai természetes környezetében látta úszni és elmerülni az — ornithorinchust.

Eucalyptus rostrata.

Alig van valami igazán kedvesebb látvány, mint egy tisztes öregember vidám jókedvében. Rózsásra gyúló arc a hófehér keretben, ifjúi tűz villanása a már fény-

telen szemekben, vidám mosoly, meg szívből fakadó, jóízű kacagás, a felujuló régi szép emlékek elmondása közben: vonzó dolgok, amiket látni, meg hallani kedves és érdekes.

Ausztrália serdülő ifjúságáról nem lehet elmondani, hogy valami kiváló tiszteletet tanúsítanak az öreg kor iránt, valóban talán sehol sem látni annyi egyedül lézengő, komor, magára hagyott, öreg embert, mint itten. Bizonyos különös alkalmakkor azonban, minden vidék és minden város, külön megemlékszik az öregjeiről, összegyűjti, megvendégeli és nagy tisztességben részesíti őket.

Ha a vidék követe jön el a programbeszédét megtartani, vagy az angol király képviselője a főkormányzó jár a tájon, a banketteremben a nemes angol lord közepében, sorban ott ülnek az összeűj veteránok, akik egykor elsőik voltak a vidéken és a kolóniák felépítésében két kezükkel segítettek. Ily alkalommal a banket folyamán, amint elhangzik a tószót a királyra, pohár ürül a vendég egészségére, meg a vidék jóvoltára, rendesen feláll még egy szónok, és néhány rövid, de lelkes szóban felköszönti a vidék öreg úttörőit. Itt rendesen ezzel szokott végződni a bankett formális része.

Amint aztán valamelyik veterán feláll és megköszöni a tiszteletet; egyszerre fejtegetni kezdi emlékeinek vég nélküli gombolyagát és beszél feltartóztathatlanul, órák hosszáig. A társaság szertartásosabb része, ez alatt csendesen elvonul, az érdeklődők pedig körülfogják az öregeket és lehetőleg sorban mind megszólaltatják őket. Ez szokott lenni a mulatságnak a legvégső része és a befejezése.

Ily alkalmakkor, több és élethűbb részletet tudhat meg az ember az itteni régi életviszonyokról, mint a legjobb könyvekből és egyúttal igazán elgyönyörködhetik a

még néha kiegyenesedő, görnyedt öregek igaz lelkesedésén, az elszunnyadó ifjú tűz színes fellobbanásán. Érdekes, kedves látvány, olyan, mint a mikor az öreg őserdő újra kivirágzik.

A Riverinán a közlekedő utak mentén mindenütt hatalmas, vén fák terjesztgetik örökzöld lombú ágaikat, de az új települők a kiirtott erdők helyén a mai buzaföldek hullámszó tengerén is meghagytak itt-ott árnyéknak, dísznek néhány szép öreg fát, rendszeren az ausztráliai erdők egyik pompás fája, az *Eucalyptus rostrata* — a magára maradt vén veterán.

Egyedül, egymagában busong ott a régelmult idők viharviselt hírmondója, kékesszürke levélzetét egész évben alig változtatja, folyton egyforma nehézkesen csügg alá a lombja. Az év egy szakában azonban vastag törzsén megszakadozik a barna kéreg, lassan levedli a héját, viselt rongyos, szakadozott köpenyét, sima ujjal, világos színűvel cseréli fel.

Néha, amint a szelid szellők meghimbálgják a lombját, úgy hallatszik, mintha a vén fa valami régi szép dalt dudolgatna, máskor pedig, ha a zúgó, bömbölő dél-nyugati orkán feltámad, az öreg harcos ott a síkon egymagában keményen birkózik a széllel, derékvastagságú ágai hajladoznak, nyikorognak, hosszú, nehéz sóhaj zúg keresztül lombozatán. Amint a vihar elvonul, bár megtépve, mégis szilárdan, acélos erőben áll ott az őrhelyén, a kemény, öreg vitéz.

Aztán olykor, nem is minden évben és nem is mindig egy évszakban, meggondolja magát az öreg és — kivirágzik.

Ilyenkor, hosszú hetekig folyton ünnepi díszben pompázik. Körülötte a lég csupa illat, a szellő finom virágessőt hint szét a környéken, vidám dalos vendégei is megjönnek, ünnepi társaságban.

A papagályok biborban, kékben, zöldben, a színes mézszívók, a fehérmellényes, feketefrakkos légykapók, a méhészek csillogó ornátusban, mind ott mulatnak virágos galyai között; a vén fa pedig kínálja nekik millió apró kehelyből az illatos nektárt.

Kora reggel a barátmadár ünnepi orációval nyitja meg a napot. Ilyenkor a fa tetejéről valóságos emberi beszéd hallatszik, különös klarinét hangon kiejtett világos, zengő, emberi szavak és amit ott a barátmadár beszél, azt minden nyelven meg lehet érteni. A feketebőrű, bennszülött híven elismétli a maga nyelvén, hogy mit szól a madár; a farmer már angolul érti meg a klarinét hangon zengő orációt, nemesoda hát, ha más meg azt, ami a virágos ágakról hallatszik, azon a nyelven értelmezi, ami a szívének a legkedvesebb — és hát teljesen kétségtelen is, hogy a beszélő madár ott a vén fán ilyen formán szaval: Virágos öregúr, jó reggelt, jó reggelt! Virágos öregúr, az Isten éltesse!... A szónoklat legalább az én fülembbe elvitázhatlanul így csendül. A kukabura azonban, ez a csodálatos, nevető nagy madár úgylátszik a beszédet megint másképp értelmezi, mert egyedül is, meg kórusban is hosszan és nagyokat kacag rája. Az is lehet, hogy az ő nyelvén valami csintalanságot jelent az, amit a barátmadár beszél.

Közben más zene is készül a fa tetején; a papagályok vegyes bandája, vigan hangolja a muzsikáját, ami aztán csodálatos hangkeveredést okoz, de a nagy vidám zürzavarból időnként kellemesen hangzik ki a flótás madár kedves, melódikus fuvolázása.

Az öreg fa meg csak bólogat csendesen, elégedetten, ünnepi diszében, millió virágos, illatos koronája ezüst színben csillog.

A madár-muzsikás, vidám, szép napok tartanak hét-számra. A csicsergés, a dalolás, a szónoklat, a kacagás

Ausztrália jellemző énekesei.

meg a csendes fuvolázás reggeltől naplementig soha meg nem szűnik olyankor, mikor virágjában van az öreg eucalyptus.

A klíma és más egyebek.

A Riverina éghajlata tekintetében is egyike Ausztrália legkellemesebb tájainak és szorosan véve csak két évszakban van része, amit helyesen száraz, meg nedves évszoknak lehetne nevezni.

A száraz évszak közepén, december, januárius és februárius hónapok folyamán igazi becsületes, jó, meleg nyár van. Az év többi kilenc hónapja alatt azonban tulajdonképpen igen nehéz azzal tisztába jönni, hogy tavasz van-e vagy őszi? Bár egy kis jóindulattal, az év egész háromnegyedét tavasznak sorozhatnók be.

Ez a két évszak folyton viaskodni látszik egymással, mégis átlagban a kellemes, növesztő, éltető, tavaszszerű napok állandóan túlsúlyban vannak.

Április végén a hőség végleg elmúlik, május folyamán pedig állandó lesz az eső. Az Európából ide plántált növények a szőlő, a gyümölcsfák, a platánus, az akác, ilyenkor elhullatják leveleiket, míg az eucalyptusok kékeszöld lombozata akkor kezd felfrissülni. A nyár folyamán kiégett rétek, legelők, barnaszürke foltjain friss fű sarjad fel és a csokoládészínű ugartáblákon dúsan, bokrosan zöldül ki a vetés.

Az eredeti növényvilág egynémely faja, mindjárt az esős idő kezdetén virágzásnak indul, a méhek folyton a szabadban járnak és a házifecskek nem mutatnak semmi hajlandóságot az elköltözésre.

Később júliusban a változékony, hűvös, zivataros idő az uralkodó, a hideg éjjeket sűrű, ködös reggelek követik, de ha az ember haza gondol, akkor is inkább az

európai áprilissal hasonlítja össze ezt az időt, mint a honi októberrel.

Julius és augusztus hónapokban jár erre a leghűvösebb idő. Az ausztráliai ember ilyenkor szörnyen fázik, a kandallóban állandóan ég a tűz és mindenki a borzasztó hidegről

A vetés.

panaszodik, bár a temperatura csak igen ritkán száll le a fagypontra alá.

A Riverina nagyon öreg lakói még emlékeznek is egy-két «roppant kemény» télre, amikor az éj folyamán hullott hó még reggeli tíz órára sem olvadt el, de oly időre, amikor itt a hó napokig tartott volna, még a legöregebb pionírok sem tudnak visszaemlékezni.

Szeptember és október hónapok azonban meghoz-

zák a hamisítatlan tavaszt, amikor is a Riverinán valóban ideális az élet. A gyümölcsfák virágoznak, a buza kalászban zizeg, a legelőföldek bújá, dús fővel vannak benőve, minden növényben, fában az élet, pezsgő, dús árja kering.

A májusban, júniusban elvetett buza október végén már befejezte a növést, ilyenkor van virágzásban és ke-

Az első termés.

véssel ezután általánosan megkezdődik az ausztráliai farmernek egyik legnagyobb munkája a zöldbuza vágás.

*

Igen érdekes és nálunk kevésbé ismert dolog, hogy errefelé a nehéz munkára alkalmazott lovat nem zabon tartják, hanem egész éven át kizárólag a szecskának megvágott, zöld buzával táplálják. Az ilyen buzát mindjárt

a virágzás után vágják, még mielőtt a mag kifejlődött volna benne. Aztán megszárítják, asztagba rakják, így esetleg évekig is eltarthatják, mint igen jelentékeny tápértékű takarmányt.

Ennek a terménynek Ausztráliában mindig nagy az ára. A piacra megvágott állapotban, juttazásokba csömöszölve kerül és így könnyen és tisztán kezelhető.

A zöld búza vágása.

A Riverina gazdái állandóan nagy területeket vetnek be az ilyen takarmánynak való, gyorsan növényöző búzafajjal és jó piaci árak esetében ez itt a legjövedelmezőbb gazdasági produktum. Az asztagban a zöld búzát rendszeresen addig tartják, amíg a piac árai kedvezően alakulnak, aztán gőzgéppel megvágják, ott helyben 50 kilós juttazásokba varrják és jó árak esetén vasúttal négy-ötszáz kilométernyi távolságra is elküldözik.

A zöld buza termelésének csupán a munkásviszonyok szabnak korlátot. Így van aztán, hogy bár a vidéken ez a legjövedelmezőbb termény, a farmer mégis főleg a szemtermelésre adja magát, mert a zöld buza kezeléséhez szükséges nagyszámú kézi munkaerőt nem tudja kellő időben előteremteni.

A zöldbuza vágása a Riverinán olyan előaratás féle, ami november hó folyamára jut, míg a szemesbuzát december elején kezdik aratni. Ez az előaratás, kereszttekbe, csomókba rakás és később az összehordás és asztagolás mindenben hasonlít a mi aratásunkhoz, kivéve, hogy itt kizárólag mindenütt a kéveköető géppel vágják a zöldbuzát.

Ma Ausztráliában száz elsőrangú gazdasági munkás között nem lehetne kettőt találni, aki az egyszerű kaszával bánni tudna és egyet sem, aki állandó kaszálásra, a rendes napszámért vállalkoznék. Néha lát az ember öreg ir földmivest, aki talán ifjúsága emlékei kedvéért olykor kezébe veszi a kaszát, de ő ezt a mesterséget még Irország smaragd szigetén tanulta és itt inkább csak kedvtelésből gyakorolja. De hát melyik legény tudna olyan rendet vágni, mint a kéveköető gép?

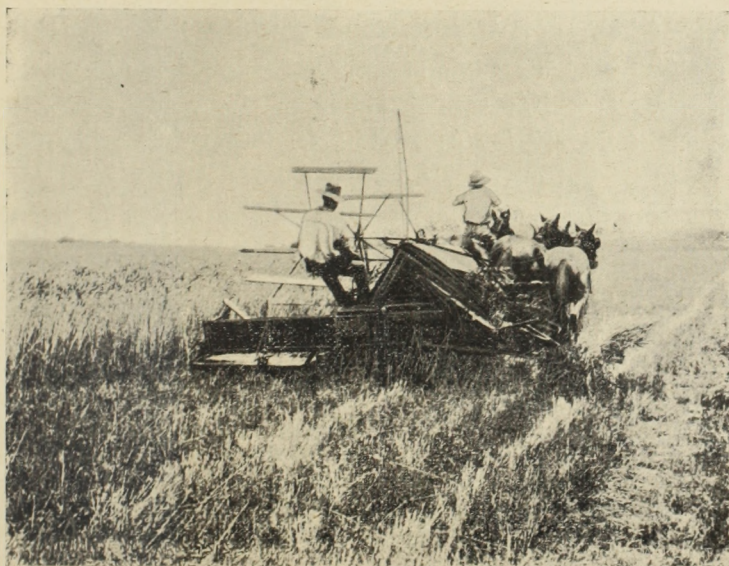
Ma már az egész világon: Szibiriában, Kanadában, Argentínában vagy Ausztráliában egyformán elhódította a tért a kaszától a gép — és korlátlanul uralja a helyzetet.

A kéveköetőgép a modern gazdasági szerszámok legelmelebbje, de igen gondos vezetést igényel, hogy tökéletesen működjék. Az ausztráliai farmer azt mondja róla, hogy: «úgy kell kezelni, mint az asszonyt, t. i. türelemmel, értelemmel és szeretettel»

A Riverinán a gazdasági év legszebb napjai azok, amikor október végén a fejlődés teljességében levő buza-
táblákon a motolás kéveköető szelid kerepelése megindul.

Rendesen a sűrű és magasan növvő buzafajokat termesztik zöldbuzának, míg a rövid, kemény szalmájú, magját nem hullató fajokat teljesen meg hagyják érni a szemtermés számára.

A farmon a rendes napi munka a legszorgosabb időben is reggel félnyockor kezdődik. Ezt megelőzőleg a munkásoknak már felszolgálták a bőséges meleg reggelit, ami

A kévekötő munkában.

főleg frissen sült húsneműből, tojásból, tej és teából áll. Amint a reggelijüket befejezték, előállítják a lovakat és elindulnak a munkában lévő táblákra.

Novemberben állandóan kellemes, szép, derült reggelek vannak és ilyenkor pompás dolog figyelni, amint a háromlovas, motolás gépek sorba beállnak a tábla szélébe és rendes, nyugodt tempóban megkezdik azt négyszegben körüljárni és körülvágni.

A vízszintes, fogaskés kerepelve, fáradhatlanul nyesi a szalmát, ami rendben bele dől a vászonfenekű elevátorba. Az elevátor olyan, mint valami nagy cigarettasodrógép. Össze is sodorja a kévét keményre és bejuttatja a csomózóba. Ott köré kerül a zsineg, hurokra kötődik, el is vágódik és a kész kéve kilódul a gyűjtő villára, ahonnan négyesével, hatosával billen le a földre.

Addig amíg simán foly a munka, így megy az végtelen vég nélkül. De hát azért a legnagyobb elővigyázat mellett is előfordul néha egy kis fennakadás. Olykor valami faág, cövek, vagy drótdarab kerül a kés fogai közé, ami megállítja a kerepelést és rögtön segítséget igényel. Néha a zsineg szakad el, vagy a csomózó lazán köti a hurkot és a kidobott kéve széjjel esik, vagy valami új csapágy melegszik fel és siralmasan kezd nyikorogni. Erre meg kell állítani a fogatot és a kezelő egy ideig elbibelődik a gépével — még ismét rendbe hozza — közben a lovai élvezettel dúskálnak a pompás zöld kalászosokon.

A gépek után párosával jár néhány suhanc, akik sorban, szabályos közőkben, laza kupokba állítgatják össze a kévéket, amik ott a hordásig és asztagolásig teljesen kiszáradnak.

Tíz óra után kinn jár a táblán egy gyerek, aki a munkásoknak tejesteaát és friss süteményt kínál, de a munka nem szűnik meg a dél elérkeztéig — a löncs idejéig. Legtöbb helyen, délben a lovakat is felváltják és kora délután pihent erővel indul meg a csendes kerepelés, vágás, kévekötés, csomórakás, egész esti hat óráig, amikor a rendes napszám munka beszőnik.

Csak sürgős, különös esetben, külön számított, előre kialkudott óradíjért lehet a munkanapot néhány órával a rendes időn túl is megtoldani.

A munkások este rendes, bőséges ebéddel fejezik be

a napot és az ételmezésük mellett ily munkával a gépkezelők a mi értékünkben kifejezve 12 koronát; a segéd-munkások pedig 8—9 koronát keresnek naponként.

A pompás, kellemes friss levegőben az év legideálisabb szakában, bőséges ételmezés mellett végzett, könnyű, tiszta munkáért az ausztráliai ember valóban oly

Novemberi kép.

díjazásban részesül, amit a zárt irodákban görnyedő, ideges, szellemi munkások nagyrésze igazán szívből megirigyelhet.

Hogy a jól fizetett és jól ellátott munkás, helyes irányítás mellett jó munkát is végez, az tagadhatatlan. Az ausztráliai farmer azonban lehetőleg takarékoskodik a kézi munkával, úgy, hogy a művelés és a termés betakarítása folyamán egy százholdas buzatáblán a legsürgősebb

munkák idejében sem foglalkozik egy időben több, mint öt ember, de a legtöbb helyen csak kettő, vagy három.

Hogy a farmer munkája ezen a vidéken, a rendkívül magas munkabérek mellett is jövedelmező és sikeres, azt részben bőven termő szűzföldjének köszönheti, részben pedig, a modern gépek és gazdasági módszerek, meg a kitünő fajlovak alkalmazásával éri el.

A ló.

Ausztrália eredeti állatvilágából teljesen hiányzott a ló és általában mindenféle tökéletes emlős állat, bár földjén minden feltétele megvan természetes fejlődésére és elterjedésére.

Az első települők elkerítetlen birtokairól elszabadult lovak, a belső területeken félvad állapotokban is jól megéltek és jelentékenyen elszaporodtak. Ma az elkerített, rendezett birtokviszonyok idejében, kellő gondozás és a fajok tisztaságának megőrzése mellett igen kiváló ausztráliai lótipusok fejlődtek ki és a nagykiterjedésű, új területeknek művelésre való berendezésében a lónak elsőrangú szerep jutott.

A Riverinán ma is úgy van, hogy a gazdát elsősorban a ló állománya szerint itélik meg, mert ma még a ló itt a legalkalmasabb és legolcsóbb motorikus erő és a gazdaságban elhatározó jelentősége van. Így aztán a lótenyésztés mindenfelé igen általános és a farmer a legjobb lovait rendszeren maga neveli.

Valami vízfolyás mentén, vagy a mesterségesen fel-fogott víz gátja körül rendszeren negyven-ötven holdnyi terület van elkerítve, a tenyészllovak számára. A dús fű, a mindig hozzáférhető jó ivóvíz, egy-egy csoport terebélyes árnyas fa és a szabad térség mindent magában foglal, ami itt a ló teljes jólétéhez szükséges.

A világ e tájainak különös sajátsága, hogy a patak-medrek, az év hat hónapjában teljesen szárazok, meg hogy normális mélységekben a talaj nem vezet vizet, így a vidéken kutak nincsenek. A farmer a háztartásához szükséges ivóvizet, kivétel nélkül, mindig a háza fedeléről gyűjti össze.

A ménés.

A festetlen, galvanizált vaslemeztetőről, nagy cink tartányokba, vagy cementből készült földalatti ciszternákba fogják fel az esővizet és egész évben folyton csak ezt használják. A gazdaság céljaira a vízfolyásoktól távol, terjedelmes, mély medencéket ásnak és mivel az altalaj itt sehosem szívja be a vizet, az esős évszak folyamán meggyülik bennük a környékéből összefutó csapadék és egész évben állandóan megtartja a vizet.

A farmer minden nagyobb elkerített táblán készít

egy ily víztartányt és így a kerítésen belül, teljesen szabadon, felügyelet nélkül élhet az állatállománya.

A drótkerítés és a nagy nyitott vízmedence az ausztráliai farmoknak két elmaradhatatlan kelléke és az itteni tájképeknek jellemző, érdekes részlete. A gazdaságok forgalmi értéke itt a talaj minősége után elsősorban attól függ, hogy milyenek a kerítései és hogy van-e elég bővizű víztartánya. A rendkívül magas munkabérek mellett a gazdának első és fő elve, hogy felesleges munkaerőt ne alkalmazzon. Egyetlen lovas kerülő, több ezer holdas gazdaságban könnyen szemmel tarthatja a kapukat, kerítéseket és az azokon belül, biztonságban lévő lovakat vagy gulyát, ahol az élelmet és vizet folyton elegendő mennyiségben talál.

A közvetlenül munkában nem lévő állatállomány az év minden szakában a szabadban él és istállókra alig van szükség. Az esős évszakban, a hűvös éjszakák idején, az értékesebb lóra vagy tehenére, vitorlavászon-takarót csatolnak és ezzel védik meg némileg az esőtől meg a szélről, ilyenkor a dróthálós kerítés mögött, esőköpenyben legelésző jószág valóban igen előkelő társaságnak látszik.

Ami az ausztráliai lovat illeti, hát az esőköpeny nélkül is előkelő állat. A pompás szabad élet hatása, amit itt a ló növendék korában, sőt élete legtöbb szakában is élvez, meglátszik egész megjelenésén és megmarad egész élete folyamán. Az istállózásnak az a sokféle kellemetlen következménye, ami az európai lovakon a szem és a láb számos hibáján jelentkezik, Ausztráliában jóformán teljesen ismeretlen, ami tisztán a természetes életmód előnyei-nek tudható be.

Terjedelmes, elkerített térségen, kövér fűvön, jó ivóvizen él egy-egy előkelő lócsalád, vagy huszonnégy kanca fiatal csikóival, meg velük egy fejedelmi mén. A pompás

állatok élete, fizikai jólétük minden természetes feltételének bőségében igazán megragadó látvány.

Aki a lovat csak az istálóból, az utcáról, vagy a lovagló iskolából ismeri, hát elmondhatja, hogy tulajdonképpen mit sem tud a lóról; míg a szabadban élő lovak megfigyelésekor bámulva tapasztalja, hogy mennyi érdekes képesség és tehetség, meg természetes ösztön rejlik felfedezetlenül az állatban, amik a természetes, szabad életmód mellett lépten-nyomon kifejezésre jutnak. De csak a legáltalánosabb megfigyelés is nagyban lebilincselő: A tűz, erő és szenvedély, az ami legelőbb kifejezésre jut a ménben; csupa mérséklettel, gyöngédséggel és gráciával van felváltva a másik nemből. A csikócsapat pedig maga a játék, a bohóság, a pezsgő fiatal élet.

Igen érdekes megfigyelés az, hogy az ausztráliai lónak ez a csaknem teljes szabadsága még sem jelent korlátlanyságot. A drótkerítésnek ugyanis megvan a maga civilizáló hatása. A csikó, bár szabadon futkoshat az elhatárolt területen, mégis hozzászokik az ember jelenlétéhez, nem kell mérföldekre üldözni, lasszóval elfogni, mert az anyjával együtt magától is közeledik az ember felé és már kora fiatalságában szelid, kezes és jóindulatú.

A ló az ausztráliai ember életében folyton nagy szerepet játszik. A statisztikai hivatal rideg számadatokkal bizonyítja, hogy itt minden férfi alá jut egy ló. A közmondás pedig azzal dicsekszik, hogy ausztráliai gyermek már biztosan megüli a lovat oly korban, amikor még jóformán járni sem tud.

Erre az utóbbi állításra ugyan nincs hiteles statisztikai adat, de az idegen vidéki utazásai közben gyakran megbámulhatja az ifjúság merész lovaglásait és bravurosu ugrásait. Mindig vonzó és érdekes kép az, amint a falusi iskola előtt a fiatalság iskola után hazafelé készülődik.

Az ifjú farmer generáció rendszeren egész kavalkádban indul útnak, lányok és fiuk, hat évestől felfelé, apró pónikon vagy rendes vadászlovakon, mind férfi nyeregben, lármásan, vigan versenyezve vágnak neki a széles dűlőutaknak, hazafelé.

Az ausztráliai ember életének a jövés-menés a fő öröme és az utazás a legnagyobb gyönyörűsége.

A Riverinán a fő közlekedő utak mintaszerűek és valóban kellemes rajtuk a hajtás, vagy a lovaglás. A főutak közepe rendszeren kavicsolt, hengerelt műút, míg kétoldalán kövezetlen nyári utak vannak, amelyen az év legnagyobb részén a könnyű járóművek és a lovasok közlekednek.

A nagyobb vidéki központok felé vezető utak mentén rendszeren igen élénk a forgalom, de valamely ünnepség, verseny vagy kiállítás napján ily út valóban változatos képsorozatban mutatja be a vidéken szokásban lévő sokféle járó-művet.

Bár a motorkocsik és gőztartorok itt is igen nagy tért hódítanak, a lóval vont járművek ma még túlsúlyban vannak a közlekedő utak mentén.

A kétkerekű gíg a leggyakrabban használt, könnyű járómű, amelybe egy ügető ló van fogva. A négy keréken járó, kétülése bögi-be már rendszeren két ló van fogva, de nagyon könnyen is fut vele. Ez a kocsi néha fedeles és négyülése, de magas bakja nincsen. Az utas rendszeren maga hajt és a kocsist általában ezen a tájon csak a városi bérfogatokon, meg a postakocsin látni, azonkívül a 20 ezer hold föld tulajdonosa, vagy az egyszerű farmer és az asszony-nép is, mind maga hajt és szokva is van mindenki a lóval való bánáshoz.

A közutak nehéz járóművein ismét a munkaerőbeli takarékoság elvét látjuk alkalmazva, amennyiben a te-

herkocsik, szekerek rendkívül nehéz terhekre vannak szerkesztve és négy öt pár ló van eléjük fogva és az ilyen nagy apparátust mindig egy ember kezeli. Az ilyen kocsis rendszeren lovon jár és az első pár ló mellett lovagol, de gyeplőt és ostort nem használ, lovait csak szóval kormányozza.

A pompás ausztráliai ígáslovak, a skót Clydesdale és az angol Suffolk lófajokból származnak és a kedvező ausztráliai viszonyok hatása alatt a gazdaságokban megbecsülhetetlenek lettek.

Az ausztráliai farmokon a művelés folyamán szántásra vagy gépvontatásra az ökröt sehol sem használják, de az utakon a nehéz terheknek, nagy távolságra való szállításakor nagyon általánosan alkalmazzák az ígás ökröket. A Riverina országutain buza vagy gyapjú szállítás közben gyakran találkozik az utas 12 pár pompás ökörtől vont, hatalmas vagonokkal, amint terhükkel a vasutállomás felé igyekeznek.

Bár az ökrös szekér ma már a leglassúbb közlekedő eszköz, olcsósága és biztossága folytán még jóideig kiállja a versenyt a gépmotorral.

December hónap.

Az idegen ember az Ausztráliában töltött első decemberre rendesen nem szívesen emlékszik vissza, főleg, ha ezt a legmelegebb hónapot, mint új jövevény, valami nagyvárosban töltötte, folyton feszesen öltözködve és bizonynal gyakran estélyi öltözetben küzdött a kemény ing és gallér önkéntesen vállalt gyötrelmeivel.

A vidéken azonban, a szabadban, a tenger partján könnyen öltözködve, rendes körülmények között oda sem néz az ember 100° Farenheit-nek (37.8° C), amikor az éjjeket is teljesen nyitott helyen, a szabad légen tölti.

A Riverinán a nyári hőség jóval magasabb, mint az állam tengerparti vidékein, de a légkör folytonos száraz állapota elviselhetőbbé teszi a hőséget. Azonban itt is decemberben, kivételesen, valami időváltozás előtti forró szélcsend alkalmával, egyszerre kellemetlenül tikasztó lesz a hőség, amit az angol úgy fejez ki, hogy «möggi» és amikor a légkör — möggi — akkor mindenki szenved és panaszkodik.

A légköri viszonyok ily alakulása a legegészségesebb és a legellentállóbb szervezetű embert is bántja. Az éjeket mindenki nyugtalanul, álmatlanul, izzadva, szenvedve tölti és még az is, akinek tiszta acélból látszanak lenni az idegei, egy-egy ily éj után húzó, feszülő, tompa valamit érez az egész testében, ami ugyan még nem pozitívus fájdalom, de bizonynyal nem is gyönyörűség.

Ily időben bizonyos mértékben mindenki bágyadt és kelletlen, a legtöbb ember pedig nyugtalan, türelmetlen és ingerlékeny.

Ez az időszak, amikor Ausztrália parlamentjében is gyakran személyes kérdésekké fajulnak el a politikai viták, amikor a nyílttéri nyilatkozatok és a szerkesztőkhöz intézett haragos levelek bőven teremnek a lapok hasábjain. Ilyenkor a cselédszerzőknek is meggyűlik a dolguk, a háziasszonyok és cselédek között nagyon sok a differencia. Ilyenkor kezdődnek a válóperek, a családi zavarok és drámák, még erre a hónapra esik a legtöbb öngyilkosság.

Nevezetes azonban, hogy a légkörnek ez a nyomasztó és idegfeszítő, különös állapota néha csak rövid órákig tart és teljesen észrevétlenül lassanként ismét a normális légköri körülmények folytatódnak, bár az a néhány óra teljesen elég volt tengernyi zürzavar előidézésére.

Ilyenkor a legmérsékeltebb és a legbékésebb hajlamú ember személyes ügyeibe is belopódzkodik egy

esomó izgató, apró kellemetlenség, amiről később álmélkodva tűnődik és alig tudja magának megmagyarázni, hogy legnagyobb tapintatossága mellett mikép keletkezhettek a differenciák.

Erre az egyetlen magyarázat az, hogy ilyenkor a veszedelem a levegőben van.

Az aratás.

Az egész nap a szabadban tartózkodó és fizikai munkával elfoglalt ember ezeket a hatásokat kevésbé érzi, de az irodai munkások és a háziteendőkkel lekötött asszonyok az időszakban jelentékenyen szenvednek.

Az ember közvetlen környezetében élő állatokon szintén igen élénken megnyilatkozik az ily időjárás hatása. A ló szokatlan nyugtalanságot és ijedezésre való hajlandóságot árul el, a kutya látható fizikai szenvedések kö-

zött, de meglehetősen csendesen tűri a hőséget, a macska azonban ilyenkor naphosszat panaszkodik hangosan, tátott szájjal, kiöltött nyelvvel lélegzik, nyugtalanul jár-kei és sehol sem találja a helyét.

Künn a szabadban azonban mégis mindig támad fel valami csekély kis légáram, ami jelentékenyen mérsékli a hőség hatását. Így aztán egész bizonyos, hogy az ausztráliai aratómunkás sokkal könnyebben végzi a dolgát, mint az ebben a hónapban is zárt helyiségben dolgozó kereskedő, író, vagy törvényhozó.

Decemberben a fű megsárgul, kiszárad, mindenfelől a hervadt növényzet szaga, meg a felhevült pusztai föld száraz lehelete érzik. A búza is sárga, aranykalásza már szárazon zizeg és az aratás az egész vidéken egyszerre megindul.

Igen! Aratnak decemberben, mert hát itt más a világ. Sőt, maga az aratás is egészen más mint otthon Magyarországon. Bár aratnak, itt nem zeng a kasza, a rendek nem dőlnek, dalos lányok nem kötik kétébe a kalászt. Deli kaszás, meg dalos marokszedő leány itt nincsen... Egy esetlen, formátlan, zúgó-zörgő masina járja a táblát egyenes vonalban föl és alá. A gép elé, vagy helyesebben mellé, négy nagy erős ló van fogva. A gép tetején ül a gépész, aki a fogatot hajtja és a masinát igazgatja. A gép oldalán zsákok lógnak s a lefosztott, kicsépeelt kalászból a tiszta szem egyenesen a zsákba kerül, a kalászafoosztott szalma pedig ott marad a tarlón.

A tábla szélén csendes, szótlan ember várja a gépet, leakasztja a megtelt zsákokat, megtömködi, bevarrja és sorba állítja, aztán a búza készen áll, hogy elinduljon a világpiacra.

Egy pár kevésszavú ember, meg a lármás masina végzi itt húsz arató munkáját, de bizony nagyon egyhangú, komor munka itt az aratás. Az az idilli vidám élet, ami más

tájakon ilyenkor még felpeszsdül, innen már eltűnt örökre és helyébe itt van az óramű pontossággal dolgozó gép és az óraszámra fizetett gépmunkás.

Nap-nap után zavartalan egyformasággal végzi mind-egyik a maga dolgát, nem is jut sok alkalom a beszélgetésre, csak talán, ha a délutáni teánál éri őket az ember, lehet

Búzaszállítás lovakkal a vonathoz.

tőlük megtudni egyet-mást. Délután öt óra tájban rendszeren megjő a tanya felől egy fiatal suhanc és ozsonnát hoz.

A napnak ez a szaka Ausztráliának minden táján teázást jelent. Valamelyik árnyas eucalyptus alatt van berendezve a pihenő hely, ahol, a gép megáll. A fiú megtölti a csészéket teával, tejjel és frissen sült, keltésztás süteményt kínál hozzá. Ez az aratók ozsonnája.

A tea után rágyújtanak, annak a rendes lassú módja szerint, aztán lassanként a szavuk is megjön.

Legelőszőr az időjárást tárgyalják. Ez itt a kedvelt téma, amiről mindig mindenki beszél: — «Szár az nyarunk van, már közel egy hónapja, hogy nem esett és ha az idő megbecsüli magát, nem is fog esni januárius végéig. Az ilyen idő jó itt az aratásra. Szár az időben a gép jól dolgozik, a szem úgy pereg benne, mint a serét és tisztán kerül a búza a zsákba. Ilyenkor csak egy veszedelem van ezen a vidéken és ez a tűz.

A futótűz itt néhány óra alatt tönkre teheti az egész határ termését. Nem is olyan régen volt, mindössze csak hat éve, hogy húsz mértföld széles vonalban száguldott keresztül a tűz ezen a tájon. Kert, legelő, vetés, tanyák, falvak mind porrá égtek. Hatalmas, élő, zöld fák, a gyantadús fenyők és eucalyptusok kigyuladtak és mint óriási fáklýák földig égtek. Birka és barom százezrével pusztult el... Sok változatban, sokszor elmesélik a nagy futótűz rémes pusztításait, ez volt a legnagyobb esemény, ami a csendes, néptelen újvilágban az utolsó évtized folyamán történt.

A szárazság és a tűz a legnagyobb veszedelem, ami a gazdát fenyegeti, a jégverés erre nem okoz jelentékeny kárt, de álló termését tűzkár ellen, jóval az aratás előtt mulhatlanul bebiztosítja a farmer.

Amint a délutáni munka újra megindul, a tábla széléről ökrösfogat kanyarodik be az út felől. A szállító vállalat fogata, ami a vasúthoz juttatja az aratás napi eredményét.

Rendesen nyolc-tíz pár, pompás ökör vontat egy-egy óriási vaggont. A fogat elején lovagol a béres, hosszú nyelű ostorát mint a lovas a lándzsát, magasra tartja. Majd kissé előre vágat, hogy a távolságot megítélje, aztán egy kis ostorlegyintéssel meg néhány rövid komandó szóval, odatereli a fogatot a búzarakás mellé.

Folyton kevés szóval, zajjal, nyugodtan, esendesen terelgeti ökreit és közben még csak el sem káromkodja magát — ez az angol béres!

Aztán más érdekes dolog kezdődik, a rakodás. A hatalmas magas szekérre könnyen felfér száz zsák búza. Ezt a terhet, két ember meg egy gyerek egy lóval és a billenő rárával hihetetlen gyorsan felrakja.

Búzaszállítás a vasúthoz, gőzgéppel.

A lovat a gyerek kezeli, a ráma előtt vezetgeti előre meg hátra. Amint a ló megindul, a lánc megfeszül és a ráma könnyedén lódítja fel a zsákokat a kocsí tetejére. A rakodás ilyen géppel, tényleg csak gyerekjáték.

Aztán amint ez megvan, lassan elindul a fogat az út felé. Az arasznyi széles keréktalp mély nyomot vág a tarlóba, az ostor kissé gyakrabban pattog, az ökrök keményen beléfeküsznek a járomba, de a nehéz szállítmány simán gördül tova az országút felé.

Ott künn már készen áll a gőztraktor és a búzas vag-

gont az után akasztják. Két-három terhelt szekérrel vígan pöffög odébb a gép, a jól kavicsolt úton, a vasutállomás felé.

Wagga-Wagga.

A Riverinának egyik legjelentékenyebb kereskedelmi központja és egyúttal New-Sout-Wales államnak valóban tipikus vidéki városa ez a kellemes hely, a Murrumbidgee folyó partján.

Építkezése, közlekedése és az élet általános berendezése tekintetében Ausztrália vidéki városai között alig van valami különbség s aki néhányat ismer közülök, az valóban valamennyit ismeri.

Wagga-Wagga főelőnye, hogy a folyó mellett fekszik és keletkezését is a folyónak, vagy helyesebben a folyón átvezető hídnak köszöni, ami már akkor létezett, amikor a városnak még híre sem volt.

Jóval a vasutak létesülése előtt az Ausztrália belső vidékéről Melbourne felé vezető fő útvonal itt szelte át a Murrumbidgee folyót. A híd közelében létesült vendéglők és tanyák, a szekeresek és hajcsárok állomása volt a város épülésének első kezdete.

A híd körüli sátoztanyák közelében, élelem után vadászó, nagyszámú fekete varjúról nevezték el a bennszülött marhahajcsárok a helyet vá-gá-vá-gá-nak, ami az ő nyelvükön varjút, vagy varjast jelent.

Ma már több mint 30 éve, hogy Ausztráliának fő vasutvonala, a Sidney és Melbourne közötti vonal kiépült, ennek most Wagga-Wagga az egyik fő és jelentőségében folyton emelkedő állomása.

Bár a helynek egyes, folyóparti negyedei százados, ős, vad fáival és szakadozott mederpart-részleteivel, kezdetleges alacsony házaival, még erősen emlékeztetnek a

mult időkre, a városnak különösen az üzleti része teljesen modern építkezésű. Pompás platánusok, fenyők és fehér cédrusok szegélyezik az utakat, meg a makadámozott tiszta utcákat

Minden ausztráliai városnak van egy főutcája, amelyben a legélénkebb üzleti élet áramlik. Itt vannak a szál-

A Murrumbidgee öntöző csatornája.

lodák, a bankok, a posta és városháza és az elsőrangú üzletek. Az ausztráliai építkező módhoz tartozik a földött gyalogjáró, ami úgy jó létre, hogy minden épület elé verandát állítanak, ami az első emeleten széles balkónnak van kiképezve.

A fedett veranda, a nap és eső ellen egyformán védi a járókelőket, míg a széles balkon az esti órákban a lakóknak legkedveltebb tartózkodó helye.

Némi kis gúnyolódással az ausztráliai vidéki város

lakóiról azt szokták mondani, hogy üzleteiket és komoly ügyeiket nagyrészt a veranda alatt végzik el, és ami kellemes dolog fordul elő az életükben, az pedig mind a balcónon történik meg velük.

Wagga-Wagga üzleti negyedében a köznapok délelőtti óráiban igazán meglepő a forgalom, ami élénken mutatja környező, újonnan feltárt vidékének gazdasági fellendülését. A központ kereskedelmi és kulturális életét azonban minden ékes leírásnál többet mondóan lehet megvilágítani néhány jellemző számadattal.

Az alig nyolcezer lakosú városban 27 szálloda van, a háztartás és személyi szükségletek minden elképzelhető cikkét 12 elsőrangú üzletben lehet beszerezni. Ausztráliának nyolc vezető bankja tart a városban fiókhálózatot. Több mint harminc termény és állatkereskedő, meg földagens vezet itt állandó irodát és bonyolítja le a vidék adás-vevési üzleteit. Hat orvos, öt fogorvos és három állatorvos kezeli a közegészség ügyét, amit még egy korszerű nagy közkórház és három gyógyszertár is szolgál.

Hét pap intézi a lelki ügyeket és négy ügyvéd igazítja el a jogügyi differenciákat.

Hat szabadkőműves páholy, több klub és olvasókör, jótékonysági és sportegyesület teljesítenek sokoldalú társadalmi missziót; pompás, kényelmes lóversenytér és az állandó gazdasági kiállítás terjedelmes épületei pedig a vidék gazdaságának és a közönség áldozatkészségének monumentális hirdetői.

Mindaz, amit a modern civilizációtól elválaszthatlanak tartanak, megellelhető itt egy alig nyolcezer lakosú vidéki városban és ami a fő, a város lakosságának legnagyobb része, állandóan ki is veszi a részét az előnyökből és az azzal járó áldozatokból.

A város mellett elhaladó Murrumbidgee ezen a tájon

ölti fel a csendes alföldi folyó jellegét, míg innen felfelé, gyakran szaggatják meg a medrét feltüremelő gránitszirtek, felsőbb folyásában pedig már jelentékeny magasságú hegyvidéken, helyenként regényes szükületeken és meredekfalú szurdokokon rohan keresztül. Egy ilyen magas sziklafalakkal összeszorított völgyszükületet a közelmúltban hatalmas kőgáttal falaztak keresztül, ami mintegy 75 méter magasra duzzasztja fel a folyó vizét és ezzel több mint 12 ezer angol holdnyi területű mesterséges tavat létesítettek. Ez a híres Barran-Jack-gát, amelyből a nyár folyamán a Murrumbidgee medrében leküldik az öntöző vizet Wagga-Wagga alá, a Janko nevű öntöző telepre, ahol eddig már 240 ezer angol holdnyi terület van műöntözésre berendezve.

A Murrum bidgee legfelső szakadásán épülő kőgát.

Jóval Wagga-Wagga föltött, ugyancsak a Murrumbidgee felső folyása vidékén van az ausztráliai konföderált államok épülő közös fővárosa — Camberra —, amelynek 1913 év március havában tették le az alapkövét.

A farmer sorsa a Riverinán.

Amint az idegen a Riverinán az újonnan berendezett farmok vidékére vetődik, tavasszal vagy nyár elején, a viruló tájak dús kalászt lengető síkjain gyönyörűséggel merül el a szeme.

A kezdet kezdetétől fogva, őseréjében megmaradt szűz-

föld, most hozza itt első terméseit. Mindenütt dús áldás árja ömlik el a vidéken és a feltört göröngy bőven fizeti vissza a munkát és a fáradságot, amit az első farmer reáfordított.

Aztán a jövevény érdeklődve hallja, hogy ezen a szép vidéken valóban mily könnyű az élet: Az állam gazdag, sok millió hold földnek korlátlan ura. A bérbeadott vagy felosztott földekből annyi a jövedelme, hogy kiadásainak nagy részét fedezi. Földadót nem is fizet más, csak a nagybirtokos, a squatter, az ezer angol holdnál kisebb birtok pedig még teljesen adómentes.

Viszont az állam nagyban gondoskodik is polgárai jólétéről, így minden állampolgár, ha 60 évesnél öregebb és ha rászorul, rendes havi nyugdíjat kap a kormánytól, az anya pedig, aki új honpolgárt ad hazájának, szegény vagy gazdag egyformán, 120 koronányi nemzeti ajándékban részesül.

A katonásdit is könnyen veszik itten, egyszerűen elütik gyerekjátékkal. A farmer fia, tanuló korában, helyben kapja meg a szükséges katonai kiképzést és csak rövid gyakorlatokra vonul be a hadi központokba, ha a vezetőség időnként úgy kívánja. Aztán itt minden nagykorú embernek megvan a feltétlen választó joga, amit az általános és titkos szavazás útján, férfi és nő egyformán gyakorolhat is. Ezek mellett az éghajlat is felette kellemes, mindössze tavaszról és nyárból áll az egész esztendő, az északi tájak hosszú, kemény telének gondjait és gyötrelmeit itt csak hírből ismerik.

A világjáró idegen, aki más földrészeken mindenütt csak gonddal, bajjal, nehézséggel küzködve látta a gazdát, amint e bőségben úszó vidékre ér, legelőször is azt gondolja, hogy ime most eljutott a világnak arra az áldott pontjára, ahol kevés bajjal, kevés küzdelemmel, békében és elége-

dettségben élnek az emberek és ahol bizonyára a boldogságnak az a ritka, csodás «kék madara» fészkel . . . Sietve, vágyva tekint körül az Árkádiában, hogy minél előbb üdvözölhesse a felé mosolygó elégedett arcokat és hogy minél több boldog embernek szoríthassa meg a kezét.

Aztán, amint a jövevény az első kérgestenyerű farmernek az arcába tekint, csodálkozva látja, hogy biz annak ép oly redős a homloka, gondteljes az ábrázatja és amint beszélni kezd, hát jóformán ugyanazok a bajai, panaszai, mint testvéreinek a világ bármely, kevésbé áldott pontján.

Legelőször is az időjárással van baja, ami változó-kony és megbízhatatlan. «Mindig olyankor jó az eső, amikor nincs rá szükség, amikor legjobban kellene, akkor pedig nem esik. Olykor hat hónapra is teljesen kimarad az áldás és a mindent elpusztító szárazság réme, évről-évre folyton kísért ezen a tájon. Aztán a búza ára alacsony, a hasznot javarészből a kereskedő teszi zsebre. A munkással is végtelen sok a baj. A mezei munkás itt már unióba szervekedett és most már ő szabja meg a munkabért, lehető legmagasabban. A munkabérrel együtt emelkedik a kamatláb is, amit a bank a kölcsön után beszed.»

Nohát az idővel, a munkással meg a keresettel megvan a baj mindenfelé.

Aztán jó a kormány, azt is mindig, mindenütt szidják. «A kormány itt önző osztálypolitikát csinál és nem védi a gazdák érdekeit. A munkáspárti kormány csupa proletárt nevel és a felelősség nélküli, követelődző elemeket tartja biztos kenyéren. Fontos gazdasági dolgait pedig elhanyagolja, a vasutait is rosszul kezeli, örökös rajtuk a forgalmi zavar meg a vagonhiány.»

De van egy-két egész speciális panasz is, amiről másutt

szó sem esik: «Sok a farmer ellensége, a nyúl, a madár, százezer számra pusztítja a búzát s hozzá minden évben feltűnik valami új bogár, vagy eddig nem ismert növénybetegség, ami ellen nagyon nehéz védekezni.»

Aztán itt van a társadalmi forradalom, ami a hatását már érezteti úgyszólván minden családban. A modern asszony nép nem bírja, vagy nem akarja elviselni a gazdaság körében előforduló sok apró és folyton megújuló munkát, bajt, gondot és felelősséget. A városi élet kellemessége, fényűzése és szellemi élete, ellenállhatatlanul a központokba vonzza. A farmon boldogtalan és boldogtalanná teszi a környezetét is míg csak be nem juthat a városba, ahol mindenkor megtalálja a kényelmét, a szellemi szükségleteit és a — doktort.

Közben az egész társadalom is a fényűzés és a szerelenségek felé hajlik, ami a család ifjú tagjait erősen befolyásolja és a családfőnek az úgynevezett elmaradhatatlan kiadásait hihetetlen módon felszaporítja. Így aztán az, amit a pompás szűzföld megterem, folyton százfelé és száz alakban úszik ismét tova.

Bár a vidék rohamos emelkedésével a farmok értéke is jelentékenyen felszökkent, ez előnyös állapot sem jött ám ingyen, sőt minden esetben igen erősen meg kellett szolgálni az új viszonyok kialakulását. Az ujonnan feltárt területek kis társadalma minden tagjának bőven kijutnak azok a munkák, amik a régibb, rendezettebb életviszonyok körében már régen el vannak végezve. Ha a farmer a birtoka környékén új utat akar nyittatni, vagy a régit megváltoztatni, ha hid építése válik szükségessé, vagy telefon vonalat, esetleg szárnyvasutat kíván engedélyeztetni, minden esetben magának kell az ügyet a kezébe venni, járhatja naphosszat a vidéket, biztatva az érdekelteket, gyűlésekben, bizottságokban, küldöttségekben kell szerepelnie,

leveleznie kell az államhivatalokkal, fogadni a kormány kiküldöttait, meggyőzni, sürgetni és agítani.

Ezenkívül, ha az új társadalom egyik-másik tagjáról kitűnik, hogy valami irányban speciális képzettséggel és szakértelemmel is rendelkezik, hát egész bizonyos, hogy a «közbizalom» lehető rövid idő alatt felé fog irányulni, mindazokban a vidékét érintő ügyekben, amelyekben ő szakértő és a közügyeknek bizonyos fokú személyes intézését kikerülhetetlenül el kell vállalnia, ami esetleg minden szabad óráját igénybe veszi.

Aztán jönnek az anyagi áldozatok. A publikumtól fentartott, vagy segélyezett társadalmi és jótékonsági intézetek és az államtól nem segélyezett, mindig pénzhányban szenvedő egyház, az évenkénti gazdasági kiállítások és versenyek, a sokféle sportegyesület ügyeinek előmozdítása és főleg közvetlen anyagi támogatásával, folyton sok kiadás és igen nagy összeget képviselő, önkéntes évi adó hárul reá, ami ily mértékben másutt talán sehol sem fordul elő és amiben mégis mindenkinek morális kötelessége részesülni.

A közügyekben való folytonos élénk részvétel oly vidéken, ahol a kedvezőtlen munkásviszonyok és a még folyton alakuló átmeneti állapotok mindenkinek a saját személyes ügyleteit is jelentékenyen megnehezítik, bizony gyakran igen sokat jelentő, nagy áldozat.

A javak és előnyök, a bajok és az áldozatok ilyféle összességében folyik le a farmer élete a Riverinán, ezeken fordul meg a sorsa, a sikere és a boldogulása.

Az annyira érdekes, különleges életviszonyokat figyelő és fontolgató idegen pedig arról győződik meg, hogy a világnak ezen az egyik legáldottabb táján is csak küzdelem az élet.

Akinek különösebb sikerekben van része, az sem kap

itt semmit ingyen, sőt a jutalmat folyton mindenki keményen megszolgálja, túri, viseli a bajt, a gondot, a bizonytalanságot, hisz, reménykedik, — küzdve küzd és bízva bízik...

Sydney.

New-South-Wales államnak és egyben egész Ausztráliának legjelentősebb pontja, maga egész külön fogalom, amelyet ilyféle nevekkal, hogy főváros, világkikötő vagy metropolis, egyáltalában nem lehet a valóságot kifejező módon jellemezni.

Sydney igazában véve, összeségében, a világ metropolisai közül egyikhez sem hasonlít. A tengeröblöt átölelő kikötő partjának száz kilométerre elnyúló partvonala is nyolettized részében park, díszkert, sétahely vagy fürdő inkább, mint világkikötő. Az üzleti negyed palotáit és monumentális középületeit leszámítva, a hely egyáltalán nem olyan, mint valami világváros, hanem talán bájos villatelepek csoportjából alakult, óriási kertvárosnak lehetne leghelyesebben nevezni; mégis, ez az a hely, amiről minden ausztráliai áhítattal és büszkeséggel beszél, ahova öregje fiatalja folyton készül, mindig, mindenki folyvást vágyakozik.

Az év minden szakában ideröppennek a nászutazó párok, messze földről, Ausztrália minden sarkából idesereglenek az emberek üdülni, szórakozni, örülni vagy felejteni, mert Sydneyről minden ausztráliai teljes meggyőződéssel állítja, hogy — «a legszebb hely az egész világon».

Az idegen, aki előtt valamely ismeretlen város szépségeit emlegetik, elsősorban annak építészeti tökéletességeire, utcáinak, tereinek művészi elrendezésére gondol. Így aztán az utazó, aki Ausztrália más tájairól vasúton

érkezik Sydneybe, első benyomásait rendesen igen csalódottan latolgatja és biztonnal lekicsinylő mosollyal nézne arra, aki ott a pályaudvar közelében merné azt állítani, hogy — «Sydney a legszebb hely az egész világon».

Sydney első fejlődése, a kikötővárosokat jellemző összevisszasággal indult meg és bár nagyszámban vannak kiválóan díszes épületei, építészeti összhatásában az ifjú város még egyáltalán nem alakult ki. Sydneybe hajón, a tenger felől kell érkezni, hogy az utazó a legkedvesebb benyomások változatos sorozatán keresztül jusson; amikor, biztonnal, önkénytelenül is igazi elragadtatással fogja üdvözlölni a világnak egyik legbájosabb pontját.

Mint a földgömbnek sok más megcsodálni való helyén, úgy Sydney környékén is az a gyönyörű, amit ott az Isten megteremtett: messze elnyúló változatos öblei, az örök-szép tenger közelsége, amelynek ősz sziklafalait aztán az ember, a maga mulékony, törekeny műveivel, a saját ízlése szerint kidekorálta.

A földkéreg mozgása Sydney környékén a partoknak sajátoszerű alakulást adott. A csaknem függőleges állású homokkőszikrtek meredeken sülyedtek ott bele a tengerbe és a sziklák mentén, az öblözet szegélyén, mindenütt oly mély a víz, hogy a legnagyobb tengerjáró hajók közvetlenül odaköthetnek a partokhoz.

A kőszikrtek lejtőin és terraszain, mindenfelé kertek, villák, családi lakok festői csoportjai látszanak, százféle változatban és a hatalmas öböl minden pontja érdekes és megragadó.

A kikötő pompás, mély vizén éjjel-nappal élénk a hajóforgalom és a magas árboc-csúcsokon a legkülönbébb nemzetek zászlói lengenek.

Amióta a Magyar Keleti tengerhajózó társaság megindította járatait Ausztráliába, a mi színeink is ismertek lettek

Sydney öblében és minden ausztráliai magyarnak feldobogott a szive, amint az «Attila» vagy a «Turul» főárbocán először megpillantotta a sokáig nélkülözött, szép nemzeti zászlót.

Sydney középpontja, ahol az élénk üzleti élet pezseg, szédítő gépkocsi- és villamosforgalmával, a járókelő áradataival, fényes üzleteivel és kirakataival, valami európai világvárosra emlékeztet, de a városnak ebben a részében az épületek tisztán az üzleteknek és hivataloknak vannak fenntartva. Sydney népe nem igazi városlakó, neki a szabad tér, a kert és az elkülönített családi otthon az ideálja. Amint üzleti ügyeit elintézte, vasúton, hajón, villamoson indul a városból kifelé, haza.

Az exódus Sydneyből este hat órakor, amikor az üzletek zárulnak és néhány százezer éhes, fáradt ember, tolongva, szorongva egymás hátán igyekezik ki a városból, csodálatra gerjesztő kép. Az ily utazgatás, ami sokaknak egész órahosszat tartó kényelmetlenséget jelent, a kellemes otthon gyönyörűségeiért hozott mindennapi áldozat.

A várost magát pálmalombos terek, pompás árnyas parkok szaggatják meg. Sydney közepében, milliókat érő területen van a város csodás botanikus parkja, amely tagadhatlanul a földkerekségnek egyik leggyönyörűbb pontja.

Az örök tavasz és nyár világában, egész év folyamán csaknem egyforma üdén virul benne a fű, fa és virág. A műkertészet mesteri szőnyegágyai között a trópusi tájak színesvirágú cserjéje, pálmája együtt díszlik az északi tájak tölgyével, fenyőjével. A sivatagi kaktusz és ágáve mellett a sudár bambusz árbova hajlong, az óriási fikuszok és mangók csoportját néhány amerikai cédrus tarkázza, vagy egy-egy görcsös akác. A kert legalsó terraszanak szegélyét pedig a tengerből csendes, zöld vize nyaldossa.

Az öböl számtalan mellékágra szakadozva festői képet nyújt és a kert kanyargó utairól nézve a tenger, a nap minden szakában, az égbolt minden világításában gyönyörű.

Sydney tengeröblében az esti hajókázás valóban különleges élvezet. A partok zeg-zugos terraszaín sok ezer lámpa fénylik, a vizen pedig gyorsan tovasikló fényárban csillogó hajók, csolnakok, gőzkompok kerülgetik egymást. A színes jelzőlámpák piros és zöld fénye jelöli meg a követendő biztos, helyes irányt. A számtalan álló, mozgó, felcsillanó és kialvó fény, a villamos reflektorok elsurranó sugárkévéje, meg a vizi járóművek szüntelen változó, élénk forgalma, minden este megismétlődő, csodásan érdekes színjáték.

*

Sydneyben egy langyos decemberi estén a tengerpart terraszaín, villanyfényes, falombos úton felöltösen, frakkosan sétált felfelé három magyar.

Vagy egy félórát tartott a hajóút a város közepéből a meredekfalú zárt öbölíig, amelynek ragyogó, csendes vizében szeliden tükröződtek a csillagok, a partján pedig pompás villák foglaltak el egy-egy magányos szikla-ormot. A cél, a hajóállomástól nem volt messze.

Folyondárral befutott kertrácsok között hamar feltűnt egy, amely mögött a villa kivilágított ablakai jelezték, hogy ott vendéget várnak. Az érkező három magyar vendég egyike e sorok írója volt.

A ház előcsarnokában kissé őszülő, ötvenet meghaladott előkelő alak, a vendéglátó ház gazdája fogadott bennünket kifogástalan estélyi öltözetben, vele volt az öccse is, egy lebilincselő megjelenésű, daliás, szép férfi, akinek érdekes arca öntudatlanul is egyszerre megragadta

figyelmünket és — Sydneyből egy pillanat alatt, messze tengereken át, kedves honi tájak felé röpítette gondolatainkat.

Az üdvözlés és a fogadtatás angolul folyt.

Amint megszabadultunk felöltőinktől, a drawing-room ajtaja felnyílt, bevezettek és bemutattak az ott egybegyűlt társaságnak.

A ház úrnője néhány hölgyvendég között, pompás könnyű estélyi ruhában, meglepően jól festett és keresetlen szívességgel üdvözölt bennünket.

A szoba minden butora angolos volt, bár a berendezésen, a képeken, a dísz tárgyakon, a selyempárnás vesszőfonatú kényelmes székeken az igazi ausztráliai stílus árnyalata ömlött széjjel.

Az egyik falon, számtalan apró keret fölött, kissé elkülönítve, díszes rámban, acélmetszetű arckép függött.

(Amit ebben az érdekes társaságban eltöltött est emlékeiből és benyomásaiból most itt felidézni kívánok, az mind csak erre a képre vonatkozik.)

Középkorú, szakálas, szép komoly férfit ábrázolt, attílán, délceg, magyaros díszben.

Amint ott álltam a keret előtt, néhány pillanatra némán, szemeimet áhítattal függesztve a képre, csodálatos különösen csendült a fülembbe, hogy a ház ura, Gyulay Elek és öccse Gyulay Attila, angolul, még pedig a született angol tökéletes kiejtésével és nyugodt, sőt közömbös egykedvűségével kezdték magyarázatni, hogy az acélmetszetű kép atyjukat ábrázolja, a magyar szabadságharc egyik kiváló alakját, az emigrációban Ausztráliába szakadt magyart, aki örök álmát is ott alussza...

Eleinte nagyon ünnepies hangulatban telt az idő Gyulayék házában és az est folyamán, magyar szó alig hangzott. Kivülünk ott talán nem is volt senki, aki más

nyelven, mint angolul értett volna, de — Szenes «dádé»-nak ott volt a — hegedűje.

Aztán, amint a déli földtájaknak ez a kedves, öreg magyar muzsikása megszólaltatta azokat a régi szép mélabús hallgató nótákat, lassanként, mégis tisztán meglát-szott, hogy amit a hideg angol szó nem tudott közvetíteni —

Sydney.

a mélyen járó magyar érzéseket — a hegedű hangja mégis csak belevitte a szívekbe.

Az este, ott, a Csendesóceán partján, a virágfüzérés angol házban, az elhagyott haza és az elfelejtett nyelv emléke, meg az elaludt érzelmek elhaló visszhangja, egy-egy percre újra feléledt és búsan rezdült bele a szép hegedűszóba . . .

A Gyulay-testvérek jó módban, előkelő pozícióban élnek Sydneyben, de kívülük még többen is vannak Ausz-

tráliában, akik az emigráció hontalanjainak közvetlen leszármazottai.

Mind közbecsülésben álló, kiváló tagja az újvilág társadalmának.

A Nyulassy, Voronitzky, Zichy, Voinárszky nevek közismeretűek és megszokott hangzásuk Ausztráliában. A Voinárszky és Nyulassy testvérek előkelő orvosok Victoriában. Egy Voinárszky, a Commonwealth of Australia legfelsőbb bírói karában ma is jelentékeny szerepkört tölt be Melbourneben.

Még nincs is tíz éve, hogy szabadságharcunk utolsó, Ausztráliába szakadt vitézét ott eltemették. A végpercig rendíthetetlen jóhumorú öreg Farkas Márton, igen szerény körülmények között végezte be pályafutását Melbourneben. Az öreg honvéd utolsó óráit Steiner M. honfitársunk — az ausztráliai szakszerű borkezelés kiváló és elismert úttörője — tette könnyebbé. Az ő gondoskodása folytán az elhagyott és elfelejtett öreg vitéz méltó végtisztességben részesült a messze idegenben.

Igen érdekes tény, hogy Ausztráliának majdnem minden nagyobb városában vannak magyarok. Perth-ben, Adelaide-ben, Mildurában, Brisbanében könnyen megtalálhatjuk honfitársainkat. Az állami statisztikai hivatal legutóbbi kimutatása szerint, Magyar-osztrák monarchiából bevándorlottak közül, öt év alatt, 232-en tették le az ausztráliai honpolgársági esküt. Ebből a számból körülbelül 58 egyén volt magyar honos.

Melbourne előkelő villanegyedében van egy kedves magyar ház, ahol annak ellenére, hogy a ház úrnője még nem beszéli hazánk nyelvét, a Déli-Nagyóceán mellett született kis Árpád már az angollal vegyesen gagyogja a magyar szavakat, amint a virágos gyepen a «Duna» kutyával enyeleg.

Sydney.

Minden magyar, aki az utóbbi tíz év folyamán megfordult Melbourneban és nem csupán szórakozása kedvéért utazott, bizonytal találkoztott ottan Hauszegger Árpáddal, a magyar elektromos ipar- és a magyar műszaki tudomány érdemes képviselőjével és igen valószínű, hogy valami módon annyira kész szívességét is igénybe vette.

A Déli-Nagyóceán partján az emberek rendszeren nagyon el vannak foglalva a maguk dolgával, azonkívül az angol, már a természeténél fogva is tartózkodó, gyanakvó és zárkózott az idegennel szemben. Ily nép között aztán a lét küzdelmeibe vegyülő idegen jövevény igazán át tudja érezni, hogy mi az a tapasztalt, őszinte, jószívű honfitárs. Ragyogó igazgyöngy a tenger szürke homokjában. Aki Hauszeggerék házában megfordult Melbourneban, az ott töltött órákra bizonytal sokáig szívesen emlékezik vissza.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Társadalmi megfigyelések.

A Commonwealth of Australia, a déli félgömb legnagyobb szigetén megtelepedett, fehér emberfaj társadalma, teljesen modern államalakulás, amely a népjogoknak és a szociális eszméknek legkiterjedtebb alkalmazásán épült fel és így tisztán társadalom-tudományi szempontból is rendkívüli érdekességű terrén.

A társadalmi élet fejlődését és alakulását mindenütt igen bonyolult és nehezen áttekinthető tényezők irányítják. A különféle irányú és intenzitású erők eredője, bár matematikai pontossággal mutatja be a működő okok okozatait, a bonyolult erőhálózatban nem könnyű a helyes eligazodás.

A felületesen bíráló idegen és a társadalmi problémákat csak különálló tüneteiben szemlélő laikus, az egyes okoknak és hatásoknak erősebb kidomborítása vagy más jellemző tényezőknek figyelmen kívül hagyása által könnyen rajzolhat olyan képeket, amelyek bár részleteikben megfelelnek a valóságnak — összhatásukban a társadalomnak csak a torzképét nyújtják.

Talán nincs más európai nemzet, amelyről az ellenségei, no meg a barátai is, annyi sikerült torzképet mutatnának be a világnak, mint a magyar. A nálunk megfordult külföldi utazók leírásain rendszeren ép annyit mosoly-

gunk, mint amennyit bosszankodunk, de ha a szerzőknek egyenes rosszindulatát nem tapasztaljuk, hát könnyen megbocsájtjuk felületességeiket. Az azonban egész bizonyos, hogy kevés más nemzet fiának jut ki az a mélyen a szívébe markoló keserűség, amit a külföldön élő magyar érez, amint talán Kelet-Ázsiában, Amerikában, vagy Ausz-

Sydney kikötője.

tráliában, helyi ujságja hírei között szemébe ötlik egy-egy közlemény a hazájáról.

Legádázabb torzképrajzolónk a — nemzetközi kábel hírszolgálat — folyton, fáradhatatlanul gyűjti, szakértelemmel köti csokorba és röpíti világgá a magyarországi rémtettek, bűnök, de főleg a politikai és a társadalmi botrányok tarka híreit.

Mintha más, figyelemre érdemes dolog magyar földön nem is születnék, soha onnan ez úton semmi érdemes vagy

jelentős hír a tengerentúlra át nem szivárog, csak az ami lekicsinylő és megalázó.

Ennek a kétségbeejtően egyoldalú hírszolgálatnak ádáz munkáját évek során át figyelve, álmélkodással gondol az ember arra, hogy ily értesülések alapján a világ túlfelén élő embernek milyen fogalma lehet Magyarországról?

Ezek után aztán bizonyos, hogy a távol világrészek társadalmát tanulmányozó és rajzoló magyar, óvatosabban fog elbánni ezzel a témájával és az idegen életviszonyok vázolása közben mindenek fölött ügyelni fog arra, hogy ítéleteiben és bírázataiban ne legyen se egyoldalú, se elfogult.

Bár az itt röviden összefoglalt megfigyelések a hivatott szociológus szakszerű vizsgálódása szempontjából talán nem elég mélyrehatók, mégis Ausztrália mai társadalmának néhány jellemző sajátosságát a valóságnak megfelelően vázolják és úgy mutatják be, amint azok a mindennapi életet figyelő, középeurópai embernek itt önkénytelenül is a szemébe ötlenek.

Ausztrália a szociális-demokrácia hazája. Államkormányzata a legáltalánosabb népképviseleten alapszik, amelyben minden nagykorú polgár, férfi és nő, kivétel nélkül szavazó. A törvényhozás, a jogszolgáltatás, a municipális és a községi adminisztráció, meg az ebbe a körbe vágó általános intézmények mind a legszélesebb demokratikus elvek szerint intéztetnek, míg az államgazdaság majdnem teljesen a szocializmus vezérelvei alapján kezeltetik. Ezekben a vezérelvekben Európa mérsékeltbb szocialistáinak legtöbb álma ma már tényleg megvalósítva, gyakorlati alkalmazást talál.

Ausztrália összes lakossága alig ötmillió lélek, míg a földrész területén tízszer akkora népesség könnyen megélhetne. Így van aztán, hogy aki itt munkát keres, az

könnyen kaphat is és a szegénység, abban az alakjában, amint az Európa egyes társadalmában megnyilvánul, — szegénység a nyomorúság határán — itt ismeretlen.

Határozottan állítható, hogy a fehér emberfajhoz tartozó fizikai munkás számára a tisztességes megélhetés lehetőségei itt nagyobbak, mint a világ bármely más táján és a törvény atyai védelme, sőt gyámkodása ez osztály iránt itt messzebbmenő, mint bármely más társadalomban.

Amíg otthon a szocialisták még mindig főleg a szegénység és a nyomor megszüntetéseért küzdenek, itt már az általános jólét biztosítása és annak lehető fokozása a főcél, a vagyon arányos elosztása alapján.

Az ausztráliai szociálizmusnak legmarkánsabb megnyilatkozását, tényleg az újabb földbirtok- és a földadó-törvényekben látjuk. Az úgynevezett progresszívus földadó-rendszer alapján, a nagybirtokos holdankinti földadóját magasabban számítják, mint a középbirtokosét, a kisbirtokos pedig még semmi állami földadót nem fizet.

Itt kezdetben az államé volt minden földterület. Az államnak legelső jövedelmi forrása a művelésre alkalmas területeknek értékesítése volt. Eleinte az államnak tett szolgálatok fejében, később pénzbeli vételárért az első települők nagy kiterjedésű földeknek lettek a tulajdonosai. Később a rohamosan haladó és fejlődő gazdasági és üzleti viszonyok a birtokok értékét igen jelentékenyen megnövelték. Néhány évtized folyamán a tulajdonos az eredeti vételárnak a tízszeresét is könnyen megkaphatta birtokáért.

A szociálisták szerint az ilyen értékelkedést az egész társadalom körműködése hozta létre és az ebből eredő haszon nem illethet csupán egy személyt. E «meg nem szolgált» értékelkedés ellensúlyozására vetették ki az első állami földadót, amely még ma, a városok határain

kívül csak az ezer holdnál nagyobb területek tulajdonosát érinti. Ezenkívül az állam ma szisztematikusan visszavásárolja a nagy birtokokat, amiket apróbb farmokra osztva ad bérbe.

Az államnak ez a kisajátító és felosztó művelete az államkincstárra nézve nem igen jár közvetlen haszonnal, de erősen demonstrálja a legalapvetőbb szocialisztikus elvek alkalmazását, amelyek végeredményben a magántulajdonnak teljes megszüntetését célozzák.

New-South-Wales állam parlamentjében már egész komolyan fel volt vetve az összes földbirtok államosításának kérdése és ez eszmék megvalósításának ideje tagadhatlanul közeledik. Ez alatt a szociálisztikus hajlamu munkásosztály közreműködésével az állam lassanként teljesen lehetetlenné teszi a nagyobbbszabású magánvállalkozást, úgy, hogy ma már nem csak az összes vasutak, városi közúti forgalom, a vízművek, az öntöző telepek vannak kizárólag az állam kezelésében, de a nagyobb ipartelepeknek, főleg a vas és kőszénbányáknak és a kohóknak államosítása is folyamatban van. Ma már terjedelmes téglá és mészégető telepek vannak az állam tulajdonában, tisztán oly célból, hogy a nagy közönség olcsó építő anyaghoz jusson és a kapitalistáktól eddig élvezett haszonban ezután közvetlenül a nép részesüljön.

Ezek után önkénytelenül is az a kérdés merül fel, hogy vajjon ez a felvilágosult, demokratikus önkormányzati rendszer és a szocialisztikus elvek szerint vezetett államgazdaság, miképpen valósítják meg a hozzájuk fűzött nagy reményeket? Ausztrália a társadalmi újítások terén merész, sőt radikális uttörő, vajjon hogy válnak hát be mindezek a dolgok a kivitelben és főképpen, hogy vajjon boldogabbak-e hát az emberek a szociális demokráciával képviselt társadalomban?

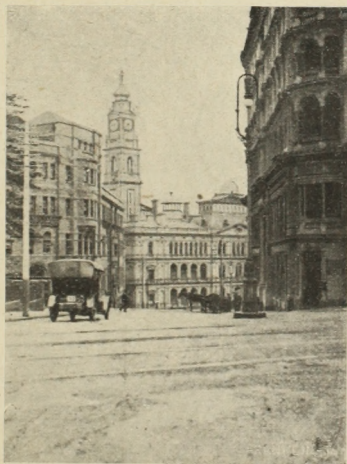
Az itt következőkben több irányban nyerünk erre a kérdésekre választ, de a részleteket megelőzve már is határozottan kimondhatjuk, hogy a társadalomnak azok az osztályai, amelyeknek boldogítását ez a kormány-rendszer célozza, Ausztráliában tényleg oly fokú fizikai jólétnek örvendenek, amelyhez hasonlót Európába bármely más társadalmában élő testvéreik csak hírből ismernek.

Ez a kijelentés azonban egyúttal azt is magában foglalja, hogy a nép általános uralmára és az egyenlőség elvére alapított ez a demokratikus társadalom is osztályokra tagozódik, amely osztályok között merev különbségek vannak és a kormányzatnak jótéteményeit itt is elsősorban a «kiváltságos osztály» élvezi.

A kézműves, a napszámos, a cseléd, a kereskedelmi és ipari alkalmazott az állam szolgálatában levő hivatalnoksereg nagyrésze, szóval a nap vagy hetibér fejében dolgozó meg a tisztán a közvetlen fizetéséből élő és arra erősen rászoruló osztály a szociális demokráciának a zöme és ez ma Ausztráliában a «kiváltságos osztály».

Ezek erősen összetartanak, csoportonként szervezkednek, politikai képviseltetésükre nagy súlyt fektetnek, jogaik és érdekeik védelméért és kiterjesztéseért minden pillanatban készek a legelszántabb harcba lépni.

Ezekkel szemben a vagyonos osztály, a pénzarisztokrácia, a tudományt és a művészetet képviselő szellemi

Sydney.

előkelőség önként és tudatosan vonul a háttérbe, a tömeg izetlen tülekedését kikerülik, a kormányra jutott félművelt elemek hatalmaskodását megvetik és az önző érdekharckokba elegyedni magukhoz méltatlannak tartják. Itt ez osztályok nemcsak, hogy nem részesülnek kiváltságokban, de jogaiknak folytonos megnyirbálását kénytelenek eltűrni, az ellenséges szellemű szocialisztikus kormányok részéről.

Ezzel szemben aztán a tisztán emberi jellemvonások folyománya az, hogy a gazdagok, a függetlenek helyzetük előnyeit és arisztokratikus érzelmeiket amazokkal szemben folyton lehetőleg éreztetik. Ily módon a vagyon, a magasabb műveltség a kiváló személyes képességek alapján alakulnak ki a különbségek és a társadalom egyes rétegei között áthághatlan válaszfalak emelkednek, amiknek létezése meglepi és csodálatra indítja az idegent.

A tisztán keresetére szoruló osztályoknak szüntelen követelő fellépésével és túlonérzeties viselkedésével szemben amazoknak fölényes és arisztokratikus magatartása az érintkezés vagy az elkülönödés folyamán az osztálykülönbségeket csak kiélesíti.

Itt feltétlenül meg kell jegyeznem, hogy ezekbe az erősen ellentétes osztályokba folyton sokféle árnyalat vegyül. Az átmeneti alakok időnkint, az elérhető előnyök fejében szint és elveket változtatnak. Szereplésük közben folyton ügyes számításal alkalmazkodnak ahoz az osztályhoz, ahonnan a legtöbb hasznot várhatják. A szocialisztikus elvek hangoztatásával szerepre és tekintélyre jutott, igaz demokraták abban az órában, amelyben rég óhajtott anyagi függetlenségüket kivívták, azonnal félreteszik a népszerű elveket, elfogadnak címet, rangot, kiüntetést és mint felsőbbrendű teremtmények, minden

időre elkülönülnek a szociális demokrácia közönséges tömegeitől.

Amint ezekből látható, a társadalom itt sem egységes, de tagolt és sokrétegű, egyben itt az is bebizonyosodik, hogy még sehol soha sem volt és nem is fog soha létrejönni olyan államalakulás, amelyben megszűnnének

Sydney.

az osztálykülönbségek és amely minden polgárának folyton egyenlő mértékben osztaná a boldogulást. Az ily állam, mint Platon ideális respublikája, «csak valahol az égben létezik».

A szociális demokráciában az anyagilag független, vagyonos osztály, meg a mindennapi élet közönséges küzdelmeitől távol álló, szellemi arisztokrácia élete, alig más, mint a világ más társadalmában. Itt is bőven kijut az alkalom a fényűzés kifejtésére és a finomult izlést izgató

szellemi élvezetekre. A vezető ujságok, bármily demokratikus szelleműek legyenek is különben, állandó rovatban számolnak be a társadalom legfelsőbb rétegének «society»-nek szerepléseiről.

Bálok, estélyek, ünnepségek alkalmával az ékszerek, ruhák, a dekoráció, az étlap, sőt a költségek szép kerek összege is híven és ékesen kerülnek feljegyzésre az ujságok hasábjain, bizonynal, hogy a demokrácia kevésbé szerencsés elemei is tudjanak valamit a society létezéséről és élvezeteiről.

Azonban általában véve a vagyonos osztály minden-napi életberendezkedését a sajátos viszonyok mégis jelentékenyen befolyásolják. Itt ez osztályok tetemesen kevesebb mértékben vehetik igénybe azokat a szolgáltatásokat, amelyekhez osztállysorsosaik a világ más tájain oly könnyen jutnak és amelyeket oly jelentékenyen ki is használnak. A nap és az éj minden órájában szolgáltatatra készen álló cselédség itt nincsen. A házi cseléd törvénnyel megszabott idő szerint dolgozik és a nap bizonyos szakában idejével szabadon rendelkezik. Az a jóindulatú, kisigényű, hűséges cselédtypus, ami Európa némely tájain még fellelhető, itt ha valaha volt is, ma már eltűnt örökre.

A világ más tájain, az európai néplakta kolóniákon, a különféle ázsiai és afrikai benszülött népség rendesen értelmes, figyelmes cseléd és jó szolgál. Ausztráliából azonban a színesbőrű emberfaj ki van zárva, az eredeti, benszülött fekete nép pedig nem érzi jól magát a civilizált környezetben és a cseléd szerepének betöltésére nem is elég intelligens. Ausztráliában parasztság nincs, se kisiparos osztály, amelynek fiatalabb tagjaiból másutt a cselédség átlaga kerül ki, így aztán a cselédkérdés itt sokkal mélyebbre menő jelentőségű, mint bárhol a világ más részein.

Ez a kérdés végeredményben befolyással van a háztartás minden részére, az egész élet-berendezkedésre sőt közvetve befoly az egész társadalmi érintkezésre.

Ennek folytán itt a vagyonos osztály az életnek számos apró kellemességéről kénytelen lemondani és háza kényelmének csak azt a fokát is, amiből otthon az egyszerű középosztálynak is bőségesen kijut a része, itt tetemesen nagyobb költséggel és csak nehezen lehet megvalósítani.

A házi cselédek szolgálatának oly fokú igénybevételét, amit másutt a jómódú, művelt elemek úgyszólván természetes jogaiknak tekintenek, itt a szocialisták már régen a még öntudatra nem ébredt, szegény néposztály önző kihasználásának nyilvánították és azok szolgálati ügyeit a törvényhozás útján könnyítették és szabályozták.

A szociális-demokráciában a munkásosztálynak előnyös helyzete ellenében a vagyonos osztály sokkal méréseltebb kiváltságokat élvez és ennek eredménye az az igen jellemző és figyelemre méltó jelenség, hogy a két ellentétes osztály mindennapi életberendezkedésében tényleg nincsenek meg azok a nagy különbségek, amelyeket más társadalmakban folyton, lépten-nyomon tapasztalunk.

Ausztráliában, az enyhe éghajlati viszonyoknak megfelelően, de az építő anyag és főleg a munka drágasága folytán is a magánépítkezés igen egyszerű, sőt primitívus.

A népesség kilencztized része az úgynevezett Cottage-ban lakik. Ez különálló kis családi épület, verandával és kerttel köryezve. A munkás nép háromszobás hajléka a jobbmódúaknak 5—7 szobás házatól úgy különbség, mint a belső berendezés tekintetében csak kevés-

ben különbözik. A jobbmódúak lakásának belseje tényleg jelentékenyen szerényebb, mint a hasonló sorsban élő osztályoké Európában, míg a munkásnép otthona hasonlíthatatlanul kényelmesebb berendezésű itt, mint más világtájakon.

Az a munkás, akit megszoktunk kopott ruhában, nehéz földhányással cipekedve, vagy füstösen, kormosan a kazánházban izzadva látni, amint a nyolcórai munkaideje letelt, haza siet, átesik a tisztálkodáson, aztán ízlésesen berendezett lakásán teljes kényelem fogadja. Felesége és gyermekei tisztán és kifogástalanul öltözködve járulnak vele a terített asztalhoz és rendesen jobb és bőségesebb eledelben van részük, mint a legtöbb, szerényebb állású hivatalnoknak.

Az ausztráliai munkás kis király az otthonában, büszke arra, hogy jól él, meg hogy a felesége és gyermekei csinosan és divatosan öltözködnek és hogy családjá a fizikai kényelemnek miben sincs híjjával. A munkás itt mindezt természetesnek, sőt elengedhetetlennek tartja. Ha a familia növekedtével a heti keresete nem volna elegendő a megszokott szükségletek fedezésére, akkor legelső sorban is nem a szerényebb életmódra, a takarékosagra, vagy igényei lefokozására gondol, hanem minden lehető eszközt megragad, hogy a munkaadóját fizetése felemelésére bírja.

Igen érdekes tény, hogy Ausztráliában ma a munkások és a szociális demokrácia egyéb típusai mindig megtudják kapni azt a magasabb fizetést, amit elérni kívánnak.

New-South-Wales állam parlamentjében a többségre jutott munkáspárt kormánya második évében a képviselők fizetését 300 angol fontról 500-ra emelte fel, így az ipartelep műhelyéből a parlamentbe jutott munkás-

vezér egyszerre 12 ezer koronányi évi fizetésben részesül.

A munkásosztálynak azok az elemei, amelyek a természettől kiváló értelmi képességekkel vannak megáldva, napi elfoglaltságuk mellett jelentékeny mennyiségű szabadidővel rendelkeznek az önképzésre. Ezek könnyen meg is találják az utat a haladásra. A közönségesből kiváló nagyobb tehetség és a morális erő, megnyitja előttük az utat az üzleti, az ipari vagy politikai téren a magasabb pozíciók felé.

A demokratikus társadalomban épp a politikai szerepkör az, ahol a kevésbé csiszolt tehetségek is aránylag könnyen találnak tért az érvényesülésre.

Néhány kölcsönvett, népszerű elvnek és eszmének merész hangoztatója, ha természetes képességeihez még azt a nagyfokú idegerőt is bírja, ami az itteni kiméletlen politikai küzdelmekhez nélkülözhetetlen, fanatikus kitartása révén felküzdheti magát a miniszteri székbe.

Ausztrália több kiváló politikusának rövid és tüneményes pályája a kőszénbányában, a kőfaragó műhelyben, a zöldséges kertben, vagy a vasúti mozdony tűzszekrénye előtt kezdődött. Ezeknek a működése folyton a kötél táncos merészségét, a légtornászoknak az idegzetét és bámulatos akaraterejét juttatja a szemlélő eszébe.

Ausztráliának nem egy alacsony sorsból kiemelkedett minisztere ült időnként a nagy angol impérium koloniális tanácsában és a sok millió művelt ember sorsának intézésében érvényesítette a szavát, ha nem is mély tudással, de szerencsével és önbizalommal.

A fizikai jólét áldásaival környezett munkásosztály túlnyomó része azonban értelme továbbfejlesztését és morális ereje kultiválását nem tarja okvetlen szükséges-

nek és a műveltségnek így igen közönséges alsó fokán állapodik meg, anélkül, hogy a lét javai iránt táplált igényei is megállapodnának.

A magasabb értelmi fejlettség, ami az élet különféle fordulatai között a helyes eligazodás és az egyensúlyozás érzékét teremti, ez elemekből jórészt hiányzik. Az élet és a jólét fokozatainak helyes megítélésére és mérlegelésére értelmük félre van vezetve, pedig az anyagi jólétnek is százféle fokozata van és nagyon sok józan ítélet kell ahhoz, hogy az ember megtalálja bennük a maga igazi helyét.

Az önmagát tévesen klasszifikáló egyén anyagi helyzetén a bérfelemelés csak igen rövid időre segít és ezek életében a látszólag ideális körülmények ellenére is örökös az anyagi zavar és az elégedetlenség.

Az elegáns élethez szokott, de különben közönséges ember lelkivilága rendesen igen sívár. Általában megtehető kicsinyes, de főleg öntelt és önző gondolkozásmód uralja az egyszerű ausztráliai embert és ez alapokon épült fel a jelleme is.

Bár így módon a nagyság alapfeltételei teljesen hiányoznak belőle, mégis az ilyen tulajdonságok alapján könnyen és sikeresen vívja meg a mindennapi élet apró csatáit.

Cselekedeteiben nem nyügzik le magasztos eszmék, emelkedett erkölcsi életelvek; százados szokások, vagy családi hagyományok nem szabnak tetteinek korlátot. Ő első sorban csak arra törekszik, hogy egyéni érdekei mindig jól meg legyenek védve, hogy igényei ki legyenek elégítve és ezek mellett főleg arra vigyáz, hogy a törvény paragrafusával ne kerüljön összeütközésbe.

Furfanggal, csellel, kerülő úton sikklik át az élet nehézségein és rendesen megalkuszik a helyzetekkel. Ve-

télytársaira jól ügyel, a saját gyengeségeit palástolja, vereségeit letagadja, sikereit pedig dobszóval hirdeti.

Bár ezek mind egyszerű emberi tulajdonságok, olyanok, amelyek az alacsonyabb jellemeket alkotják, de a szociális demokrácia tömegeiben a jellemek lépten-nyomon kifejezésre jutnak és határozottan ezek vannak a túlsúlyban.

A kötelességét mindenki folyton a minimumra redukálja és szinte úgy látszik, hogy erkölcsi kötelességet soha, senki sem vállal.

A szeretet, a tisztelet, a kötelességérzet nincsen erősen belenevelve az ifjúságba. Itt az iskola fő célja életrevaló demokratákat nevelni, akik az élet nehézségein bátran keresztülvágják magukat. A finoman kultivált érzelmi tényezők a lét prózai küzdelmeiben csak felesleges akadályok volnának.

A családban a családfő kötelességeit arra szorítja, hogy övéit a napi szükségletekkel jól ellátja, ami közben természetesen a saját jóvolta jó legelső sorban tekintetbe. A családfőnek a fő gondja, hogy gyermekeit minél előbb saját szárnyaikra bocsájthassa, azért azoknak a fejlődő vagy túlzásba menő önállóságát nem korlátozza, sőt azt egyenesen előmozdítja. A családfő különben gyermekei nevelésébe tovább nem foly be, azt teljesen a tanítóra, az iskolára bízza.

A tanító viszont egy lépéssel sem megy tovább azon a határon, amit a szabályzata néki előír. A neveletlen és engedetlen gyermek folytonos fenytése a tanítóra nézve kényelmetlen dolog volna, a kedély nyugalmának is ártana és sok esetben a szülőkkel is összeütközésbe hozná. A tanító a makacs vagy engedetlen gyermeket teljesen magára hagyja, míg a példás magaviseletűeket díjakkal és kitüntetésekkel a maga részére hódítja.

Ausztráliában az ifjúság aránylag igen fiatalon kerül bele az élet küzdelmeibe és akit az iskola még meg nem fegyelmezett, arra a mindennapi élet elég korán, rideg szigorral méri ki az elkerülhetetlen, kemény leckéket.

A teljesen fékezhetlen ifjú pedig a gyermekbiróság elé kerül és ha ennek a fenytése sem eredményes, az állami javítóintézetben leendő a nevelése befejezve.

Igen csodálatos tény, hogy a szociális demokráciában alig hall az ember a kötelességekről, de a jogait mindenki gyakran és fennem emlegeti.

A helybelépő munkás vagy cseléd legelőbb is nem azt kérdi, hogy mi lesz a dolga, a kötelessége, hanem mindjárt a jogait állapítja meg és főleg a fizetését köti ki, lehető magasan.

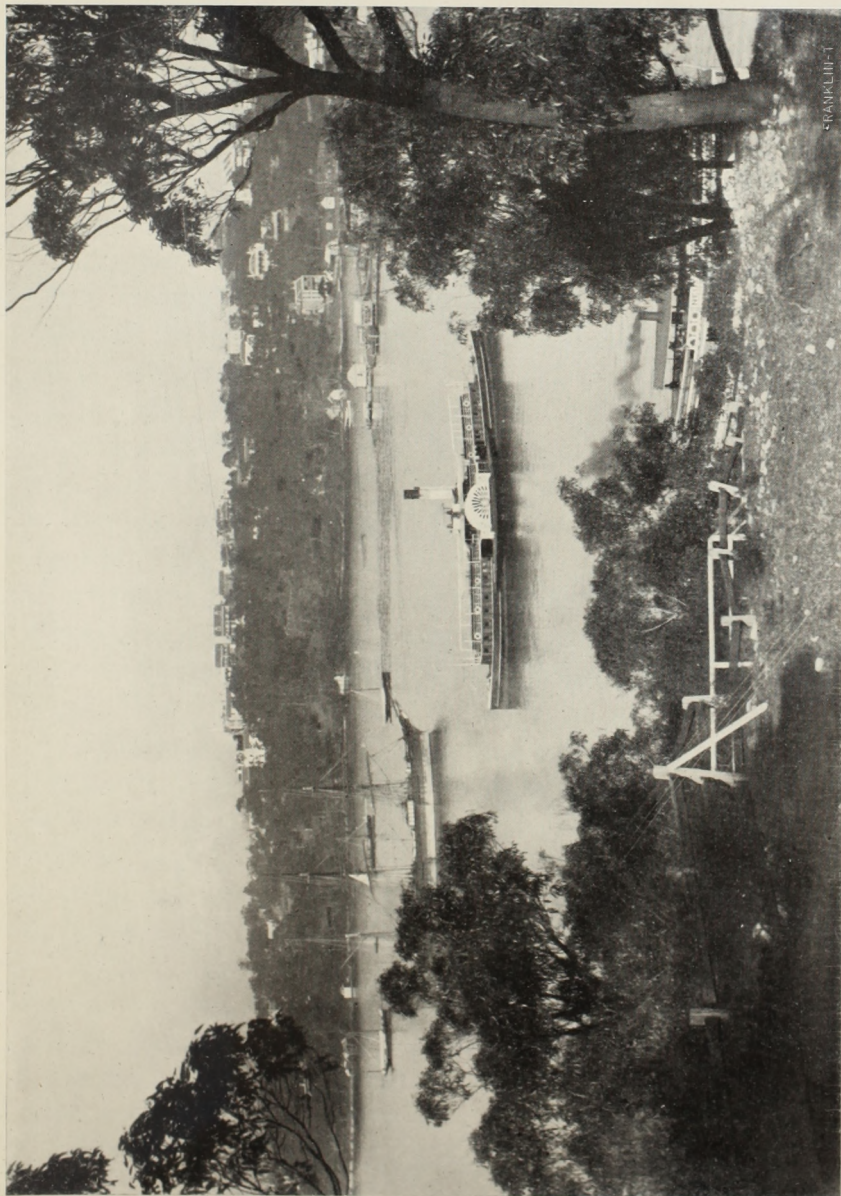
A hivatal, a szolgálat vagy a törvény, minden munkakörben előír bizonyos kötelességeket, amelyeket rendesen egész a betűig be is szokás tartani, de azontúl soha senki sem megy, az már esztelenség volna. Erkölcsi kötelességet senki sem vállal. Ez nincs is alkuba, ezt meg sem fizetik és az ily kötelességeknek nem is volna határa.

A hivatalnok, főleg csak arra vigyáz, hogy az óráit pontosan betartsa. A fegyelem ellen nem vét és annyit dolgozik, amennyit kényelmesen el tud végezni. Ha e mellett az ügydarabjai nagyon felszaporodnának, hát maga mellé kisegítőt kér. Ily elvek mellett aztán egész természetes, hogy az állami hivatalok apparátusa óriási terjedelmet ölt.

Tényleg a hivatalnok, a bíró és a rendőr meglepő nagy százalékát teszi a szociális társadalomnak, az ügykezelés pedig nehézkes, lassú és költséges.

Az elfogulatlan idegen szemlélőre nézve rendkívül érdekes tünet az egyház állapota.

Az állam teljesen szabad vallásgyakorlatot enged

STAMPED

Sydney.

minden felekezetnek, de az egyházak mind külön állnak az államtól, annak anyagi támogatásában nem részesülnek és tényleg csak rendkívüli erőfeszítések útján képesek pénzügyeiket rendben tartani. A papság idejének jelentékeny részét az egyház pénzügyi dolgainak intézésével kénytelen eltölteni.

Bármily vallásfelekezetű templomban alig múlik el Istentisztelet, amelyben pénzügyekről ne esnék néhány komoly szó. Mivel a hívek önkéntes adománya az egyházak egyedüli jövedelmi forrása szinte úgy tűnik fel, mintha a templomi gyülekezeteknek a legfőbb célja a perselyek megtöltése volna.

Ausztráliában vasárnaponként minden vendéglő és nyilvános mulatóhely zárva van; de a templomokban díszes esti Istentiszteletet tartanak, aminek az idejét, a szónokok nevét, a beszédek témáját az egyházak az újságokban hirdetik.

Ilyenkor a legnépszerűbb szónokok lépnek a szószékbe s válogatott egyházi zenét vesznek fel a programmba, mindent megtevé, hogy lehetőleg — telt házat — vonzzanak falaik közé.

Bármily komoly és felemelő legyen is a szónoklat, a pap híveinek gyöngéivel nem igen foglalkozik, sőt azokkal szemben folyton igen kiméletes és elnéző. A felnőttekre irányító vagy javító hatást nem gyakorol, hogy ne riassza el őket, mert neki legelső sorban a hívek rokonszenvére és anyagi támogatására van szüksége.

A pap háza rendesen a legmodernebb igényeknek megfelelően van berendezve és élénk társas életnek a központja. A pap rendes időközönként bazárokat, hangversenyeket, tea- és kártyaestét rendez, amikor belépődíjat szed be egyháza céljaira.

Bár egészen bizonyos, hogy a modern viszonyok

szerint berendezett egyház vezetése és a papság előkelő életmódja jelentékeny pénzkiadásokkal jár, az egyháznak az anyagiakért folytatott szüntelen küzdelme és szomorú vergődése a materializmus hullámaiban, lehangoló és kiábrándító látvány.

Az egyháznak rendszeres és üzleti ügyességgel szervezett ténykedése híveinek összetartására és azok érdeklődésének ébrentartására és főleg az a körülmény, hogy vasárnaponként úgyszólván a templom az egyedüli hely a társas összejövetelekre, a templomjárást Ausztráliában nagyon általánossá és megszokottá teszi. Ezen alapon aztán az idegen szemlélőben az a benyomás keletkezik, hogy itt minden biztonnyal vallásosabbak és talán jobbak, igazabbak és erényesebbek az emberek, mint a világ más tájékain. A valóság az, hogy a templombajárás olyan általános szokássá fejlődött ki, amiben főleg a tekintélye kedvéért vesz részt a legtöbb hívő, mert azok a buzgó keresztyének, akik vasárnap mind — testvérek az Űrban — a hét többi napjain egész nyíltan hirdetik, hogy az — üzletben nincs testvér — és az adás-vevésben az osztályharcokban, vagy a politikai küzdelmekben az elérhető előnyökért vagy az anyagi haszonért elfelejtik az önzetlenséget, a szeretetet, az irgalmat, oly dolgokat, amelyek az élet materiális küzdelmeiben komoly számításba már nem vehetők.

E mintásszerű keresztyének úgy látszik, hogy nagy vallásosságuk ellenére is bűnösnek soha sem érzik magukat mindaddig, amíg a polgári törvénykönyvvvel nem jöttek összeütközésbe és egész határozottan állítható, hogy az ausztráliai, mintaszerű társadalmi rend legfőbbképen nem a mély vallásosságon, de a szigorú és igazságos törvénykezésen épül fel.

Az ausztráliai büntető-kodex a rendkívül szigorú

angol törvények alapján készült. Az igazságszolgáltatás a legapróbb részletekbe bepillantó precizitással működik, a bírakat pedig feltétlen részrehajlatlanság és megvesztegethetlenség jellemzi.

Itt, ahol a tömeg életében a magasabb erkölcsi momentumoknak oly kevés szerep jut, az egyének túlzásbamenő önzését és korlátlanságra való vágyát egyedül a legszigorúbban végrehajtott, igazságos törvények óvják meg a féktelenségektől és az anarchiától.

Általában érdekes és elmélkedésre indító jelenség, hogy minél fejlettebb fokán van egy nép az úgynevezett «modern-civilizáció»-nak, annál komplikáltabbak a büntető törvényei és annál nagyobb számú bíró, meg rendőr kell a népnek védelmére meg a féktartására. A szociális demokrácia határozottan rendőrállam.

Még egy dolog van, ami a modern társadalmak életében rendkívül nagy szerepet játszik és a szociális demokráciának jóformán az alapját rengető, mélyre nyúló hatásokban jelentkezik és ez a mindig, mindenkit élénken érintő és jelentékenyen érdeklő dolog a — pénz.

Ezen a téren Ausztrália társadalmában a legellentétesebb s nemzetgazdaságilag a legnehezebben értelmezhető jelenségekkel találkozunk.

Míg egyrészt a szociális demokrácia hadat üzen az individualistáknak, elkeseredett harcot vív a tőke képviselői ellen, a pénz uralmát távol akarja tartani a határaitól, addig ugyanazon társadalom egyénei magánéletükben a pénznek oly jelentékeny befolyást engednek meg, hogy az minden érzelmi, erkölcsi és vallási hatást túlszárnyalva, ügylátszik mintha a legelső, sőt egyetlen feltétele volna életük boldogságának.

A vagyongyűjtésnek és a javak túlságos összehalmozásának a törvény merev határokat szab, a tőkepén-

zeseket külön adókkal és egyéb korlátozásokkal sújtja, de az állam a költekezőt, a gondatlant, a pazarlót segíti, hogy bérfelemeléshez jusson, ha beteg, közpénzen ápoltatja, ha elaggott, nyugdíjban részesíti és mind ennek csak az a feltétele, hogy az illető polgár vagyontalan legyen.

A mesterségesen felfokozott, magas munkabér folytán az ipari munkások termelvénye jelentékenyen drágább a külföldről hozott árúnál. Az állam a külföldi, olcsó cikkekre oly magas behozatali vámot vet ki, hogy az, mire a fogyasztóhoz kerül, ép oly drága lesz, mint a helyi termék. Ily módon a munkás megkapja a magas bért, az állam pedig vámjövedelmekhez jut, de a drágaság így mesterségesen fokozódik fel, az egyén pénzügyeinek a rovására. Úgy látszik, hogy itt az általános magas munkabért vagy keresetet tartják az igazi jólét kifejezőjének az egyszerűség, a szerény élet, az igénytelen takarékoság pedig nem érények a modern demokráciában.

Ezen képtelen gazdasági elvek folyományaképen a pénzügyi válság kísértete folyton ott lebeg az egyén feje felett és a tetszetős külszín ellenére is a szegénység állandóan ott kucorog a selyemrongyok között.

És mindezekkel szemben a szociálisztikus társadalom képviselői csodálatos ellentmondással hadat üzennek a tőkének, üldözik a vagyonos osztályt, lekicsinylik a takarékoságot és szinte elősegítik a gondatlan költekezést. Bár mindenki úgyszólván máról-holnapra él, mégis folyton annyit költ, amennyit költeni képes.

Amint a vagyon meg a tőke, ami a társadalomnak nyugodtságot, súlyt és állandóságot kölcsönöz, eltávozik, helyébe a máról-holnapra való életnek az ideiglenessége és bizonytalansága lép be, az anyagi zavarok egész sorozával. Tagadhatatlan tény, hogy Ausztráliában a demo-

kratikus kormányrendszer meg a szociálistikus államgazdaság látszólag megszüntette a szegénységet és a társadalomnak egész rétegét helyezte át a teljes fizikai jólét állapotába, de hogy itt a nép egész összességében, nagyobb volna az igazi jólét, általánosabb a boldogság és megelégedés, mint a régebbi formájú, más társadalmakban, azt a sok érdekes és csalóka látszat ellenére is — lehetetlen megállapítani.

Mérték-összehasonlítás.

Az angol láb: 0'305 mt.

A yard: 3 láb: 0'915 m.

A chain: 22 yard: 20'11 m.

Az angol mértföld: 80 chain: 1609 méter.

A tengeri mértföld: 1850 méter.

Az angol négyszög mértföld: 6400 négyszög chain:
640 angol hold.

Az angol hold: 4050 négyszög méter: 1126 négyszög öl.

Az angol pénz:

Egy font sterling: 20 shilling: 24 korona.

Egy Guinea: 21 shilling: 25'2 korona.

Egy shilling: 12 pence: 1'20 korona.

Egy pence: 10 fillér.

Ausztrália területe és lakossága:

Az államok	Angol négyszög mértföld	Négyszög kilométer	Lakosság
New-South-Wales	310372	803863	1648448
Victoria	87884	227620	1315551
Dél-Ausztrália	380070	984381	408558
Nyugat-Ausztrália	975920	2527633	282114
Queensland	670500	1736595	605813
Az Északi-területek	523620	1356176	3310
Tasmania	26215	67897	191211
Összesen	2974,581	7.704,165	4.455,005

TARTALOM.

	Lap
A szerző előszava	1
Első fejezet	3
Történelmi idők	3
Cook kapitány	4
Phillip	9
Bass és Flinders	11
Banks J.	12
Ausztrália neve	13
A kontinens belsejének felderítése	15
A település története	25
Az államföderáció	30
Második fejezet	35
Nyugat-Ausztrália	35
Harmadik fejezet	56
Dél-Ausztrália	56
Adelaide	71
A Murray folyó	77
Negyedik fejezet	86
Victoria állam	86
Melbourne	90
Ötödik fejezet	99
Tasmania	99
Hatodik fejezet	113
Queensland	113
Hetedik fejezet	151
New-South-Wales	151
A Riverina	166
<i>A fehér kakadu</i>	182
<i>Az iguána</i>	184
<i>Az ornithorinchus</i>	188
<i>Eucalyptus rostrata</i>	193
<i>A klíma és más egyebek</i>	198
<i>A ló</i>	206
<i>December hónap</i>	211
<i>Wagga-Wagga</i>	218
<i>A farmer sorsa a Riverinán</i>	221
Sydney	226
Nyolcadik fejezet	234
Társadalmi megfigyelések	234
Mérték-összehasonlítás	254
Az angol pénz	254
Ausztrália területe és lakossága	255

